Den Gamle By 2013

Offentlige tilskudsgivere

Kulturministeriet
Aarhus Kommune

Donationer til store aktuelle projekter

A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal	Den Moderne By
Sallingfondene	Aarhus Story
Aage og Johanne Louis-Hansens Fond	Smykkeskrinet
Købmand Herman Sallings Fond	Hus fra Skanderborg Huse fra Jelling
Annie og Otto Detlefs' Fonde OJD	Aarhus Porten og Stien bag om Byen
Velux Fonden	Projekt danske middelalderbyer
Arbejdsmarkedets Feriefond	Håndværkernes Gade
Augustinus Fonden	Nydelsesmidlernes Danmarks-historie
The John and Birthe Meyer Foundation	Tilbud til psykisk handicap-pede børn og unge
Tuborgfondet	Mobilapplikationer
Bodil Christiane Kolding Sneums Fond	Udvikling
Julius Christian Gårdbos og Ketty Laura Gårdbos Fond	Made in Aarhus
Aage og Johanne Louis-Hansens Fond	Fotosamling
Foreningen Plan-Danmark	Efteruddannelse
NorCap A/S og A. Enggaard A/S	Bygningsdokumentation

Hovedsponsor

MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

Den Gamle By 2013

Den Gamle By er under protektion af
Hendes Majestæt Dronning Margrethe II

Redaktion	Elsebeth Aasted Schanz og Thomas Bloch Ravn
Redaktionssekretær	Sanne Staal Guldholt
Papir	135g Satimat Club
Skrift	Adobe Garamond
Opsætning	Narayana Press og Elsebeth Aasted Schanz
Oversættelser	Worldtranslation
Tryk	Narayana Press
ISBN	978-87-89328-74-4
ISSN	0909-945x
©	Den Gamle By og forfatterne
Omslagsbillede	Ejendommen Tårnborg i Den Moderne By ved indvielsen 19. juni 2013

Indhold

Thomas Bloch Ravn
Museum og mødested 7

Jan Vaessen
At kysse og danse 15

Lisbeth Skjernov
Æ skumkacher å æ vinnebrø'
Historien om konditoriet Café Bonnich fra Aabenraa 24

Erik Nellemann Nielsen
Gynækologens klinik 37

Anneken Appel Laursen
Da Ulrik kom på museum 45

Martin Brandt Djupdræt og Thomas Bloch Ravn
Aarhus Story 53

Connie Jantzen
Spor i byrummet efter det ældste Aarhus 61

Elsebeth Aasted Schanz
Tre plakatklassikere fylder 100 69

Merete Pallesen og Martin Brandt Djupdræt
Sociale medier formidler historien 79

Mikkel Thelle
Årsberetning Dansk Center for Byhistorie 85

Thomas Bloch Ravn
Årsberetning Den Gamle By 89

Sponsorer 124

Museum og mødested

Af Thomas Bloch Ravn

Den Gamle By er til for publikum. Det er museets formål at gøre historien relevant for folk, og det er ambitionen at nå ud til en bred kreds. Også gerne til folk, der normalt ikke kommer på museum. Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn fortæller her om Den Gamle Bys publikumsundersøgelser.

Hvad er det, der interesserer museernes publikum over alt andet? Sådan spurgte Olav Aaraas, direktør for Norsk Folkemuseum, på en international konference i Den Gamle By i 2009. Og han svarede, at det, der interesserer folk mest, naturligvis er dem selv! Vi ønsker alle at blive forenet med vores egne liv, vores egen historie.[1]

Her tænkte Olav Aaraas utvivlsomt både på det, der har en direkte og umiddelbar forbindelse til publikum, altså noget, som man kan huske fra sin egen tid, men også på historier af mere almenmenneskelig karakter, som publikum på den ene eller den anden måde kan spejle sig i, og som derfor opleves som relevante.

Kilder til udvikling

Når Den Gamle By udvikler sig og ændrer sig, sker det altid på baggrund af inspiration fra flere sider. Én inspirationskilde er det, der generelt rører sig i tiden, tidens store spørgsmål. En anden kilde er, hvad der sker andre steder i oplevelsesbranchen, hvad enten det er i detailhandelen, i museumsverdenen eller hos de kommercielle attraktioner. Og endelig er en tredje kilde de ønsker og synspunkter, som direkte formuleres af de, der besøger museet.

Det er naturligvis museets bestyrelse og ledelse, der lægger linjerne og beslutter strategien. Det sker på baggrund af alle tre kilder. Men det er karakteristisk for Den Gamle By, at museet altid har lyttet til sit publikum.

I Den Gamle By er vi stolte over, at så mange besøger museet, og at besøgstallet har været jævnt stigende de senere år.

Publikums stemme

Den Gamle By har foretaget publikumsundersøgelser siden midten af 1980'erne. Undersøgelserne er gennemført i samarbejde med Jyllands Attraktioner, som nu er blevet et landsdækkende netværk med navnet Top Attraktioner. Undersøgelserne giver information om, hvem Den Gamle Bys gæster er, hvor langt de er kørt for at besøge museet, hvordan de overnatter, og hvad de synes om service, restauranter, parkeringsforhold og – naturligvis – selve oplevelsen.

Særlig interessant har det været at se svarene på spørgsmålene, hvad der var den bedste oplevelse, hvad der var den dårligste oplevelse, og om de har nogle forslag.

Disse undersøgelser og den stemme, de har givet Den Gamle Bys publikum, har haft stor indflydelse på museets arbejde og prioriteringer.

Afspejler den danske befolkning

De seneste tre år har Den Gamle By deltaget i Kulturstyrelsens landsdækkende undersøgelse af museernes publikum. Med denne undersøgelse har vi for første gang fået et samlet billede af hvem, der benytter de danske museer.

Et fokusområde for Kulturstyrelsen de sidste år har været at få flere unge 14-29 årige til at gå på museum. De sidste tre år har denne gruppe udgjort mellem 20 og 23 pct af Den Gamle Bys besøgende. Det er vi glade for, idet denne gruppe i 2012 udgjorde præcis 23 pct af den danske befolkning.

Undersøgelsen viser bl.a., at museernes brugerprofil i almindelighed er noget sidetung, og at det især er de grupper, der i GallupKompasset betegnes som det fællesskabsorienterede og som det moderne fællesskabsorienterede segment, der kommer på museerne, mens de forskellige kategorier inden for det såkaldt individorienterede segment benytter museerne i markant mindre grad. Sagt på en anden måde er den typiske danske museumsbruger en kvindelig gymnasielærer på 50 plus.[2]

Ser man imidlertid på Den Gamle Bys brugerprofil, så er det karakteristisk, at museets besøgende i meget høj grad afspejler sammensætningen af den danske befolkning, se figuren side 10. Den Gamle By er det eneste af de store museer med mere end 200.000 årlige besøgende, hvor dette rent faktisk er tilfældet.

Det mener vi, der er grund til at være stolte af, ikke mindst i lyset af, at det er Den Gamle Bys ambition at nå ud til den brede befolkning, herunder også til de grupper, der normalt ikke besøger museer.

Ambition om flere besøgende

Museets publikumsundersøgelser og besøgstal viser også, at antallet af besøgende har været jævnt stigende over de senere år.

Det er museets ambition, at den positive udvikling i besøgstallet skal fortsætte. Og det af to årsager. Den ene er, at der gerne skulle være flere, der får glæde af den fascinerende historiefortælling, som Den Gamle By rummer. Den anden er, at flere besøgende giver bedre indtjening, hvilket er en forudsætning for, at vi fortsat kan udvikle og forbedre museumsoplevelsen.

Kulturstyrelsens undersøgelse af museernes publikum dokumenterer, at Den Gamle By er det eneste af de store danske museer, hvis besøgsprofil stort set svarer til befolkningens sammensætning.

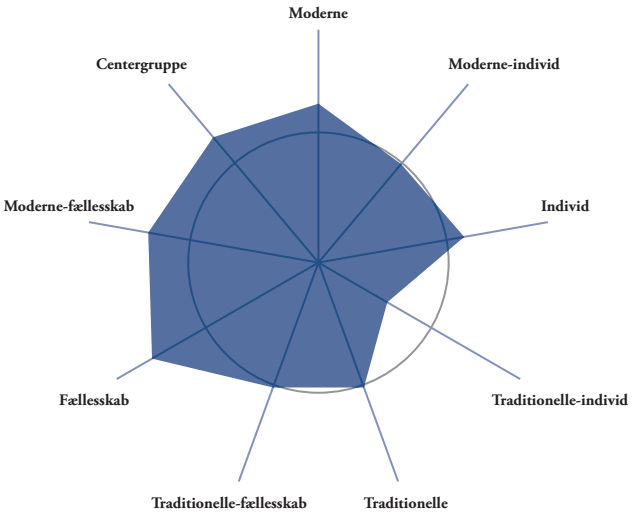

Det er her vigtigt, at vi fortsætter med at øge museets viden om publikum. Både det publikum, der besøger Den Gamle By, og det publikum, der ikke besøger Den Gamle By.

Alle kender Den Gamle By af navn

I 2012 gennemførte analysefirmaet Anex en kvalitativ undersøgelse for Den Gamle By af museets brugere og ikke-brugere. Undersøgelsen bestod af fokusgrupper fra henholdsvis Aarhus og København. Disse grupper var igen inddelt i to, nemlig dels unge mennesker på 20-30 år, dels børnefamilier. Undersøgelsen er således ikke dækkende, idet meget store grupper ikke er med – således fx skolebørn, voksne, hvis børn er flyttet hjemmefra og udenlandske turister. Ikke desto mindre giver undersøgelsen nogle tankevækkende resultater.

Således er kendskabet til Den Gamle By i målgrupperne meget bredt. "Alle deltagerne i undersøgelsen kender Den Gamle By af navn", hedder det i undersøgelsen.

Der er stor konsensus i deltagernes forventede oplevelse ved et besøg i Den Gamle By. Deltagerne i undersøgelsen "skitserer et besøg i Den Gamle By som et stemningsfyldt besøg i en troværdig fortid, understøttet af rammerne (gamle huse, brosten mm), levendegørelse og lidt godt til maven". Og man forventer helt klart at møde børnefamilier, flere generationer på tur og turister, og til jul forventer man at møde alle typer.

Et stærkt varemærke, der skygger for det nye?

Undersøgelsen dokumenterer, at Den Gamle By har et meget stærkt varemærke eller brand, som det hedder nu om dage. Det er som udgangspunkt positivt. Men der er også den anden side af medaljen, at det almindelige billede af Den Gamle By er så stærkt, at det skygger for de mange nye ting, der sker på museet.

Således er der alt for mange, der ikke kender til museets særudstillinger, ligesom de store specialsamlinger inden for legetøj, ure, sølvtøj og fajance heller ikke er særlig kendt i de undersøgte grupper.

Det er måske ikke så overraskende, idet det klassiske billede af Den Gamle By er meget stærkt og altid har været det. Mere overraskende er det nok, at bindingsværksbyen også synes at skygge for det moderne bykvarter, der er på vej.

Hendes Majestæt Dronning Margrethe ved godt, at Den Gamle By har et Kunstkammer og mange museer i museet, men for mange er det en positiv overraskelse, som de ikke forventede.

Et besøg i Den Gamle By er og skal være en social oplevelse

Undersøgelsen indeholder også en række pointer og anbefalinger, som heldigvis viser sig at være helt i tråd med de skinner for fremtiden, som er lagt i Den Gamle By.

De, der har deltaget i undersøgelsen, siger helt klart, at et besøg i Den Gamle By skal være en social oplevelse.

Kulturstyrelsens undersøgelser viser, at næsten ingen besøger et museum alene, og i Den Gamle By er det en gammel erkendelse, at et besøg skal være en fælles oplevelse. Ikke kun når man drikker kaffen i traktørstedet, men også når man besøger udstillinger og interiører. Museet er ikke et helligt sted, her må der tales sammen, og der må også grines og pjattes.

Det skal være en oplevelse at besøge Den Gamle By, også når man spiser et stykke mad eller drikker en kop kaffe i Traktørstedet.

Publikum vil gerne inddrages noget mere

Deltagerne i den kvalitative publikumsundersøgelse siger også, at de gerne vil blive klogere af et besøg, og at det meget gerne må ske ved, at de selv får mulighed for at deltage på forskellig vis.

Den Gamle Bys tilbud til skoler og til børn i skoleferierne er netop skabt ud fra den filosofi, og der er ingen tvivl om, at vi kan drage nytte af erfaringerne fra arbejdet med børn, således at også voksne og besøgende børnefamilier vil opleve, at

Den Gamle Bys gæster vil gerne opleve andet og mere end kulturhistorie, når de besøger museet, og her spiller Plakatmuseet bl.a. en rolle.

de i højere grad får mulighed for at spille med. Der vil derfor i de kommende år komme mere fokus på en højere grad af involvering.

Andre slags kultur end kulturhistorie

Undersøgelsen viser også, at deltagerne gerne ser, at andre slags kultur end kulturhistorie præsenteres i Den Gamle By.

Her kan Plakatmuseet utvivlsomt komme til at spille en større rolle, ligesom også de forskellige tilbud om teateroplevelser og koncerter kan komme til at spille en større rolle.

Helt grundlæggende er det imidlertid, at Den Gamle By ikke skal være ekskluderende i sine tilbud, men inkluderende. Vi er i stigende grad begyndt at se Den Gamle By som et mødested, der også kan danne ramme om forskellige andre tilbud til publikum end de rent museale.

Jul i Den Gamle By er i og for sig et godt eksempel på, at det er lykkes museet at skabe et nyt tilbud, der rummer mange forskellige oplevelser, men som samtidig indgår i en troværdig totalitet.

Den Gamle By skal vende sig mere mod Aarhus

De lokale deltagere i undersøgelsen ønsker, at Den Gamle By åbner sig mere mod Aarhus.

Pr 1. juli 2011 overgik Den Gamle By fra alene at være et nationalt museum til også at være lokalmuseum for Aarhus. Det har givet Den Gamle By helt nye opgaver og helt nye muligheder, hvor ikke mindst tanken om, at museet også kan være et mødested, er vigtig.

I den forbindelse lægger vi vægt på, at det skal være øko-

misk overkommeligt at besøge Den Gamle By, ikke mindst hvis man ønsker at besøge museet flere gange om året.

Et medlemskab af Klub Den Gamle By koster 340 kr og giver gratis adgang året rundt for den, hvis navn står på kortet, samt en voksen – og børn og unge til og med 17 år er gratis. For en familie er det langt billigere end et besøg i biografen, en fodboldkamp på Aarhus' Stadion eller et besøg i en forlystelsespark.

Mad og drikke er vigtigt

En sidste, vigtig pointe fra den kvalitative publikumsundersøgelse er, at Den Gamle By forbindes meget med mad og drikke, og at det derfor er vigtigt, at spise- og udskænkningssteder er lige så gennemførte som den resterende del af museet.

Det har længe været museets ønske at kunne gøre mere på dette område. For godt nok kan man få smørrebrød i Traktørstedet Simonsens Have, og godt nok kan man købe rustne søm i slikboden og vaniljekranse hos bagerne, og i weekenden kan man ofte også smage hjemmebrygget øl i bryggeriet. Men der er ingen tvivl om, at vi her kan og skal gøre mere.

Vi tror selv på, at de første vigtige skridt er taget med det nyligt åbnede Konditori og Pølsevognen i 1974-kvarteret.

Fremtidsplaner

I Den Gamle By tror og håber vi, at de mange nye ting, vi åbner i disse år, vil være med til at give museet en profil, der i højere grad lever op til i hvert fald nogle af de publikumsønsker, som er omtalt ovenfor. Og vi har store forhåbninger til, at åbningen af Tårnborg og alt det andet 1974-historie, der allerede er åbnet, eller som åbner til næste år, vil forlene Den Gamle By med et image, der er mere dynamisk, relevant og nærværende.

Med inspiration fra Jul i Den Gamle By har vi også planer om at iværksætte to årlige serier af udstillinger, events og kig bag scenen, som vil give publikum ekstra oplevelser. Fokus vil være henholdsvis Aarhus og 1970'erne.

Disse initiativer vil forhåbentlig også medvirke til at skabe en mere hensigtsmæssig fordeling af publikum over året, så det bliver muligt at satse mere på mad-og-drikke delen. For når der kommer flere mennesker spredt hen over året, er der

Den Gamle By forbindes også med mad og drikke, og i det nyåbnede konditori i Tårnborg kan man købe både gåsebryst, medaljer og napoleonskager.

en god chance for, at det kan blive økonomisk forsvarligt at holde flere spise-, kaffe- og øl-steder åbne i længere perioder.

Noter

1. Olav Aaraas: Let our visitors be important historical persons side 144, trykt i Authenticity and Relevance – report from the 24th Conference in the Association of European Open Air Museums in Den Gamle By 2009, Aarhus 2011.
2. En oversigt over de forskellige segmenter findes i Ida Brændholt Lundgaard m.fl.: Brugerundersøgelse 2012, Kulturstyrelsen 2012.

English summary

Den Gamle By is the only one of the larger museums in Denmark where the visitor profile more or less mirrors the composition of the Danish population, and we are proud of the fact. The probable background is that the museum has always listened to its audience. During the last few years we have carried out systematic visitor research, and the results will have an important influence on the museum's future development.

The surveys show that almost everybody in Denmark knows Den Gamle By's brand, and that the museum has a very positive image. However, the surveys also show that most Danes have a rather one-dimensional picture of the museum as a cosy urban environment with timber-framed buildings, living history, Christmas, and the possibility of buying nice cakes. Only a few know for example of the museum's galleries and temporary exhibitions.

The surveys also show how important it is that a visit to Den Gamle By will be a social event, and that visitors wish to be able to take more part in activities, that food and drink with storytelling is important, and that Den Gamle By should address itself more directly to the local audience in Aarhus.

At kysse og danse

Af Jan Vaessen

Ved åbningen af Tårnborg holdt professor, dr. Jan Vaessen en tale om frilandsmuseernes styrke og egenart. Talens tema var de kernekompetencer, en museumsdirektør af i dag skal have. Jan Vaessen var fra 1990 til 2009 museumsdirektør for Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem, som i 2005 modtog den europæiske museumspris for en gennemgribende fornyelse af museet. Fra 1997 til 2001 var Jan Vaessen præsident for Association of European Open Air Museums.

Den største udfordring for ethvert museum er at være en institution med mere fremtid end fortid. For museumsfolk er det naturligvis dejligt, at deres arbejdsplads nyder almindelig respekt som et privilegeret sted, der tager vare på vores fælles fortid. Men museer bør ikke blot respekteres som professionelle institutioner, der bevarer det, der er tilbage af fortiden. De bør også betragtes som kreative designere af det, der er på vej. Med andre ord er den største trussel for museer, at de af folk i al almindelighed – og af politikere og medier – bliver opfattet som institutioner, der ikke blot helliger sig fortiden, men også selv tilhører den. I de næste minutter vil jeg gerne gøre det klart, at det derfor er absolut nødvendigt for museer at ændre og udvikle sig – for at forblive det, de er.

Ved åbningen af Tårnborg holdt professor, dr. Jan Vaessen tale om frilandsmuseernes styrke og egenart.

Man må udvikle for at bevare

Min centrale tese vil være, at den type modernisering, der i de sidste ti år har været så karakteristisk for udviklingen af Den Gamle By, står som et smukt eksempel for mange andre museer.

For at beskrive denne særdeles komplekse moderniseringsdialektik med enkle ord: Vi kan kun ændres og forblive, hvad vi er, hvis vi går helt tilbage til de basale elementer, helt tilbage til museets rødder. Hvad var de drivende kræfter bag vores museum? Hvilke grundlæggende værdier var det helt nøjagtigt, der var idégrundlaget for de første museumsstif-

tere? Og hvordan kan disse idéer og idealer gøres relevante i dagens samfund og for vore dages publikum? Det er netop den type spørgsmål, der er blevet formuleret her i Aarhus og på andre førende frilandsmuseer i Europa og rundt om i verden.

Vi skal genopvække vore museers oprindelige ideer

Thomas Bloch Ravn og jeg har nu været kolleger er par årtier. Når vi udvekslede erfaringer, opdagede vi, at vi begge var dybt engageret i det samme projekt. Vi stod begge to over for at skulle modernisere veletablerede museer, der var næsten lige gamle. Vi var begge to overbeviste om, at vores museer skulle åbne sig mod samfundet, og at de skulle klare sig i en verden, der var præget af stærk konkurrence. Men samtidig var vi som ambitiøse museumsfolk absolut sikre på, at den eneste mulighed for at overleve ville være at styrke vores institutioners identitet som museer og ikke noget som helst andet.

Studiet af frilandsmuseernes historie åbnede vores øjne for, at disse museer gennem det forgangne århundrede har udviklet deres helt egen museologi. Vi forstod, at frilandsmuseerne opstod som en helt ny museumstype, der ofte blev kritiseret af den etablerede finkultur – og sådan var det også i Aarhus. Men frem for alt var vi inspireret af den indsigt, at nogle af grundlæggernes uortodokse, modige og fremsynede idéer stadig har en høj grad af aktualitet. Det gav os virkelig et sus at opdage, at man for at få dem til at virke igen blot skulle genopdage og vende lidt op og ned på disse idéer. Faktisk tror jeg, at Thomas og jeg opdagede, at vores egentlige job bestod i at kysse: at kysse den sovende skønhed i vores museer. Gøre dem levende, ånde liv i dem igen.

Museer om mennesker

I denne tale vil jeg nu kort rette fokus på fem centrale emner, der ikke blot er vitale for udviklingen af Den Gamle By, men for frilandsmuseer i det hele taget.

Det første emne, som jeg vil henlede jeres opmærksomhed på, er sandsynligvis også det mest basale. Frilandsmuseer drejer sig i bund og grund ikke om bygninger og ting, men om mennesker. Naturligvis er tingene i vores samlinger vigtige, ja endda uundværlige, men til forskel fra for eksempel

Tårnborg var festligt pyntet til den store dag ved indvielsen af bygningen i juni 2013.

kunstmuseer, så er de ikke målet i sig selv. For at sætte sagen på spidsen: De udstillede ting i historiske og etnologiske samlinger giver ikke mening i sig selv. De er vidnesbyrd om fortiden, men tavse vidner, de taler ikke. Og selv om der er millioner af artefakter tilbage – huse, møbler, tøj, film og spukne stemmer på bånd – så er fortiden forbi for altid. Det, der har været, vil aldrig komme tilbage igen. Et museum kan ikke fastholde fortiden, men det kan bygge en historie op omkring det, der var. Et museum kan skrive, præsentere og arrangere historie. Og igen, mine damer og herrer, historie er ikke fortid. Historie er det, som vi fortæller nu om det, der skete i går. Fortiden er gået, men historien findes i og blandt os, vi kan ikke leve uden at redigere i vores private erindrin-

ger. Vi har simpelthen brug for en biografi – en biografi, der skal skrives om og om igen i takt med, at livet fortsætter…

Hvis vores evne til af huske (og glemme) på en ordnet måde forsvinder, kalder man det demens. De meget fascinerende projekter her i Den Gamle By med ældre, der lider af demens, antyder, at et veltilrettelagt møde med udvalgte historiske objekter kan hjælpe folk med at finde tilbage til deres eget liv.

Men ikke blot det enkelte menneske, også grupper og samfund som helhed har brug for en sammenhængende biografi. Uden en sådan kan ikke blot det enkelte menneske, men hele samfundet komme på afveje. Og konstruktionen af sådanne kollektive biografier er lige præcis det, der er historiske museers og frilandsmuseers opgave.

Historie nedefra

Det andet emne er tæt forbundet dermed. Frilandsmuseerne lagde helt fra begyndelsen vægten på almindelige menneskers liv og historie. Til forskel fra andre museer, var frilandsmuseer ikke særligt optaget af fornemme hjem, markante begivenheder og store personligheder. Vore grundlæggere var i bund og grund drevet af den idé, at ganske almindelige menneskers helt almindelige liv også fortjente at blive dokumenteret, bevaret og studeret og fortolket på museer. Ideen var ikke blot ny, den var også nøglen til stor succes hos publikum. Frilandsmuseer interesserede sig ikke blot for almindelige mennesker, de ønskede også at nå ud til et meget bredere publikum end de traditionelle museer. For at udtrykke det ganske kort: Frilandsmuseer er ikke blot museer om almindelige mennesker, men også museer for almindelige mennesker.

I de sidste årtier er det blevet mere og mere tydeligt, at forskellige grupper i samfundet (kulturelle minoriteter, erhvervsmæssige grupper, ungdomskulturer osv.) ønsker at skrive deres egen historie, de ønsker at styrke deres egen historiske identitet. Som følge deraf er historikere og museumsfolk blevet stadig mere opmærksomme på, at mange historier rent faktisk bør fortælles nedefra. Dette betyder, at museer ikke længere skal skrive og fremstille særlige samfundsgruppers historie, men at de skal gøre det muligt for disse grupper selv at skrive deres historie, bistået af museet.

Og igen, ganske kort sagt: Frilandsmuseer skal ikke blot være om og for almindelige mennesker, men også med almindelige mennesker. Det er lettere sagt end gjort. Det opdagede jeg i mit eget museumsarbejde. Det er slet ikke så let at definere sin nye rolle som et ikke-autoritært museum. Jeg er imponeret over den måde, Den Gamle By søger sine egne løsninger på indenfor dette område, som det ses af projektet, der åbner her i dag.

Vigtigt at tage fat på den nyeste tid

Et tredje emne har også noget at gøre med den måde, vi definerer historie på. Da frilandsmuseerne blev grundlagt for omkring 100 år siden, var der en tendens til, at de skuede i hvert fald 100 år tilbage, idet de først og fremmest var interesseret i den ægte, uspolerede folkekulturs rødder. Og denne fremhævelse af ældre historie var ledetråden for frilandsmuseer i mange årtier, hvilket er helt åbenlyst, når man kaster et blik på deres samlinger. Det er først inden for det sidste årti, at nogle frilandsmuseer har skiftet fokus. Det gælder også mit eget museum i Arnhem. Min forgænger på museet, afdøde dr. Frans van Puijenbroek, skrev engang: "Morgen is heden verleden". Det betyder: I morgen er i dag i går. Den dybere mening bag dette vittige udsagn er naturligvis, at kulturen forsvinder så hurtigt, at specifikke fænomener, vaner og ritualer, særlige måder at tale på, bevæge sig og danse på såvel som særlige objekter – alle sammen forsvinder med stadig stigende hast og bliver til fortidslevn. Ting mister deres funktion i flyvende fart, og som følge deraf får de en ny mening som objekter, der viser det forgangne. Ting der bogstavelig talt får fortiden til være her igen, får os til at huske, som for eksempel en LP-plade eller en Commodore 64.

I de seneste årtier er nogle få frilandsmuseer i Europa begyndt at flytte bygninger, der repræsenterer en nyere historie. For museumsfolk er det slet ikke så let, idet de jo er vant til af blive beskyttet af et mere komfortabelt tidsinterval. Men der var masser af gode grunde til at vælge denne strategi. Ud over det faktum, at fortiden, som nævnt, bliver til historie med stadig større hast, så anses det at skabe udstillinger om den nyeste tid for meget vigtigt for læringen, idet man herved bygger tidsbroer mellem det gamle og det nye. Det er også godt for markedsføringen at tage fat på den nyere

Da Jan Vaessen besøgte Den Gamle By i 2009 var der byggeplads der, hvor Pouls Radio ligger, og Tårnborg var endnu kun på tegnebrættet.

historie, idet museerne derved kan trække yngre gæster ved at tilbyde dem ting, de lettere kan forholde sig til. Det er et helt legitimt motiv for museer, der i ganske stort omfang er afhængige af egen indkomst, som tilfældet er for næsten alle frilandsmuseer.

Jeg kender ikke til noget andet museum, der så stærkt, så massivt og så modigt har engageret sig i at vise den nyere historie som Den Gamle By. Da Thomas først præsenterede sine idéer over for sine kolleger i Association of European Open Air Museums, blev han, sådan som jeg husker det, næsten mødt med vantro. Ville det nogensinde blive muligt at realisere et så stort, et så ambitiøst projekt. Og selv for de kolleger, der delte Thomas' idéer, var der en følelse af, at det næste var for smukt til at være sandt.

Under vores konferencebesøg i Aarhus i 2009 var projektet på tegnebrættet, en næsten utopisk drøm var på vej til at tage form. Og i dag fejres så åbningen af projekt Tårnborg 1974. Jeg repræsenterer ikke længere vores europæiske kolleger, men jeg er overbevist om, at jeg på alles vegne kan sige: Tillykke Thomas, tillykke Den Gamle By, tillykke til alle grundlæggere og deltagere. I har gjort det godt.

I anledning af åbningen af Tårnborg blev der sendt ballooner i 70'er farver til vejrs.

Enestående helheder

Nu tror I måske – eller håber – at jeg er færdig, men det er ikke tilfældet. Jeg vil gerne bede om jeres opmærksomhed på to interessepunkter mere. Det, der er så beundringsværdigt ved det projekt, som vi åbner i dag, ligger i, at det ikke blot er en mindre særudstilling, men et ægte fuldskalaprojekt i

forholdet 1 til 1, med komplette og meget varierede interiører osv. Da frilandsmuseerne blev grundlagt for omkring 100 år siden, var det mest innovative aspekt deres holistiske tilgang. Hvor andre mere traditionelle museer for det meste havde en meget analytisk tilgang med fokus på enkeltgenstande uden kontekst, så opbyggede de første frilandsmuseer synteser og sammenhænge. De satte objekterne ind i meningsfyldte helheder, så det ikke kun var eksperter, der kunne forstå dem. De genskabte historiske miljøer – komplette med folk og fæ. Denne måde at gøre tingene på er det sande varemærke, den ægte magi i frilandsmuseer – og er også grundlaget for museernes publikumstække og succes. Man kan godt forstå, at mange rent kommercielle projekter også forsøger at genskabe fortiden uden at være bebyrdet med lange og dyre videnskabelige forundersøgelser.

Det er ganske enkelt fantastisk, at Den Gamle By havde modet, greb chancen og byggede et helt nyt frilandsmuseum for tresserne og halvfjerdserne, ved siden af og i perfekt samvirke med det eksisterende, gamle museum. Museets stifter, Peter Holm, ville være stolt i dag!

Samspil med det omgivende samfund

Og til sidst, mine damer og herrer: Et projekt som det, vi åbner i dag, er ikke blot særdeles komplekst internt, når man ser på bygningsteknik, historisk indhold og museologiske teknikker osv. Det er også ekstremt komplekst udadtil med alle de mange interessenter, der er involveret, alle de mere eller mindre modstridende interesser, der skal tages hånd om.

Der var engang en tid, hvor museumsdirektører som respekterede samfundsborgere havde en meget klar position i samfundet. Naturligvis skulle de følge relevante love og regler, men i hvert fald var de i Holland frem til omkring 1990 stort set selvstyrende på deres museum. De skulle først og fremmest håndtere de lokale og nationale myndigheder, som de økonomisk set var mest afhængige af. I deres netværk sås – ud over f.eks. Rotary-medlemmer – andre museumsdirektører, samlere og videnskabsfolk inden for deres museumsområde.

En af mine tidligere kolleger, en direktør for et stort kunstmuseum i Holland, fortalte mig engang – og jeg kan med sindsro citere ham her, for det var ikke i Danmark – at

den største forandring i hans professionelle virke som museumsmand var, at han i det sidste årti af sin glorværdige karriere tre gange om ugen skulle spise og være sammen med nogle – jeg ser stadig hans ansigt for mig – som han aldrig kunne drømme om at pleje omgang med privat.

Mine damer og herrer! Sådan en museumsdirektør ville aldrig kunne have fået Tårnborg 1974 op at stå. Hvad der skal til, er evnen til at bringe alle slags folk sammen, at afbalancere interesser, at søge efter støtte, at give noget tilbage.

Et moderne museum har ikke først og fremmest blikket rettet mod myndighedernes velvilje. Det kan heller ikke kun rette søgelyset på markedet, indgangsbilletter, kommercielle afkast eller sponsorer. Og endelig kan et museum ikke længere kun kere sig om universiteter og kulturelle institutioner.

Den bane, som en museumsdirektør spiller på, er en trekant med følgende hjørnepunkter: Myndigheder, marked og samfund. En god direktør vil sørge for hele tiden at bevæge sig mellem disse punkter, men altid komme tilbage til et sted omkring midten. Snart må han bevæge sig i én retning, så vende om og om igen og bevæge sig i en ny retning.

Kun ved at gøre dette, og ved at forstå, at der er brug for alle parter, og at de hver spiller deres særlige rolle, kun på den måde er det muligt at køre et museum som Den Gamle By og bygge et projekt som dette.

Jan Vaessen afsluttede sin tale med at overrække kulturminister Marianne Jelved og formand for A.P. Møller Fonden Ane M.M. Uggla et eksemplar af sin bog om Nederlands Openluchtmuseum, som han stod i spidsen for 1990-2009.

Selvfølgelig må du, Thomas, have funderet over, hvad jeg egentlig mener med dette sidste punkt. For nogle få minutter siden sagde jeg, at vi for mange år siden fandt ud af, at vores egentlige job bestod i at kysse. Jeg er sikker på, at du nu vil give mig ret i, at det, vi også har måttet lære de sidste år, er at danse, at bevæge os rundt med en masse forskellige mennesker i en glidende dans.

At kysse og at danse: Det er de kernekompetencerne, som en museumsdirektør af i dag skal have. Jeg er sikker på, at du har det til overflod.

Og så til sidst: Sidste år udgav jeg en bog ved 100-årsdagen for mit tidligere museum, Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem. I denne bog skriver jeg også om inspirationen fra Aarhus. Jeg ved, at du allerede har fået denne bog, Thomas, men som et lille tegn på min respekt, har jeg også medbragt den til kulturminister Marianne Jelved og til fru Ane Maersk McKinney Uggla.

Mange tak for jeres opmærksomhed.

English summary

This speech was held by professor Jan Vaessen, former director of the Netherlands Open Air Museum in Arnhem, on the occasion on the opening of Tårnborg as the first cornerstone of Den Gamle By's 1974-district. His theme was to point out what qualifications are required of a museum director in present-day society.

Jan Vaessen says that an open air museum can only change and stay the same by going back to its basic ideas, and that it is important for museums to relate to different people, groups and organizations. He says it should be the museum director's task to discover and then – as with the sleeping beauty – kiss the original ideas, thereby waking them up again. And the other task is to connect – and dance – with a lot of people and groups in society that a museum director would not dream of mixing with a few years ago.

Jan Vaessen found Den Gamle By's project with Tårnborg 1974 very innovative. He stressed that the project is focused on people, and on history from below; and he also stressed that the project fits in perfectly with the old part of the museum and the basic ideas.

Æ skumkacher å æ vinnebrø' Historien om konditoriet Café Bonnich fra Aabenraa

Af Lisbeth Skjernov

I juni 2013 åbnede konditoriet Café Bonnich i Tårnborg i 1974-kvarteret. Dermed er stemningen fra svundne tiders konditorier blevet genoplivet, og samtidig er en perle af et interiør blevet bevaret for eftertiden. Museumsinspektør, cand.mag. Lisbeth Skjernov fortæller her om konditoriets 85 år lange historie og om de sønderjyske kagespecialiteter, der dog ikke er en del af konditoriets sortiment i Den Gamle By.

Kageduften strømmer én i møde, så snart man nærmer sig Den Gamle Bys nyåbnede hjørnehus Tårnborg i Havnegade. Og træder man indenfor og tager plads i en af de bløde sofaer i det stilfulde historiske konditori, føles det som at synke ned i en sand tidslomme. En tidslomme fra dengang konditorier var et yndet mødested for unge par på romantisk stævnemøde og for fine damer efter strøgtur i byens butikker. Med konditoriet kan vi nu tilbyde vores gæster en helt unik

Serveringslokalet som det så ud i Claus F. Hansens tid. Skillerummene mellem sofaerne samt lysekronerne blev fjernet allerede i Bonnichs læretid.

museumsoplevelse, hvor smagen af de lækre flødeskumskager og wienerbrød fuldender indtrykket i de historiske rammer.

Et konditori i Den Gamle By

Café Bonnich var gennem flere generationer en fast del af bybilledet i Aabenraa, hvor det lå på adressen Ramsherred 33. Men også i resten af Sønderjylland, og ikke mindst syd for grænsen, var navnet velkendt. Det specielle navn skyldtes bager- og konditormester Bonnich Petersen, der kom til at præge stedet gennem en lang årrække. Men til at begynde med var det dog det noget mere almindelige navn Hansen, der var forbundet med det aabenraaske konditori. Det var nemlig bager Claus F. Hansen, der grundlagde det navnkundige konditori i Ramsherred helt tilbage i 1922. Konditoriet var inden lukningen i 2007 landets næstældste fungerende konditori, kun overgået i alder af konditoriet La Glace i København. Og caféen stod næsten intakt, som da den blev skabt i 1922.

At indrette et originalt konditori i Den Gamle By var indtil for få år siden blot en utopisk drøm. På en udflugt med Den Gamle Bys museumsklub i 2005 blev to af museets medarbejdere første gang opmærksomme på det usædvanligt velbevarede konditori i Aabenraa. Men at det nogensinde skulle kunne flyttes til Den Gamle By, havde ingen af dem fantasi til at forestille sig. Dels virkede det helt urealistisk, at nogen overhovedet ville skille sig af med det smukke interiør, dels havde Den Gamle By slet ikke et egnet rum i de gamle bindingsværkshuse, hvor det i givet fald ville kunne indrettes.

Bager og konditor

Bager- og konditorfagene har altid været nært beslægtede med hinanden, idet begge håndværk fremstiller bagværk. Men hvor bagerens særkende i Danmark traditionelt har været brødbagning og især rugbrødsbagning, har konditoren haft det finere bagværk samt konfekt og desserter som sine kendetegn. I modsætning til ved almindelig bagning anvendes i det finere bagværk ofte flødeskum eller creme. Dertil kommer, at konditorfaget har specialiseret sig særligt i en håndværksmæssigt mere kunstfærdig dekoration af konditorkager og desserter.

Allerede i 1700-tallet kendes særlige sukker-bagere i Dan-

Den oprindelige facade var i typisk 1920'er-stil. Ornamenterne i inventarets paneler og stuk går igen i udsmykningen af facadedøren. Af den oprindelige facade er kun facadedøren bevaret og den er anvendt i genopførelsen i Den Gamle by.

Wienerbrød – en dansk opfindelse

I 1843 fik en københavnsk bager som den første officiel tilladelse til at fremstille wienerbrød i Danmark. Han havde smagt de wienerske croissanter, *kipfel*, og da han fandt på at komme remonce i for at gøre dem sødere, var det danske wienerbrød opfundet. Det kendes i dag over hele verden under navnet *danish pastry* eller blot *danish*. I de tysktalende lande kendes det som *Kopenhagener Gebäck*.

mark til forskel fra de traditionelle brødbagere. Sukkerbagerne anvendte under tiden syltet frugt. På latin hedder syltet condire, og deraf kom navnet konditor. Senere udskiltes konditorfaget som selvstændigt fag. Det var ikke usædvanligt, at udlærte bagere efterfølgende specialiserede sig til konditor, idet de to håndværk fint supplerede hinanden.

Det er frem for alt den rå fløde og smør, der udgør den væsentligste produktionsforskel på de to fag. I et almindeligt bageri bliver alt bagt i ovnen og dermed opvarmet til så høje temperaturer, så eventuelle bakterier elimineres. Mejeriprodukterne stiller derimod langt strengere krav til produktionen på grund af den lette fordærvelighed, så konditorierne har i modsætning til de rene bagerier haft brug for bedre kølefaciliteter og hygiejne.

Da konditorierne blev populære

Egentlige konditorier med både butik og servering opstod i Danmark i 1800-tallet som yndede etablissementer for det bedre borgerskab. De var næsten udelukkende et københavnsk fænomen indtil slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, hvor de også blev udbredt til provinsbyerne. Konditorierne var typisk indrettet med en café i tilknytning til en bagerbutik. Man kunne selv vælge, om man blot ville købe bagværket med hjem fra butikken, eller om man ville bestille det i butikken og få det serveret i caféen sammen med kaffe, te eller varm chokolade og måske en likør. Konditorierne havde nemlig tilladelse til udskænkning, men de var mere velansete end de traditionelle beværtninger og kroer.

Mellemkrigstiden var konditoriernes absolutte storhedstid. Men i løbet af især 1960'erne og 1970'erne gik antallet hastigt tilbage i takt med stigende konkurrence fra cafeterier, fastfood-restauranter samt de nye og mere moderne typer af caféer. Samtidig har et ændret sundheds- og skønhedsideal været medvirkende til en dalende efterspørgsel efter de traditionelle, kaloriefyldte konditorkager.

Det begyndte med Café Hansen

Claus F. Hansen, som grundlagde konditoriet i Aabenraa, kom fra landsbyen Bodum nord for Aabenraa. Han var udlært bager, da han i 1922 etablerede sig i Aabenraa med sit

første bageri i svigerforældrenes tidligere skomagerbutik i Wollesgyde. Han havde fra begyndelsen en ambition om at etablere et nyt og større bageri, men han ville også gerne udvide sin forretning til et konditori med servering. Det var der ikke plads til i Wollesgyde, så allerede samme år erhvervede han kroen Chr. Borchers Gasthof und Kegelbahn i Ramsherred 33.

Krostuens stamgæster ytrede ved overtagelsen ønske om at fortsætte som stamgæster i det nye etablissement, men dette skulle Hansen efter sigende have afvist. Han håbede på et lidt finere klientel i sit konditori. I et nyopført baghus indrettede Hansen et stort bageri, og i forhuset indrettede han en helt ny og moderne butik og café. I kroens keglebane, som lå i en bygning bagest på grunden, var der servering af både mad og drikke for de kegleklubber, der benyttede den. Keglebaner var generelt meget populære, så Hansen valgte at fortsætte med at drive keglebanen sideløbende med sit nye konditori.

Indretningen var arkitekttegnet

Det blev den lokale arkitekt, Jep Fink, der kom til at tegne indretningen af det nye konditori. Der skulle indrettes både

Chr. Borchers Gasthof und Kegelbahn var en traditionel kro med både krostue og værelser til overnattende gæster. Bonnich drev keglebanen videre sammen med caféen, indtil bygningen, som husede keglebanen, faldt for en bysanering i 1979.

Arkitekt Jep Finks originale tegninger til konditoriets inventar findes i dag på Landsarkivet for Sønderjylland. Her ses sofaernes oprindelige skillevægge, som desværre ikke er bevaret.

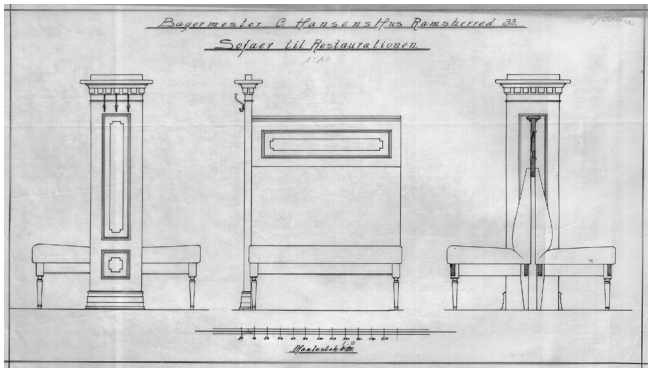

butik og serveringslokale, og det var de moderne udenlandske wienercaféer, som var forbilledet for arkitekten. Jep Fink har så vidt vides aldrig selv været i Wien, men han var i Berlin under sin værnepligt for den tyske hær og har ved den lejlighed oplevet wienercaféerne i den tyske rigshovedstad. Inventaret i konditoriet er skabt helt i tidens nyklassicistiske stil med forenklede former og lyse farver og med elementer inspireret af antikkens verden.

På gamle fotos og på Jep Finks originale arkitekttegninger kan man beundre de fine gavle imellem sofaerne, som gav en helt særlig stemning i caféen. Bonnich Petersen, der selv begyndte i Café Hansen som læredreng, erindrer fra sin læretid med et vist vemod, da de blev fjernet af hans forgænger med den begrundelse, at de tog for meget lys. Allerede dengang syntes Bonnich, at det var synd og skam, fordi de små hyggelige "kupéer" blev flittigt brugt som romantiske gemmesteder, når de unge mennesker skulle holde i hånd. Det var lidt den samme funktion som sæderne i biografsalenes mørke, husker han.

Bonnich Petersen blev udlært i Café Hansen

Lige efter anden verdenskrig besluttede Claus F. Hansen at forpagte Café Hansen til sin tidligere lærling Kurt Obst. Hansen var fortsat indehaver, men trak sig derudover helt tilbage fra konditoriets daglige drift. I 1952 begyndte Bonnich som bagerlærling hos Kurt Obst, og han skulle vise sig at få stor betydning for konditoriet i mange år.

Bonnich var tredje generation i sin familie, som havde valgt bagerfaget, og han stod i lære hos Obst i Aabenraa i tre

og et halvt år. I 1950'erne lå arbejdsugen på omkring de 54 timer. Den lange arbejdstid til trods var der et godt arbejdsklima, erindrer Bonnich. Svendene blev i pladsen i mange år, og frafaldet af lærlinge var usædvanligt lille, hvilket gav stedet en særlig stabilitet.

Lærlingen vendte tilbage

Efter sin læretid og sin værnepligt tog Bonnich videre på konditorskole og arbejdede derefter som både bager- og konditorsvend forskellige steder i det sønderjyske. I slutningen af 1950'erne vendte han tilbage til sin gamle læreplads og lærermester i Aabenraa for at arbejde som bager- og konditorsvend.

En dag trådte en ny ung serveringsdame ind i bageriet på sin første arbejdsdag, og det blev Bonnich, der fik fornøjelsen af at vise hende til rette på arbejdspladsen. Det blev til meget mere end dét, for Bonnich faldt straks for sin flotte brunette med de lange ben. Hun hed Inger, og de to kom hurtigt til at danne par.

Kurt Obst havde nok opdaget, at Bonnich duede til noget. I hvert fald blev Bonnich i 1962 tilbudt forpagtningen af Café Hansen af sin tidligere læremester. Bonnich greb chancen og slog til. Og det blev både begyndelsen på en lang og flot karriere i konditoriet i Ramsherred og på et langt ægteskab og arbejdsfællesskab med Inger. Parret blev gift i november 1962 og overtog konditoriet 1. december, hvor de flyttede ind i lejligheden på førstesalen.

Café Hansen blev til Café Bonnich

Hansen havde i mange år levet en tilbagetrukket tilværelse i forhold til sit konditori, og i 1968 var tiden inde til, at Bonnich kunne overtage ejerskabet. Han og Inger fik dermed foden under egen disk, og en modernisering af det nu 56 år gamle konditori kom på tale. Men der var ingen grund til at gøre noget forhastet, mente Bonnich, så han og Inger tog på en lang køretur op gennem Jylland, hvor de besøgte en lang række konditorier og fik en snak med deres kolleger. Parret så ved selvsyn, hvordan mange af de gamle konditorier i disse år var blevet gennemgribende moderniseret og ofte helt omdannet til moderne cafeterier.

Indtrykkene fra turen bestyrkede Bonnich i, at hans egen

Det oprindelige butiksinventar var i samme stil som inventaret i serveringslokalet. Billedet her er fra en omtale af konditoriet i et dansk ugeblad i 1960'erne. Det var få år før, Bonnich lod butikken modernisere.

Butikkens facade blev i 1972 renoveret i tidens stil. Det var ved den lejlighed, at Hansens navn blev endegyldigt droppet.

historiske café var noget helt enestående, som var værd at bevare. Derfor blev kun butikslokalet moderniseret, mens serveringslokalet fik lov at stå stort set uberørt. Sidst i 1970'erne blev de mønstrede tapeter i vægfelterne dog erstattet med malede motiver fra de sønderjyske købstæder samt broer over Hærvejen. Vægmalerierne var udført af den lokale kunstner Hans Günther Hansen. Bonnich har siden givet udtryk for, at han har fortrudt, at butiksinventaret røg på lossepladsen, men er samtidig umådeligt glad for beslutningen om at bevare serveringslokalet intakt.

Siden overtagelsen af forpagtningen i 1962 havde Bonnich bibeholdt Hansens navn og drev derfor forretningen under navnet "Café Hansen v/ Bonnich". Men det var kun de færreste, der efterhånden kunne huske Hansen, så af en journalist fik Bonnich derfor det råd helt at smide Hansen-navnet væk og i stedet udnytte sit eget lidt specielle navn rent forretningsmæssigt. Så da facaden i 1972 skulle renoveres, kom der til at stå "Café – Bonnich Petersen – Bageri", på det nye facadeskilt. I daglig tale hed konditoriet dog blot "Café Bonnich".

Hårdt arbejde for hele familien

Det blev Ingers opgave at stå for drift og personale i butikken og caféen. Dertil kom kegleklubben i baghaven, hvor der også var damer ansat. Ud over at blive benyttet af Aaben-

raa-bagernes egen kegleklub, som Bonnich i øvrigt selv var medlem af, blev den lejet ud til ca. 20 andre kegleklubber. På grund af kegleklubbernes gamle traditioner var der brug for et helt særligt sortiment af bl.a. øl-, snapse- og cigartyper. Sideløbende blev det efterhånden også til en mindre børneflok på tre døtre, som blev passet af en ung pige i huset.

Både lærlingene og de unge piger i huset var dengang på kost og logi, så de boede på tagetagen i de gamle kro-værelser fra Chr. Borchers Gasthofs tid. Der skulle laves mad til mange, samtidig med at kunderne skulle ekspederes og arbejdet i butikken skulle glide, så Inger havde nok om ørerne. Det var også hende, der stod for det skiftende dekorationsarbejde i butik og café. Hun lægger i dag ikke skjul på, at det var nogle hårde år som medhjælpende hustru.

Ofte rendte børnene ned til forældrene eller over til keglebanen. Da børnene blev så store, at de kunne hjælpe til, tjente de lommepenge ved servering og andet forefaldende arbejde og kunne derfor også træde til ved sygdom blandt personalet. De fik lært at bestille noget i en tidlig alder, men havde til gengæld altid forældrene lige i nærheden.

Sortimentet var traditionelt og *synnejysk*

Café Bonnichs sortiment var traditionelt og bar desuden betydeligt præg af de stærke sønderjyske kagetraditioner. Flødeskumskagerne og wienerbrødet – på sønderjysk æ skumkacher å æ vinnebrø' – var grundlaget i caféens sortiment gennem alle årene. Lagkager, napoleonskager, vandbakkelser,

Konditoriet som det tog sig ud i 1970'erne. Parketgulvet med den vævede løber i midtergangen blev på et tidspunkt udskiftet med ternet væg til væg-tæppe. Den Gamle By har valgt parketgulvet i genopbygningen.

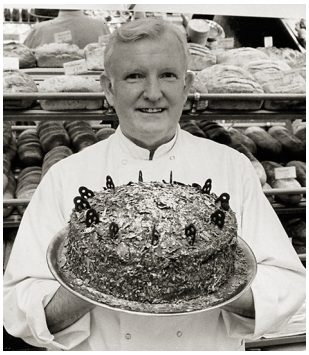

Bonnich fremviser stolt en af sine specialiteter: En Schwartzwalder Kirschtorte. Foto Finn Clausen, 1991.

sveskesnitter, cremesnitter og Sarah Bernhardt-kager blev serveret for cafégæsterne i stor stil.

De traditionelle sønderjyske småkager som knepkager, goderåd og ingenting samt den sønderjyske brødtærte lavet af rugbrød, hørte også naturligt til blandt husets specialiteter. Til jul blev der lavet rigtige honningkager af dej, lavet et halvt år i forvejen, mens de særlige sønderjyske fastelavnsboller, hedevigere, var blandt fristelserne i tiden omkring fastelavn. Ved hjælp af et sponsorat udgav Bonnich på et tidspunkt et lille opskrifthæfte med 18 traditionelle sønderjyske opskrifter på kager, som i tidens løb var blevet serveret i konditoriet.

De sønderjyske specialiteter serveres dog ikke i Den Gamle Bys konditori.

I 1980'erne begyndte Café Bonnich at udvide sortimentet med tidens nye fastfood i form af sandwiches og fyldte croissanter, som især var populære hos de unge. Det var gennem alle årene helt afgørende for Bonnich at opretholde kvaliteten i bagværket. Alt blev derfor lavet fra bunden og kun af de bedste råvarer. Færdige brødblandinger var bandlyst.

Fra konditoriet i Ramsherred var Bonnich desuden fast leverandør til en række kantiner på private arbejdspladser og på offentlige uddannelsessteder. Dette marked blev løbende udvidet og bidrog til, at bageriets kapacitet hele tiden kunne udnyttes fuldt ud. Det lå dog Bonnich stærkt på sinde aldrig at levere bagværk til tankstationer, fordi han var indædt modstander af, at hans varer skulle sælges sammen med en masse andet "skrammel", som han selv udtrykker det.

Danske konditorklassikere

Mange af de traditionelle udenlandsk klingende konditorkager er i virkeligheden pæredanske opfindelser. Sarah Bernhardt-kagen blev eksempelvis opfundet af en konditor på Amager i forbindelse med et af den berømte franske skuespillerindes besøg i København. Kagen består af chokoladetrøffel på makronbund overtrukket med chokolade.

Café-gæsterne kom fra nær og fjern

Konditoriet var fra begyndelsen en stor magnet ikke bare for borgerne i Aabenraa men også for landbefolkningen på egnen. Når folk fra landet skulle til byen for at gøre indkøb, skulle de også gerne en tur på konditori og have en kop kaffe og et stykke kage, inden de tog med rutebilen hjem. Der var alle slags mennesker blandt kunderne. Man så både de fornemme og de mere jævne folk i konditoriets bløde sofaer. Når karlene på landet fik løn, var der altid ekstra travlt i konditoriet.

Som det første konditori på egnen kunne man hos Café Bonnich få serveret en enkelt kop kaffe i stedet for en hel kande. Det var især populært blandt håndværkere, som

kunne komme med deres madpakker og købe en enkelt kop kaffe til. Dengang var frokoststuer nemlig ikke så almindelige på arbejdspladserne, beretter Bonnich.

Der kom også mange kunder fra syd for grænsen, og specielt på den årlige tyske helligdag, Buß und Bettag, blev bagerbutikken, caféen og keglebanen hjemsøgt af gæster i hundredevis. Men så skulle det også forberedes en hel uge i forvejen, så man kunne følge med, når det gik løs.

I Hansens tid benyttedes kaffe- og tekande, flødekande og sukkerskål samt bakker af pletsølv. I begyndelsen af 1970'erne udskiftede Bonnich sølvkanderne med kander i porcelæn og rustfrit stål, fordi sølvkanderne var for varme at holde ved for serveringspersonalet. Ved åbningen af konditoriet donerede Bonnich sølvsættet til Den Gamle By, hvor det nu udstilles på en hylde bag disken.

Blikfang skaffede kunder i butikken

I 1950'erne og 1960'erne var åbningstiden meget lang, nemlig fra kl. 7.00 om morgenen til 23.00 om aftenen. Det gjaldt om at få al den omsætning, man kunne både ved salg af morgenbrød og servering af aftenkaffe. Bonnich fandt ud af, at med et TV i konditoriet kunne han trække en del kunder til i aftentimerne. Det varede dog kun indtil folk selv fik TV derhjemme, og så var det sket med kundegrundlaget for den lange aftenåbningstid. Konditoriet lukkede nu allerede kl. 19.00, men så kunne folk også nå at komme forbi efter kager til aftenkaffen inden, de skulle hjem og se TV-avisen.

Etableringen af gågaden i 1969 var også medvirkende årsag til, at salget blev dårligere i aftentimerne, vurderer Bonnich. Men han var som enhver forretningsdrivende opsat på at udvikle sin forretning og øge salget, og det gjaldt naturligvis om at få opmærksomhed fra de forbipasserende strøggæster i Ramsherred, så vinduet i serveringslokalet blev ofte brugt til udstilling af kunstfærdige skuekager. Bonnich erindrer bl.a. en Eiffeltårn-kage, som han engang udstillede i vinduet. Meterlange wienerbrødsstænger, kæmpe-lagkager og andre spektakulære kager har Café Bonnich også altid været leveringsdygtig i, når der har været større festligheder i Aabenraa.

Men der var også andre måder at få opmærksomhed på, og Bonnich har altid været parat til at udnytte enhver chance for lidt gratis PR. Blandt andet dengang den kendte politiker Erhardt Jacobsen var på besøg i konditoriet og smagte Bonnichs berømte sønderjyske brødtærte. Da Erhardt Jakobsen bad om et stykke mere, betingede Bonnich sig, at Erhardt ville spadsere lidt op og ned ad gaden sammen med ham, mens Bonnich var iført bagertøj og høj bagerhat. Den aftale gik Erhard Jakobsen straks ind på, beretter Bonnich med en vis stolthed.

Bonnich sidder i sin genskabte café i Den Gamle By og bladrer i sine scrapbøger. Der er mange minder fra en lang og flot karriere.

Tømrersvend Gert Rasmussen nedtager nænsomt de gamle stuk-dele fra loftet. Guldbemalingen på dele af stukken er en forholdsvis ny tilføjelse.

Malersvend Klaus Jensen pudser de originale paneler, som museets tømrere har sat op. Ved at indrette konditoriet i et lokale med nøjagtigt samme dimensioner som det oprindelige i Aabenraa, passede de originale dele helt perfekt.

Han mindes også med et smil dengang, han begyndte med salg af softice gennem et vindue i butikken, og de ansatte i boghandelen overfor spurgte, om han ville give dem en gratis is. Bonnich svarede prompte ja på den betingelse, at de alle kom samtidig og stillede sig i kø ude på gaden.

Faglige hverv gav store oplevelser

Der var 9-10 ansatte på arbejde ad gangen, og der var i alt tilknyttet ca. 32 ansatte svarende til 18 fuldtidsstillinger. Bonnich udlærte selv 32 lærlinge i den tid, han drev konditoriet. Og ingen lærling undgik de traditionsrige lærlingedrillerier, såsom at blive bedt om at stikke i byen for at låne en ovnkikkert, en dejhandske eller andre ikke-eksisterende ting hos byens øvrige bagere. Det er minder, som stadig kan kalde smilet frem hos læremesteren.

Det uddannelsesmæssige aspekt stod i det hele taget Bonnich særligt nært, og han involverede sig gennem årene stadigt mere i det fagligt organisatoriske arbejde i Landsorganisationen for bager- og konditormestre. Her sad han både i uddannelsesudvalget og konkurrenceudvalget. Sidstnævnte havde han i øvrigt selv været initiativtager til at oprette, og dette gav ham mulighed for at rejse til udlandet og høste hæder i bager- og konditorfagets internationale konkurrencer. Han fik desuden mulighed for selv at optræde som dommer ved internationale konkurrencer.

Disse oplevelser står i dag for Bonnich som højdepunkterne i hans karriere. Så samtidig med det hårde daglige arbejde, blev det heldigvis også til mange spændende oplevelser og rejser og ikke mindst faglig stolthed og anerkendelse. Som han selv opsummerer: Café Bonnich gav mig store udfordringer – og store friheder.

Klenodiet fra Aabenraa blev reddet på stregen

I 1992 afhændede Bonnich og Inger konditoriet, mens Bonnich fortsatte som ansat i endnu fem år som bagermester, inden han takkede endeligt af i Ramsherred 33 i 1997.

Efter endnu et ejerskifte stod det historiske konditori imidlertid i 2007 for at skulle lukke til stor ærgrelse for mange Aarbenraa-borgere, der nærmest betragtede Café Bonnich som en institution i byen – den havde jo ligget der lige så længe, nogen kunne huske.

Der arbejdes med at lægge det sildebensmønstrede parketgulv i konditoriet i Den Gamle By.

Til alt held blev Den Gamle By kontaktet, og museets folk så straks hvilket klenodie, man havde på hånden i det historiske serveringslokale fra 1922. Interiøret stod med få undtagelser intakt som i 1920'erne med de oprindelige stole, borde, sofaer, paneler, stuk, døre, dørhåndtag og radiatorskjulere. Men vi skulle være hurtige, lød beskeden fra den oprørte aabenraa-borger, for inventaret var allerede ved at blive afhændet og spredt for alle vinde!

Museumsfolkene rykkede derfor straks ud for at dokumentere og opmåle det historiske inventar, hvorefter det stykke for stykke blev nummereret, nænsomt nedtaget og lagt på magasin.

Brikkerne til genopførelsen faldt på plads

Det viste sig, at konditoriet kunne passes ind i de planer om at opføre en ny bydel indrettet som et 1974-kvarter, der samtidig var under udvikling i Den Gamle By. Selvom Café Bonnichs historiske serveringslokale var skabt i 1922, fandtes det jo stadig i 1974. En tilpasset rekonstruktion af et hjørnehus fra Helsingør blev udset til nyt hjem for konditoriet, og bygningen blev derfor fra starten projekteret med et rum af nøjagtigt samme dimensioner som serveringslokalet i Aabenraa. Dermed kunne både møbler, paneler, stuk og søjler genopbygges fuldkommen, som det så ud i 1974.

Nu var bygningen fundet, men eftersom hverken det originale butiksinventar fra 1922 eller det nyere inventar fra 1968 var bevaret, manglede nu kun et bagerbutiksinventar fra før 1974. Det fandt vi i Gylling, hvor bagermester Hans Ehlert havde et komplet bagerbutiksinventar fra 1972 stående i sin nu lukkede bagerbutik. Dermed var vejen endelig banet for,

Det sønderjyske kaffebord

Traditionen med sønderjyske kaffeborde stammer fra dengang Sønderjylland var tysk fra 1864 til Genforeningen i 1920. Efterhånden udartede det sønderjyske kaffebord sig til et veritabelt kage-kapløb mellem gårdmandskonerne, som forsøgte at overgå hinanden inden for disciplinen kagebagning. En gylden regel blev, at et ordentligt kaffebord skulle indeholde mindst 7 forskellige bløde og 7 forskellige hårde kager.

Der serveres flødeskumskager og boller i Den Gamle Bys konditori. Der har uden tvivl været holdt mange romantiske stævnemøder i disse sofaer gennem tiden. Nu kan romantikken atter blomstre i det gamle konditori.

at det gamle konditori fra Aabenraa atter kunne slå dørene op, ikke i Ramsherred i Aabenraa men i Havnegade i Den Gamle By.

Kilder

Der er ikke bevaret arkivmateriale fra konditoriet, så artiklen her er derfor hovedsageligt baseret på et interview med Bonnich Petersen, som desuden velvilligt har stillet sit private scrapbogsmateriale til rådighed.

Adriansen, Inge: Det sønderjyske kaffebord – et samspil mellem nationalpolitik og kosttradition. Grænseforeningens Årbog, 1998.

Bühlmann, René: Brød og kager. Træk af spisevanernes historie. Aabenraa Bys Historie 1993.

Hvidtfeldt, Johan og Peter Kr. Iversen: Aabenraa bys historie, bd.4. Historisk Samfund for Sønderjylland, 1961-1985.

Kryger, Caroline: Minder fra det gamle konditori. Fra Holbæk Amt 1990, side 52-70.

Lebech, Jens Erik: Saxildhus Konditori. Koldingbogen. Årg. 24, 1994 side 28-35.

Esther og Jep Finks Mindefond www.ejfinksmindefond.dk

Jep Finks originale tegninger, Landsarkivet for Sønderjylland

English summary

In June 2013, Café Bonnich opened in Tårnborg in the 1974 quarter. The coffee shop has a bakery and a coffee room, where traditional confectioner's cakes and pastries were served with tea or coffee.

The interior of the coffee room came from Café Bonnich in Aabenraa, and its history goes back to 1922, when it opened under the name of Café Hansen. In 1952 Bonnich Petersen was apprenticed to the baker at the coffee shop, and later became its owner.

When the coffee shop closed in 2007 the original shop premises were lost, but the coffee room remained almost intact as it had been fitted out in 1922 – and 1974.

Gynækologens klinik

Af Erik Nellemann Nielsen

Den Gamle By åbnede 19. juni 2013 ejendommen Tårnborg, som bl.a. viser en gynækologklinik anno 1974. Projektmedarbejder Erik Nellemann Nielsen har arbejdet med etableringen af gynækologen og beskriver her gynækologens arbejde og den historie, som ligger bag faget.

I Den Gamle Bys moderne bykvarter ligger etageejendommen Tårnborg. Går man op af hovedtrappen i Tårnborg til første sal og tager døren på højre hånd, kommer man ind i en gynækologklinik anno 1974.

Inventaret i klinikken stammer fra gynækolog Ib Windfelds klinik i Helligkorsgade 2 i Kolding, der åbnede i december 1974. Efter 29 år trak Ib Windfeld sig tilbage i januar 2004, og i 2007 overlod klinikkens nye ejere det originale 1974-inventar til Den Gamle By. I alle årene havde Ib Windfeld den samme sekretær, Jette Jensen, som i videointerviews i klinikkens forskellige rum fortæller om hverdagen på gynækologklinikken.[1] Udstillingen giver et indblik i gynækologiens verden, hvor kvinder kom for at blive undersøgt og behandlet for mere eller mindre tabubelagte lidelser i en tid, hvor synet på kvinder og deres rolle som hustruer og mødre var i forandring.

Venteværelset

I klinikkens første rum oplever man et typisk 1970'er-venteværelse med FDB-møbler, orange inventar og grønt tæppe på gulvet. Her kunne patienterne slappe af med et dameblad, et stykke kage og en kop kaffe, inden det blev deres tur eller efter, de havde fået foretaget mindre indgreb. Ryge kunne man naturligvis også – en selvfølgelighed i et venteværelse i 1970'erne.

Klinikskilt til Ib Windfelds gynækologpraksis ved indgangen til Tårnborg i det nye bykvarter.

Venteværelset i gynækologklinikken i Den Gamle By, hvor kvinderne kunne få sig en kop kaffe, indtil det blev deres tur eller efter, de havde fået foretaget et mindre indgreb.

På ukendt grund

For rigtig mange kvinder var gynækologklinikken ukendt område, da der ikke var særligt mange privatpraktiserende gynækologer i 1974. Det er ikke muligt at finde det præcise tal for 1974, men i 1970 var der ca. 20 heltidspraktiserende speciallæger i gynækologi, mens der i 1982 var 82.[2] Endnu færre mænd havde formodentlig sat deres ben hos gynækologen. Dels fordi mænd ikke ønskede at vide, hvad der foregik på sådan en klinik, dels fordi det var de færreste kvinder, der ønskede at fortælle om deres oplevelser hos gynækologen. På den måde var – og er der nok stadig – en stiltiende accept kønnene imellem af, at det kun er kvinder, der ved, hvad der foregår inden for gynækologklinikkernes mure.

Køkkenet

Efter venteværelset følger klinikkens køkken, der fremstår som et helt almindeligt 1970'er-køkken. Her holdt personalet deres pauser og spiste deres madpakker. På køkkenbordet står plasticbakker, kaffetragt og kagedåse i 70'ernes karakteristiske brune og orange nuancer, og på væggen er der kroge til at hænge de hvide kitler på, som personalet bar. Den brune opvaskebalje ved siden af vasken blev hyppigt brugt, for det var her, instrumenterne fra de gynækologiske undersøgelser blev gjort rene. Det var typisk gynækologens almindeligste og mest benyttede instrumenter, som skulle en tur i baljen. Blandt andet Sims spekulum og det andenæbformede spekulum, der begge er instrumenter, som gør det muligt for

Det typiske 1970'er køkken blev brugt til personalestue og rengøring af klinikkens instrumenter. På væggen hænger en hvid arbejdskittel.

gynækologen at kigge op i kvindens underliv, samt tamponang til brug når blod eller andet skal tørres op, klotang til at trække i livmoderen og dilatatorer til opsætning af spiraler.

Bossis dilatator blev brugt til udvidelse af fødselsvejen ved vanskelige fødsler i begyndelsen af 1900-tallet. Dilatatorer blev i 1974 ofte brugt i forbindelse med opsættelse af spiral. Dilatator fra Steno Museet.

Gynækologi og obstetrik

I begyndelsen af 1900-tallet blev dilatatorer ikke kun brugt til opsætning af spiraler, men også i forbindelse med fødsler. Der var en ophedet debat om, hvilket instrument der var bedst, når en fødsel skulle fremskyndes, og instrumenter som Bossis dilatator, Tarniers dilatator og Champetier de Ribes ballon blev alle brugt til at tvinge fødevejen større, når barnet skulle ud af moderen. Men efterhånden som teknikken ved kejsersnit blev forfinet, blev sådanne fødselsinstrumenter i anden halvdel af 1900-tallet heldigvis forældet.[3]

Hos Den Gamle Bys gynækolog er der ikke den slags fødselsinstrumenter. For det første var de som sagt forældede i 1970'erne, og for det andet tog Ib Windfeld ikke ud til fødsler, efter at han blev privatpraktiserende. Når fødselshjælp alligevel bliver nævnt i denne sammenhæng, så er det fordi, specialet i kvindesygdomme (gynækologi) og specialet i graviditet og fødselshjælp (obstetrik) hænger uløseligt sammen. Gynækologer er også fødselslæger og omvendt.

Undersøgelsesværelset

På den anden side af gangen, der går gennem klinikken, ligger undersøgelsesværelset. Her står undersøgelsesbriksen og borde med forskellige instrumenter og remedier. Bag det laksefarvede forhæng kunne kvinden klæde sig af og på. Det er dette værelse, der er klinikkens hjerte. Det er her kvinderne blev undersøgt og behandlet for deres lidelser. Klienterne kom af mange forskellige årsager for eksempel uregelmæssig blødning, undersøgelse for cancer, vejledning i antikonception, opsætning af spiral eller for at få foretaget en udskrabning og hormonbehandling.

I undersøgelsesværelset foregik både undersøgelser og behandlinger af kvinderne. Bag forhænget kunne man klæde om.

Økonomi og gynækologipraksis

Da klinikken åbnede i 1974, kom der både type 1-sikrede patienter og type 2-sikrede patienter. Type 1-sikrede patienter var henvist til klinikken af egen læge, og de fik betalt behandlingen af sygesikringen. Type 2-sikrede patienter opsøgte selv klinikken og fik betalt 70 procent af behandlingen af

Lægens kontor lå i forlængelse af undersøgelsesværelset. Her kunne lægen tale med patienterne før eller efter en undersøgelse eller behandling.

sygesikringen[4]. For gynækologen var det altså vigtigt at være anset af lægekollegaerne, så de henviste deres patienter, og det var vigtigt at være dygtig og tillidsvækkende, så de type 2-sikrede patienter kom igen. Besad den privatpraktiserende gynækolog disse egenskaber, kunne han se frem til en god og solid praksis, som gav et fint overskud. Hvor meget en gynækolog tjente i 1974 vides ikke med sikkerhed, men i 1981 tjente en privatpraktiserende gynækolog i gennemsnit 311.000 kr.[5] Til sammenligning tjente en kassedame 88.728 kr., en fuldmægtig 159.696 kr. og en journalist 167.440 kr. i 1981.

Lægens kontor

I forlængelse af undersøgelsesværelset finder man lægens kontor. Det smalle rum er et typisk kontormiljø fra 1970'erne udstyret med skrivebord, kontorstole og arkitektlampe samt en reol med faglitteratur, som lægen brugte ved diagnosticering. Det var her, lægen talte med patienterne, stillede diagnoser og planlagde behandlingsforløb. De orange møbler og det grønne gulvtæppe går igen fra venteværelset.

Gynækologiens pionerer

Historisk set kan man argumentere for, at gynækologens virke i Danmark begyndte i 1863 i en lejlighed i det indre København. Her udførte læge Frantz Howitz (1828-1912) under overværelse af indbudte læger en ovariotomi, dvs. fjernelse af æggestok.[6] Frantz Howitz var pioner inden for gynækologien i Danmark, og han var også medstifter af Dansk selskab for Obstetrik og Gynækologi, som blev grundlagt i 1898. Han var en dedikeret læge, og han betalte for eksempel for opførelsen af en operationsstue og to enestuer på Frederiksberg Hospital i 1873. Frantz Howitz betragtes som den første gynækolog i Danmark, og Howitzvej i København er opkaldt efter ham. Han er dog også kendt for ikke at bryde sig om kvindelige læger, som for eksempel Danmarks første kvindelige læge Nielsine Nielsen. Hun fik sin embedseksamen i 1885 men fik aldrig en officiel speciallægeuddannelse i gynækologi, hvilket hun var overbevist om, at Howitz fik stoppet.[7]

På verdensplan betragter man den amerikanske læge J. Marion Sims (1813-1884) som gynækologiens fader. Sims

opfandt blandt andet et spekulum, som blev opkaldt efter ham, og han fik mange berømte patienter, deriblandt kejser Napoleons III's hustru Eugenie. I eftertiden er han dog mest berømt eller måske snarere berygtet for at have foretaget operationer på kvindelige slaver uden at bedøve dem. Den Moderne gynækologi blev dermed grundlagt på operationer, som i dag virker uetiske.[8]

Sekretærkontoret

Klinikkens sidste rum er sekretærkontoret. Her sad lægesekretæren og holdt styr på patienternes journaler, aftalte tider og tog sig af andre praktiske opgaver. Kontoret er sparsomt indrettet med skrivebordsmøbler, det grønne tæppe på gulvet og igen den orange farve som dominerende. På skrivebordet står en elektrisk skrivemaskine, og de høje arkivskabe med patientjournaler vidner om tiden før digitaliseringen.

Gynækologi og kvindekamp

Lægesekretæren i gynækologklinikken var en kvinde, og gynækologen var en mand. Det var en typisk rollefordeling i 1970'erne såvel som tidligere. Der fandtes dog også kvindelige gynækologer før i tiden, men det var et fåtal. I 1902 blev de første kvinder – Alvilda Vilhelmine Ulrike Hoff og Eline Møller – optaget i Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi, og selvom den før omtalte Nielsine Nielsen ikke fik en officiel speciallægeuddannelse, virkede hun i praksis som gynækolog. Rollefordelingen kønnene imellem blev kraftigt anfægtet i 1970'erne, hvor man i rødstrømpernes manifest fra 1969 blandt andet kan læse at: "Kvinder er en undertrykt klasse. Vor undertrykkelse er total, og har indflydelse på alle facetter af vores liv. Vi er udbyttede som sex-objekter, avlere, huslige tjenere og billig arbejdskraft. Vi betragtes som mindreværdige væsener, hvis eneste formål er at begunstige mænds liv. Vor humanitet benægtes. Vor påståede adfærd gennemtvinges af truslen om fysisk vold".[9]

P-pillen

Hvad enten man er enig eller uenig i rødstrømpe-manifestet, så var det indenfor gynækologien, at nogle af de største landvindinger inden for kvindekampen fandt sted. Opfindelsen af P-pillen og indførelsen af den fri abort er afgørende

Sekretærens kontor. Fra skærmen på væggen kan man høre tidligere lægesekretær Jette Jensen fortælle om hverdagen på gynækologklinikken.

Demonstration for fri abort på Rådhuspladsen i København ca. 1970. Foto Ebbe Wraae, Arbejdermuseet.

enkeltbegivenheder i kvindernes kamp for at bestemme over deres egen krop og dermed for at kunne være kvinde over deres eget liv. P-pillen kom på markedet i USA i 1960, men blev først solgt i Danmark fra 1966.[10] Den lille pille fik stor betydning for de kvinder, der nu med ganske stor sikkerhed kunne have et aktivt sexliv uden at blive gravide. Dermed blev karrieren ikke sat på uønsket standby af en dårlig timet graviditet.

Den fri abort

Den fri abort blev indført i 1973 og er den dag i dag stadig et meget debatteret emne.

Siden 1. oktober 1939 har kvinder lovligt kunnet få foretaget abort i Danmark, men dengang krævede det dog gode grunde, som for eksempel at kvinden var blevet voldtaget, var meget syg, eller hvis der var risiko for, at fostret havde arvelige sygdomme. I 1956 og 1970 blev kravene til at få bevilget abort lempet yderligere, og i 1970 kunne man for eksempel få tilladelse til at få foretaget en abort, hvis man havde fire hjemmeboende børn under 18 år.[11] Mulighederne for at få bevilliget abort var altså allerede ret gode, inden den fri abort blev indført i 1973. Men med indførelsen af den fri abort skulle kvinder nu ikke længere forklare sig og bedømmes af andre inden aborten. Aborttallet i 1974 var 24.868, men har de seneste mange år ligget på 15-16.000.

På Ib Windfelds gynækologklinik udførte man ikke aborter, det var nemlig indtil 2004 kun lovligt at foretage abort på sygehuse. Men gynækologen har selvfølgelig rådet og vejledt patienter, både med hensyn til p-piller og abort.

Formidlingen af Gynækologklinikken

Det absolut vigtigste i formidlingen af klinikken er selvfølgelig det unikke inventar fra 1974. Inventaret bliver suppleret af gulvtæpper og gardiner, som er blevet genskabt ud fra billeder taget i den originale klinik i Kolding. Gæsterne får dermed den helt rigtige fornemmelse af en 1970'er klinik, og det hjælper en ringende drejeskive-telefon og fyldte askebægere også med til. Jette Jensen, som var sekretær i 29 år på klinikken i Kolding, fortæller via tv-skærme i de forskellige rum om rummenes funktioner og om livet på klinikken. På den måde er det klinikkens oprindelige sekretær, der stadig tager imod de besøgende i dag.

Undersøgelsesværelset er yderligere levendegjort via en projektor, som skaber en silhuet af en kvinde, der klæder sig af bag forhænget. Inde på Sekretærkontoret kan man teste sin viden om aborter og fødsler dengang og nu. Det foregår i en af arkivskufferne, hvor der er anbragt en touch screen med en quiz. På en anden touch screen i en tilstødende skuffe kan man svare på moralske og samfundsrelevante dilemmaer som for eksempel: Hæmmer det kvinders karrieremuligheder, at det er dem, som føder børn? Der findes ingen rigtige og forkerte svar på disse dilemmaspørgsmål, men man kan se, hvad de andre gæster procentvis har svaret. Ideen med disse quiz- og dilemmaspørgsmål er, at få gæsterne til at tænke over de etiske og samfundsrelevante dilemmaer inden for gynækologien og obstetrikken, og om problemstillinger fra 1974 er blevet løst eller stadig er aktuelle den dag i dag.

Noter

1. Beskrivelsen af hverdagen på gynækologklinikken bygger på Lisbeth Skjernovs interviews med: privatpraktiserende gynækolog Ib Windfeld og lægesekretær Jette Jensen samt Erik Nielsens interviews med privatpraktiserende gynækolog Erik Holk Poulsen og overlæge i gynækologi og obstetrik Torsten Sørensen. Den Gamle Bys arkiv.
2. Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi: Status og Perspektiver i Obstetrik og Gynækologi 1984, Lægeforeningens Forlag 1985, side 59.
3. Sørensen, Torsten: Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi 1898-1998, International Conference service 1998, side 117 og fremefter.

4. Kolding Folkeblad 20.11.1974: Konsultation i Kolding.
5. Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi: Status og Perspektiver i Obstetrik og Gynækologi 1984, Lægeforeningens Forlag 1985, side 58.
6. Sørensen, Torsten: Dansk Selskab for Obstetrik og Gynækologi 1898-1998, International Conference service 1998, side 14.
7. Samme side 27.
8. Sartin, Jeffrey S.: J. Marion Sims, the Father of Gynecology: Hero or Villain?, Southern Medical Journal, South Med J. 2004;97(5), side 1 og fremefter. http://www.medscape.com/viewarticle/479892_3.
9. Redstocking (Rødstrømperne): Rødstrømpe-Manifest, i: Søsterskab! Artikler fra den amerikanske kvindebefrielse, 1971, side 256-58.
10. Kvinfo: Milepæle i dansk kvindehistorie 1960-2004. http://www.kvinfo.dk/file.php?file=387.
11. Rasch, Vibeke mfl: Når der ikke er noget tredje valg – social sårbarhed og valget af abort, Sundhedsstyrelsen 2005, side 15.

English summary

A gynaecological clinic from 1974 opened in Den Gamle By in 2013. The fittings in the clinic are the original fittings from a gynaecological clinic established in Kolding in 1974. It consists of a waiting room, a kitchen, a consulting room, the doctor's office and the secretary's office. On screens in the room the former secretary talks about life and work at the clinic, and gives visitors a unique glimpse into its environment. The exhibition involves visitors through touch screens. There are questions to test their knowledge of birth, contraception and abortion, which were subjects of debate in 1974 – just as they are today.

Da Ulrik kom på museum

Af Anneken Appel Laursen

Sidste år byggede den hjemløse Ulrik Szkobel sin egen bolig og viste sit liv frem i en baggård i Den Gamle By. Boligen og en fotoudstilling blev vist fra efterårsferien 2012 og året ud. For Den Gamle By var projektet en chance for at indsamle og dokumentere et særligt stykke samtidshistorie. Museumsinspektør, cand.mag. Anneken Appel Laursen fortæller her om projektet.

I foråret 2012 blev jeg ringet op af George Zeuthen, der var knyttet til den århusianske forening "Oplysning om Gadeliv". Han havde et meget direkte spørgsmål til Den Gamle By: Kunne vi tænke os at udstille en hjemløs' bolig og fortælle hans historie? Samtidig med at han også selv var der og bidrog med sin egen version? Baggrunden for henvendelsen

Den første bolig, som Ulrik Szkobel byggede, stod trygt og godt under et halvtag på en nedlagt læsserampe. Udefra faldt den ind i omgivelserne, men indenfor var der hyggeligt og lunt. Foto George Zeuthen.

Den Gamle Bys håndværkere skilte cykelskuret ad i flere dele, så det kunne transporteres til Den Gamle By. I en baggård på museet blev skuret samlet igen. Et cykelstativ, der sad fast på bagvæggen, kom også på plads. Det havde nemlig en vigtig funktion.

var samtaler, som hjemløse Ulrik Szkobel havde haft med George Zeuthen. De havde talt om hjemløses vilkår, og med ca. 6.000 hjemløse i Danmark var de blevet enige om, at danskerne egentlig burde gøres mere bevidste om hjemløses vilkår. Da Den Gamle By formidler byernes kulturhistorie, fandt de det naturligt at kontakte museet for at høre, om vi var interesseret.

Den helt umiddelbare reaktion var: Ja, det vil vi da gerne, men jeg skal lige spørge ledelsen først.

Det krævede nu ikke de store overtalelsesevner at få ledelsen med på ideen. For byens bagside, de fattige og hjemløses historie er også en historie museet skal indsamle og formidle. Og da vi i Den Gamle By fortæller om hjem til alle tider og fra alle lag, så ville en hjemløs' "hjem" også være helt på sin plads. Vigtigt var også, at her havde museet mulighed for at være museum for en samfundsgruppe, der ikke normalt kommer i Den Gamle By. Der var dog et forbehold, der gav anledning til overvejelse: Om projektet ville være at udstille, dvs. udlevere, et menneske? Ingen på museet havde nemlig lyst til at genoplive forrige århundreders udstilling af fremmede folkeslag som for eksempel i Tivoli, eller som det skete på Landsudstillingen i Aarhus i 1909, hvor man kunne opleve folk fra Abessinien, det nuværende Etiopien. Afgørende var derfor at få fundet ud af, hvordan Ulrik Szkobel så på sit forehavende. Et møde med ham fjernede al bekymring, for her var en mand med et stærkt ønske om at fortælle sin historie og skabe dialog med gæsterne på museet om hjemløses livsvilkår. Han så museet som et godt sted til formålet.

Hjemløshed på museet

Det blev derfor aftalt, at Ulrik Szkobel skulle opbygge en bolig i Den Gamle By, som museets gæster kunne besøge. Indretningen af "hjemmet" ville ske ved klunsning. Ulrik Szkobel skulle, når han havde lyst, selv være til stede og fortælle om sit liv. Ved siden af boligen skulle der sættes en fotoudstilling op, der berettede om et døgn i hans liv. Når udstillingen sluttede, ville museet overtage bolig og inventar, så det blev gemt for eftertiden.

Rammen for boligen blev et cykelskur fra DSB's arealer, hvor Ulrik Szkobel tidligere havde boet, men som han var blevet bedt om at flytte fra. Ejerne af skuret indvilgede i, at

Ulrik Szkobel anvender stort set kun genbrugsmaterialer i indretningen af sin bolig. I storskrald ligger masser af kasserede ting, der med lidt kreativitet bliver til fine borde og hylder. Foto George Zeuthen.

museet hjemtog det, og på den måde fik vi endnu en autentisk bolig i lighed med de øvrige huse i Den Gamle By. En septemberdag skilte Den Gamle Bys håndværkere skuret ad i flere dele, transporterede det til den lidt skjulte gård bag ved legetøjsmuseet, hvorefter håndværkerne stillede det op igen.

Fra museets side var det vigtigt at få dokumenteret opbygningen af boligen og at få den størst mulige indsigt i, hvordan livet som hjemløs anno 2012 arter sig. Derfor blev Kulturstyrelsens hastesum søgt til gennemførelsen af opbygningen samt en dokumentation af hele opbygningsfasen. Med kulturstyrelsens velvillige indstilling til projektet blev Ulrik Szkobel ansat til at bygge sit eget hjem og Georg Zeuthen til at følge Ulrik Szkobel i hans arbejde. George Zeuthen fungerede som fluen på væggen, tog billeder og skrev logbog i hele byggeprocessen. Herved sikrede museet en værdifuld dokumentation for fremtiden, og vi fik samtidig et vigtigt indblik i, hvordan en hjemløsebolig bygget af genbrugsmaterialer bliver til. George Zeuthen leverede også fotos og tekst til en fotoudstilling "Et døgn i Ulriks liv". Desuden blev der produceret en kortfilm om projektet af den unge lokale filmmand Thomas Castro.[1]

Ulrik Szkobel og George Zeuthen gik i gang, og langsomt voksede et hjem frem med seng, borde, varmeapparater og hyggebelysning. Et rigtigt hjem – udelukkende bygget af genbrugsmaterialer og en kreativ tilgang til alt, hvad andre har smidt væk. Da boligen stod færdig, flyttede Ulrik Szkobel ind. Han var kommet i bekneb for et sted at bo og fik

Pappet, der sidder omkring nye cykler, er et særdeles velegnet isoleringsmateriale. Foto George Zeuthen.

Isolering for kulde og vand var de første vigtige trin i opbygningen. Ud over papkasser fra cykler blev der anvendt gamle presenninger som isolerende bund, og sammenkrøllede sorte plastsække er velegnede til at tætne sprækker og huller. Foto George Zeuthen.

med museets velsignelse lov til at rykke ind i sin bolig i Den Gamle By.

Udstillingen åbner

13. oktober 2012 åbnede Ulrik Szkobel sin bolig for offentligheden, og der var annonceret, at publikum kunne møde ham i den første weekend. Cirka 600 gæster valgte at komme forbi. Den egentlige fejring af åbningen af udstillingen skete ved en markering af den internationale fattigdomsdag 17. oktober, der i Danmark markeres som Hjemløsedagen. Dette skete i samarbejde med Værestedet i Jægergårdsgade og foreningen "Oplysning om Gadeliv", der bidrog med en række Poverty Walks med hjemløse som guider. Det blev en fantastisk dag, hvor mennesker fra alle kroge af samfundet mødtes over taler med stærke budskaber, god musik, kaffe og nybagt kringle. I forbindelse med åbningen blev der også afholdt en række debatmøder om emnet, hvor en meget bred målgruppe af mennesker mødte op for at diskutere hjemløshed i dagens Danmark. Debatmøderne blev gennemført ved FO Aarhus' Debatpuljes hjælp.

I de følgende mange uger var Ulrik Szkobel guide i sit eget hjem og liv, så meget som han havde lyst til. Ved siden af passede han sit arbejde med at sælge Hus Forbi i Aarhus.

Et markant bidrag i samfundsdebatten

Opmærksomheden og nysgerrigheden var stor, både fra pressen og offentligheden. Pressen kredsede især om, hvorvidt projektet udstillede den hjemløse. I dagbladet Politiken tog journalist Anne Bech-Danielsen bladet fra munden og

En gammel postkasse omdannes til en velegnet varmekilde, hvor spritbrændere fra Trangia og fyrfadslys udgør varmekilden. En effektiv varmekilde, der kan hæve temperaturen i boligen til langt over 21°. Foto George Zeuthen.

spurgte direkte i artiklen "Da Ulrik kom på museum", 10. oktober 2012, om der ikke var et element af freakshow over projektet. Ulrik Szkobels svar lød: "Jeg udstiller ikke mig, tænker jeg, men dig. Folk kommer her og ser deres eget liv og kontrasterne gennem mig og mit liv." Artiklen satte lidt af en mediestorm i gang, hvor den lokale og nationale presse mødte talstærkt op. Ulrik stillede villigt op til interviews og talte sin sag. De lokale tv-kanaler producerede lange tv-portrætter, og efter projektets afslutning udkom en stor artikel i magasinet "Hus Forbi". Mediedækningen var langt overvejende positiv over for projektet og respektfuld i sin præsentation af Ulrik Szkobel.

Publikum kom på fornavn med Ulrik, og de spurgte efter ham i billetsalget. Studiegrupper og klasser kontaktede i stort tal museet for at komme i kontakt med Ulrik, da de i forbindelse med projektforløb skulle skrive om hjemløshed. Vi oplevede, at hjemløshed havde en særlig opmærksomhed, hvilket blandt andet salgstal af "Hus Forbi" i Aarhus i 2012 også viser. Ved årets udgang var salgstallet fordoblet i løbet af de sidste 3 måneder.[2]

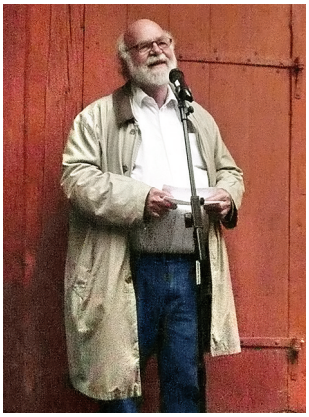

Hjemløsedagen 17. oktober blev afholdt i direkte forbindelse med Ulriks bolig. Hovedtaler var Preben Brandt fra det københavnske projekt "Udenfor". Foto Georg Zeuthen.

Hjemløshedens sande ansigt

Et liv som hjemløs er et barskt liv langt fra den trygge base, som gennemsnitsdanskeren er vant til. En udstilling om en hjemløs må nødvendigvis derfor fortælle hele historien, at det er en personlig kamp ikke kun at overleve fysisk men også at leve et meningsfyldt liv. Det var vigtigt for Ulrik Szkobel at formidle, og skønt han selv på et tidspunkt i forløbet fik det psykisk dårligt, holdt han fast i at udstillingen skulle vises i den planlagte periode. Museet var parat til at stoppe udstillingen men respekterede beslutningen. Værestedets ansatte trådte til med gode råd til os og støtte til Ulrik. Som museum kunne og skulle vi ikke løse Ulrik Szkobels personlige problemer. Vi skulle være det, vi er, et museum, der formidler fortællinger om mennesker, hvor barske de end må være.

Ove Abildgaard, leder af Værestedet, var dagens anden hovedtaler til Hjemløsedagen. Foto George Zeuthen.

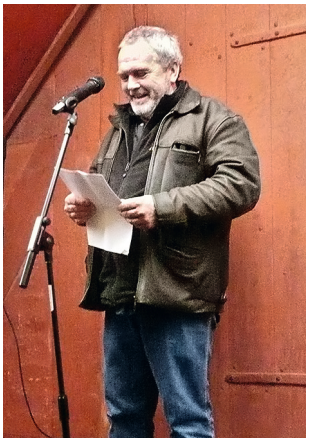

Udstillingens gæster og deres oplevelser

Både museet og Ulrik var nysgerrige efter at finde ud af, hvordan publikum tog imod, at en så personlig fortælling fra virkeligheden var kommet på museum. Den Gamle By var især interesseret i, om publikum mødte Ulriks nutidige for-

Sonni og Klaus leverede forrygende musikalsk underholdning i bedste gademusikantstil. Foto George Zeuthen.

I hele udstillingsperioden fandt mange vej til Ulriks bolig i baggården, hvor de besøgte boligen og studerede fotoudstillingen.

tælling på samme måde, som de oplevede resten af museet. Forstod de, at det de mødte, var virkelighed? Og hvad betød det for deres oplevelse? Publikums reaktioner blev registreret ved at spørge dem, når de var i udstillingsområdet, og i fællesskab med Ulrik blev der hængt en gæstebog op i boligen, hvilket gav gæsterne mulighed for at komme med hilsner og kommentarer. Det benyttede mange sig af. Også i billetsalget tog de notater, og her var de overraskede over, at interessen var så stor og målrettet.

I udstillingens første weekend, hvor publikum kunne møde Ulrik, var vi til stede for at spørge gæsterne om deres holdninger og for at se, hvordan de tog udstillingen til sig. Manøvren blev gentaget flere gange igennem udstillingsperioden, og vi oplevede hele vejen, at langt de fleste af museets gæster var positive og nysgerrige, når de besøgte hjemløseboligen.

Hovedparten tog imod invitationen om at komme indenfor og hilse på Ulrik. Efterfølgende gav de udtryk for en overraskelse over, at det var så varmt og hyggeligt i hans bolig. De udtrykte stor respekt for Ulrik, hans oprigtighed og mod til at fortælle sin historie. Flere reflekterede over samfundets ulige indretning, og nogle følte stor social indignation. Der var anerkendelse til museet for at have taget fat i et så relevant emne, som flere følte var mere vedkommende end "de gamle huse og gamle dage", der ellers er Den Gamle Bys kernefortællinger. Der blev reflekteret over, at det var lettere at gå i dialog med en mand som Ulrik, fordi det foregik på et museum. Ude i virkeligheden ville de nok gå udenom. Nogle få følte, det var svært at træde indenfor, når Ulrik ikke var der – de følte, at de overskred privatlivets fred. Men når der var lys, varme og en stemme, der bød "velkommen ind", så var det en anden sag.

Enkelte valgte at gå helt uden om udstillingen. De følte, at det overskred deres grænser på forskellig vis, nogle fordi de ikke ønskede at blive konfronteret med hjemløshed, andre fordi de følte, at det var at udstille et menneske.

Det skrev gæsterne i Gæstebogen

Gæstebogen, der hang i Ulriks bolig, afslørede også, at gæsterne havde stor respekt for Ulrik. Gæsterne finder det "stort" og takker for hans "åbenhed" omkring sit liv. En ser

boligen som en inspirerende arena, hvor Ulriks tilstedeværelse og historie er en oplevelse, som alle burde have. Andre fokuserer på den kreativitet, der ligger bag boligen, at: "få noget ud af ingenting", at Ulrik bliver læremesteren i genbrug i et brug og smid væk samfund. Der er bemærkninger, der nok afslører, at de besøgende ikke helt har forstået den virkelighed og verden, som er Ulriks: "Elsker dette sted! Hvis jeg var hjemløs ville jeg bo her" eller "Hvor skønt en hjemløs kan bo!" Mens andre udtrykker, at de har en mærkelig følelse: "… Det er sgu lidt underligt det her. Med en underlig smag i munden vi "nyder" at opleve denne (utydelig skrift)… Ønsker alt vel." Andre er flove over, at dette findes i Danmark: "Rigtig hyggelig hule du har, men skammeligt at den slags skal findes i Danmark. Håber på en bedre fremtid for dig."

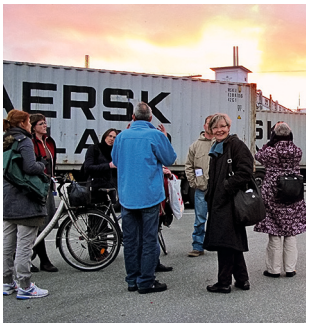

Foreningen "Oplysning om Gadeliv" tilbyder blandt andet Poverty Walks i Aarhus. Det er hjemløse eller tidligere hjemløse, der er guider på turene. Som optakt til Hjemløsedagen den 17. oktober deltog 4 grupper i turen, der sluttede i Den Gamle By.

Også Den Gamle Bys ansvar at indsamle

Takket være Ulrik Szkobel fik Den Gamle By en enestående chance for at få indsamlet og dokumenteret en side af Danmarkshistorien, der ikke fylder meget i museernes samlinger. Et værdifuldt øjebliksbillede anno 2012 er nu sikret for eftertiden. Efter udstillingens afslutning er alle dele blevet taget ned, registreret og lagt på magasin, sådan at vi i fremtiden vil kunne bidrage til undersøgelser og væsentlig formidling af Danmarks bagside.

Museet, der hvor man mødes uden forbehold

Museer er for alle, – også dem der normalt ikke kommer på museer. Det er omdrejningspunktet for museer i hele verden. At vi skal være for alle! Derfor bliver man glad, når en hjemløs kontakter sit museum, Den Gamle By, for at få lov til at fortælle sin egen historie. Vi var pludselig et museum for en målgruppe, der normalt slet ikke kommer på museet – og vi blev ramme for formidlingen af en barsk fortælling fra virkeligheden, som museets gæster kunne opleve helt usminket og i øjenhøjde. I mødet med Ulrik og hans bolig blev museets gæster konfronteret med et menneske, der normalt har negativt ladede ord som hjemløshed, psykisk sygdom og fattigdom knyttet til sig. Men fordi det foregik på museet, tog publikum åbent imod ham og hans fortælling. De gik i dialog frem for at gå forbi. Vi oplevede, at museet kan være

En tidlig morgen kom P4 Østjylland forbi og sendte live fra Ulriks bolig. Både de lokale og de nationale medier viste stor interesse for Ulriks fortælling i baggården i Den Gamle By. Foto George Zeuthen.

Levende lys både hygger og varmer. Foto George Zeuthen.

Ulrik Szkobel sælger hjemløseavisen "Hus forbi" foran ejendomsmæglerkæden Nybolig. Foto George Zeuthen.

mødested på andre måder. At vi opleves som et trygt sted, hvor der er plads til dialog mellem ulige mennesker. Derfor er der plads til at formidle virkelige historier fra bagsidens Danmark.

Noter

1. Dokumentaren fik titlen "Hyldest til stodderne 2". Filmen blev til med støtte fra FO Aarhus' Debatpulje. Den kan ses på YouTube ved at søge på filmens titel eller via Den Gamle Bys YouTube kanal.
2. Hus Forbi's sekretariat i Aarhus oplyser, at der blev solgt 7.715 eksemplarer i januar 2012. I november og december blev der solgt henholdsvis 10.925 og 14.781 eksemplarer i Aarhus. Også på landsplan oplevede man et markant øget salg hen imod slutningen af året.

Se i øvrigt også Rikke Andreassen og Anne Folke Henningsen: Menneskeudstilling, København 2011 og Johan Bender: Hurra for Århus! Landsudstillingen 1909, Aalborg 2008.

English summary

In autumn 2012 the homeless Ulrik Szkobel built up his own dwelling, and for three months showed how he lived in a back yard in Den Gamle By. The intention was to show what life is like for the homeless in Denmark today, which very few people know anything about. The public took a warm interest in Ulrik and his story. They met Ulrik without prejudice, and entered into dialogue instead of simply looking the other way. It was a new way for Den Gamle By to serve as a meeting place. At the end of the year the exhibition closed, and the dwelling was taken down and added to the museum's collection. Thus the museum has preserved and documented a special piece of contemporary history for our successors.

Aarhus Story

Af Martin Brandt Djupdræt og Thomas Bloch Ravn

22. november 2012 blev det offentliggjort, at Sallingfondene havde bevilget Den Gamle By 70 mio kr til realisering af en underjordisk fortælling om Aarhus. I denne artikel fortæller overinspektør Martin Brandt Djupdræt og museumsdirektør Thomas Bloch Ravn om inspiration, koncept og plan for realisering af projektet. Aarhus Story skal åbne i 2017 – året hvor Aarhus er europæisk kulturhovedstad.

Aarhus har haft museer i mere end 150 år, men byen har aldrig haft et sted, hvor århusianerne, deres gæster og byens turister kan få et overblik over historien og samtidig en forståelse for de særlige forhold, der har gjort Aarhus til Aarhus. Det er det, vi gerne vil skabe med Aarhus Story.

Torvet
Lilletorv
Vestergade
Søndergade
Nørregade
Thomasgade
Frue Kirkeplads
Klostertorv
Klostergade
Ny Munkegade
Ny Munkegade
Algade
Åboulevard
Åboulevard
Åboulevard

Titlen Aarhus Story kan forstås på de fleste sprog, og samtidig signalerer den, at der er tale om en fængende og engagerende fremstilling af byens historie snarere end om en traditionel byhistorisk museumsudstilling, som mange vil forbinde med noget støvet og uinteressant.

Underground museum

Der bliver tale om en underjordisk fortælling, der vil blive placeret på den vestlige side af Den Gamle Bys Sønderbrogade, hvor det sidenhen er tanken at opføre den resterende del af det moderne bykvarter.

Bruttoarealet er ca 700 kvm, som rent fysisk vil blive forbundet med Kunstkammeret og Plakatmuseet samt de dybe kældre, som bliver indrettet med forskellige oplevelser.

Ud over at være et frilandsmuseum bliver Den Gamle By således med tiden også et underground museum med op imod 2000 kvm sammenhængende indendørs udstillinger og oplevelser.

Principper

Vi har fastlagt en række principper for arbejdet med Aarhus Story:

- Fortællingen skal være kronologisk og bygges op omkring en række epoker
- Hver epoke skal have sit særlige udtryk og sin særlige stemning
- Historien og menneskene er de bærende elementer – ting medtages kun, når de er vigtige for historiefortællingen.
- Fortællingen skal i høj grad bæres af personer og historiske figurer, som publikum kan identificere sig med og spejle sig i
- Kundskab og oplevelse ses som to sider af samme sag
- Sanselighed, nysgerrighed og videbegærlighed er nøgleord
- Et besøg i Aarhus Story skal være en fælles oplevelse og lægge op til dialog og medspil
- Aarhus Story skal ses i sammenhæng med og som et supplement til Den Gamle Bys store Danmarkshistoriske fortælling.

I foyeren til det nyåbnede Museum of Liverpool møder publikum en betagende multi-medie præsentation af byen Liverpool og samtidig en introduktion til, hvad man kan opleve på museet.

Inspiration

Den Gamle By står på skuldrene af en række museer og historiefortællinger rundt omkring i verden, som alle er blevet besøgt og har givet inspiration til Aarhus Story. Det er især værd at fremhæve:

- Museum of Liverpool, åbnet i juli 2011 som et fuldstændig nytænkt og nybygget museum for den engelske by Liverpool. Museet rummer en kronologisk tidslinje men består først og fremmest af en række tematiske afsnit, der alle fortæller væsentlige sider af Liverpools historie, især historien om de seneste to-tre århundreder. Mennesket og de personlige historier er i centrum. Museet anvender en mangfoldighed af fortælleformer, der alle lægger op til involvering og aktivt medspil fra publikum, herunder også afsnit der er underholdning og historieformidling i ét.

På STAM Stadtmuseum i Gent kan publikum gå rundt på et fantastisk billede af hele byen.

I Bokrijks udstilling om 1960'erne får alle besøgende et pas fra en bestemt person, og hele vejen igennem udstillingen kan man få supplerende oplysninger om denne persons liv og levned.

På DDR Museum i Berlin kan man åbne skabe og skuffer, der er fyldt med ting, som de fleste nulevende kan genkende – eller som de havde glemt, at de kan huske.

- STAM – Stadtmuseum Gent, åbnet i oktober 2010 som et fuldstændig nytænkt bymuseum for den belgiske by Gent. Den besøgende træder som det allerførste ind i nutidens Gent i form af et fantastisk luftfotografi, som man kan gå rundt på og gå på opdagelse i. Og så følger en kronologisk historiefortælling om Gent frem til nutiden og med mulighed for et afsluttende kig ind i en mulig fremtid. Hvert afsnit rummer en central genstand, der klart indikerer, hvor man er i tid.
- Huis van Alijn i Gent. Mens STAM især beskæftiger sig med byens strukturer, er det mennesket og de personlige historier, der er i centrum for Huis van Alijn. Almindelige menneskers film og fotografier af børnefødselsdag, bryllup, begravelse, familien på ferie osv. Der er også lydoptagelser af dialekter fra Gent og omegn. Og dagligdags ting er i en række tiårsrum fra 1950'erne og frem kædet sammen med film og fotos.
- De sixties på det flamske frilandsmuseum Bokrijk ved Genk i Belgien. Her kan den besøgende følge bestemte personer fra 1960'erne igennem en appellerende og inddragende udstilling, der rummer dyb kundskab og stor formidlingskraft. Der er interiører, udstillinger, biograf og man kan bladre i avisen fra hele 1960'erne. Det er morsomt og lærerigt på én gang.
- DDR Museum i Berlin, som i ydmyge lokaler danner ramme om en fortælling, hvor interaktivitet er det bærende element. Man kan åbne skabe og skuffer og se DDR-tidens dagligdags ting, man kan se film, man kan lytte i telefoner, og man kan sidde i – og blive fotograferet i – en Trabant. Museet er fyldt med ting, men vel at mærke ting, som de fleste mennesker kan huske, og som derfor vækker en umiddelbar interesse.

Der ud over er der hentet inspiration fra et utal af museer. Edo Museet i Tokyo, Museum of London og Historiska Museet i Stockholm har fremragende og meget informative bymodeller. Mange museer har forskellige former for tidsrejser, og på Kölnisches Stadtmuseum fokuserer de på ting, der er skabt i netop denne by, Made in Cologne. I The Story of Berlin er der fodspor i gulvet, så man aldrig går forkert, og på Deutsches Historisches Museum i Berlin lukker man via

computerteknologi historiske billeder op, så publikum kan få fortalt en meget større historie.

Indgangsbygning

Aarhus Story kommer til at ligge en etage under jorden. For at komme til Aarhus Story er der behov for en egentlig indgangsbygning. En bygning, der gerne skulle passe ind i Den Gamle Bys moderne miljø. Til det formål har vi valgt at lave en tilpasset kopi af den forretningsejendom, Søndergade 34, hvor Ferdinand Salling i 1906 åbnede sin første butik.

Ejendommen er ikke bevaret, og vi kender den kun fra fotos. Men det er muligt at genskabe en bygning, der i det ydre er tæt på Søndergade 34. Da der er tale om en rekonstruktion, er det både muligt og legitimt at udforme bygningens indre, så den på bedste vis vil kunne tjene som indgang, foyer og elevator- og trapperum til den underjordiske fortælling.

Publikum skal betages med det samme

For straks at gøre publikum opmærksom på at de i Aarhus Story skal opleve noget helt særligt, er det planen at gøre turen med elevator til en oplevelse.

Vi forestiller os, at turen med elevator samtidig kan være en billedrejse tilbage i tiden – fra Kulturbyåret 2017 tilbage til vikingetiden.

Fra elevatoren træder publikum ud i et miljø, hvor stemningen er, at der er noget nyt på vej. Det nye er, at Aarhus – eller Aros som man dengang kaldte byen – er ved at vokse frem. Hvordan historien fortælles, ligger endnu ikke fast, men vi lægger vægt på, at publikum bliver betaget med det samme.

Ved overgangen til middelalderen blev Aarhus bispesæde og domkirkeby. Samtidig var byen centrum for håndværkere og handlende. Byen var både domkirkeby og købstad, som vil være titlerne på de to afsnit, der følger efter vikingebyen.

Hele historien skal med, men der lægges størst vægt på den senere historie

Der bliver ikke tale om en stor vikingetidsudstilling med mange fund og genstande udstillet. Det ved vi vil komme på det nye Moesgård Museum. Tilsvarende kan man sige, at de

I The Story of Berlin er der røde fodspor på gulvet, så man aldrig går forkert.

På Museum of Liverpool lader man gerne filmede skuespillere gennemspille dagligdags scener, som folk kan identificere sig med. Her diskuterer to herrer på en pub kampen mellem byens to fodboldklubber, Liverpool og Everton.

perioder, der dækkes af afsnittende domkirkebyen og købstaden, er godt dækket af Den Gamle By, som den er i dag.

Hvad ingen museer imidlertid dækker, er den periode, hvor Aarhus blev til det Aarhus, vi kender i dag. Altså tiden fra jernbanen mødte havnen i midten af 1800 årene og dermed satte gang i en vækst, der ikke er set hverken før eller siden. Fra 1801 til 1901 voksede byens befolkning fra ca 4.000 til 52.000. En stigning på 1300 pct! Det svarer til at Aarhus befolkning fra år 2000 til år 2100 skulle stige fra ca 300.000 til 3,9 mio.

Udviklingen var voldsom og rammesprængende uden sidestykke. Den periode kalder vi Vækst, og den vil blive skildret i Aarhus Story's næststørste afsnit.

Det største afsnit kalder vi Husker du? Afsnittet dækker den periode, som mange vil huske eller på anden måde relatere sig til. Altså tiden fra omkring 1950 og frem til i dag. Her vil være masser af historier, ting og fortællinger, som publikum kan gå på opdagelse i.

Kig ind i fremtiden

Efter det store Husker du? afsnit bliver der i et mindre afsnit mulighed for et kig ind i fremtiden.

Det er ambitionen, at det er ægte og aktuelle problemstillinger, der her berøres, og Den Gamle By har brug for samarbejde og hjælp fra mange sider.

Afsnittet kunne fx belyse scenarier og planer for byens udvikling. Der kan laves dilemmaspil, der belyser udviklingens kompleksitet. Der kan laves quick-polls, hvor publikum kan tage stilling til udvalgte, aktuelle spørgsmål – og se, hvad

andre har ment. Og der kan evt laves opdateret statistik over befolkningstal, nystartede virksomheder, ligesom der kan laves kort og oversigter over, hvorfra nye århusianere kommer.

Afgørende er, at vi her kan få opbakning fra myndigheder, institutioner og organisationer, der kan se et formål med at bruge Aarhus Story som udstillingsvindue for aktuelle problemstillinger.

Nu lægger vi det fast, som har betydning for bygningen

Bygningen, som skal rumme Aarhus Story, bliver projekteret i løbet af efteråret 2013. Derfor er det vigtigt i første omgang at definere de ting i fortællingen, der har betydning for bygningens udformning. Hvor højt skal der være til loftet i de forskellige rum, hvad kræves af installationer, hvor store skal rummene være, hvor meget skal konstruktionen kunne bære osv osv.

I løbet af denne proces bliver der foretaget økonomitjek, så projektet holdes inden for budgettet. Når projekteringsmaterialet er færdigt, udbydes det til entreprenører, og det er håbet og forventningen, at arbejdet med at udgrave byggegruben kan gå i gang allerførst i 2014.

Åbner 2017

Tidsplanerne foreligger endnu kun som skitser bortset fra, at det ligger fast, at Aarhus Story skal åbne i kulturbyåret.

Det er planen, at udgravning og den underjordiske bygning skal udføres i løbet af 2014 og ind i 2015. Fra medio 2015 til medio 2016 opføres velkomstbygning.

Parallelt hermed udvikles og detaljeres indholdet i Aarhus Story, således at hele fortællingen kan etableres fra medio 2016 til åbning i 2017.

En solrig efterårsdag var Karin Salling på besøg for at se arealet, der skal graves ud til Aarhus Story. Her ses hun sammen med museumsdirektør Thomas Bloch Ravn og overinspektør Martin Brandt Djupdræt.

English summary

In 2011 Aarhus City Council asked Den Gamle By to take over the responsibility of being a local museum alongside its function as a national museum. Of course, we accepted and embarked on the task of creating a sequence of exhibitions about the history of the city of Aarhus.

It seems surprising that although Aarhus has had museums for more than 150 years, they have never set up such an exhibition.

Den Gamle By developed a plan for an underground exhibition in the area where it is planned that the rest of the buildings for the modern town district will be situated in the years to come.

We decided to call the exhibition Aarhus Story, to emphasize that the focus should be on storytelling instead of objects. We also decided that the exhibition will be chronological and stretch from the Viking period until the present day – with a view into the future. However, the main focus will be on the period from when Aarhus really took off around 1850 up till now.

In November 2012 the Salling Foundation donated the necessary DKK 70 million, which will enable Den Gamle By to open Aarhus Story in 2017, the year in which Aarhus will be the Cultural Capital of Europe.

Aarhus Story will be connected to the Gallery of Decorative Arts and the Poster Museum and also to the large basements, where the museum is planning to show different kinds of multimedia presentations. Consequently, in 2017 Den Gamle By will not only be an open-air museum, but also an underground museum.

Spor i byrummet efter det ældste Aarhus

Af Connie Jantzen

Både Aarhus Domkirke og Vor Frue Kirke og -Kloster er middelalderlige bygninger; men derudover findes der vidnesbyrd om både vikingetidens Aros og middelalderens Aarhus i gadenettet og terrænet i den indre by. Museumsinspektør, cand.mag. i middelalderarkæologi og historie Connie Jantzen udgav 14. juni 2013 bogen Middelalderbyen Aarhus, og hun fortæller her om emnet.

Aarhus er en af Danmarks ældste byer. Det ældste spor i området er ca. 20 m af en grøft, der blev etableret i begyndelsen af 800-tallet langs Aarhus Å. Grøftens fulde udstrækning eller funktion kendes ikke, men da der ikke er fundet spor efter en bebyggelse i forbindelse med grøften, har den muligvis afgrænset en handelsplads, hvor de handlende kunne slå deres telte op.

Omkring midten af 800-tallet sløjfedes grøften, og på ste-

En rekonstruktion af et af de grubehuse, der er fundet på hjørnet af Immervad og Skt. Clemens Torv. Vikingemuseet Aarhus. Foto Asger Christiansen.

På kortet er voldens formodede forløb indtegnet med gråt. Der har sandsynligvis også været en vold langs kysten, men dens forløb kendes ikke. Med rødt er markeret de steder, hvor der er fundet spor og bebyggelsesrester efter 800-tallets bosættelse. 1. Pustervig Torv; 2. Skt. Clemens Stræde 10-12; 3. Bispetorvet; 4. Mejlgade 8; 5. Kannikegade 14. Kortet er tegnet af Karin Poulsen, Moesgård Museum.

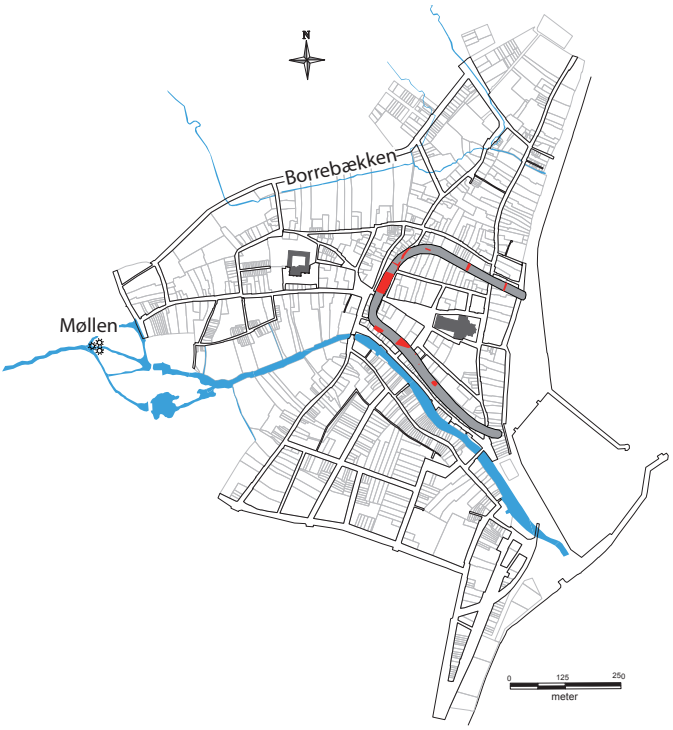

det opførtes to grubehuse, det vil sige små delvist nedgravede huse. Det vides ikke, om grubehusene var beboede hele året eller kun i handelssæsonen. Derimod var de huse med jordgravede stolper og vægge af træ, der i slutningen af 800-tallet afløste grubehusene, formentlig helårshuse og repræsenterede indledningen til en bebyggelse af mere bymæssig karakter.

Husene blev i begyndelsen af 900-tallet revet ned for at give plads til den søndre del af den befæstningsvold, der blev etableret omkring et ca. 6 ha stort areal. Da der er fundet kulturlag under den vestre vold og bebyggelsesspor under den nordre, må den ældste bymæssige bebyggelse have omfattet arealet inden for volden sammen med det areal, som volden var anlagt på. Hvordan og hvor tæt bebyggelsen har været, vides ikke på nuværende tidspunkt, da arkæologerne indtil videre kun et enkelt sted på Bispetorvet har fundet et grubehus, der kan være fra 800-tallet.

800-tallets Aros har ikke direkte afsat sig spor i dagens byrum. Følger man de arkæologiske fund af den befæstningsvold og -grav, der blev anlagt omkring byen i begyndelsen af 900-tallet, får man et indtryk af størrelsen af det areal,

hvorpå Aarhus voksede frem. Da volden blev udvidet første gang i anden halvdel af 900-tallet og igen i 12/1300-tallet, og da nedlæggelsen af volden først tog sin begyndelse i slutningen af 1400-tallet, fik den på flere måder indflydelse på byens topografiske udvikling.

Voldens skråning ned mod åen under Skt. Clemens Stræde 10. Selvom det ikke er voldens oprindelige overflade, der ses på billedet, giver det alligevel et indtryk af, hvor stejl den var. Moesgård Museum.

Befæstningen af Aros

Det første stykke af Skt. Clemens Stræde ned mod Immervad ligger på en del af den søndre vold. Ved et kig ned mod åen ved Stentrappen kan man få en fornemmelse af voldens yderside og højde efter den sidste udvidelse. Det samme er tilfældet længere mod syd ved Hans Skaarups Gade. I området lige før Maren Smeds Gyde drejede den søndre vold mod nord og fortsatte i den vestre vold. Den nuværende gade Volden løber langs denne volds inderside og følger dens krumning hen til Volden nr. 22-30, hvor befæstningsvolden svingede mod øst og fortsatte i den nordre vold. Gaden Graven, der er anlagt dels over og dels langs den nordre voldgrav, følger voldens forløb ud mod kysten. Langs kysten kendes voldens forløb ikke.

Ældste gadenet

Igennem de sidste ca. 20 år har det i forbindelse med renovering af kloak-, vand- og fjernvarmeledningsnettet i gaderne og på torvene i den indre by været muligt for arkæologerne fra Moesgård Museum at følge arbejdet i de maskingravede grøfter og at registrere de bevarede kulturlag og gadebelægninger. Det viste sig, at flere af de nuværende gader i den indre by har deres "rødder" i middelalderen, og at de stort set har deres oprindelige forløb.

Det drejer sig især om gaderne inden for volden: Kannikegade, hvor den ældste gadebelægning, der var fra 1100-tallet, bestod af et tyndt lag af småsten, hvilket var karakteristisk

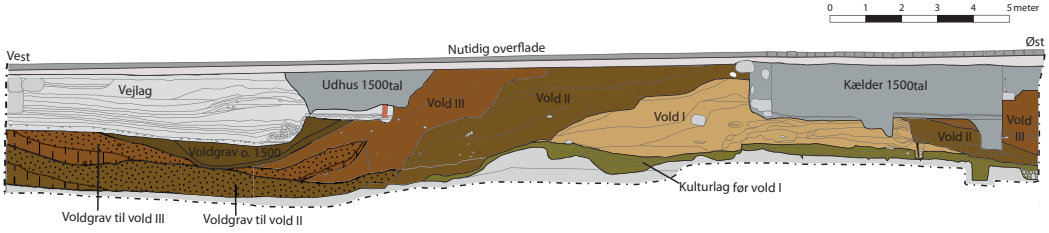

Snit gennem volden og voldgraven på Pustervig Torv. Tegning Louise Hillman, Moesgård Museum.

Kort med kendte middelalderlige gader og torve. Tegning Karin Poulsen, Moesgård Museum.

De røde er arkæologisk påviste gader og torve.

1 Kannikegade
2 Domkirkeplads
3 Rosensgade
4 Mejlgade
5 Skolegade
6 Studsgade
7 Lille Torv
8 Immervad
9 Vestergade
10 Guldsmedgade
11 Store Torv
12 Klostergade
13 Gl. Munkegade
14 Graven
15 Volden
16 Badstuegade

De grønne er forsvundne men arkæologisk påviste gader.

17 Frue Kirkerist
18 Tangen
19 Rosensgade

De sorte er gader der kendes fra skriftlige kilder.

20 en "kørevej"
21 "Stræde langs åen"

for de ældste gadebelægninger i byen. Gaden Domkirkeplads nord for Domkirken synes at være anlagt omkring 1100, og gaden har stadig sit oprindelige forløb og den oprindelige længde. I en skriftlig kilde fra 1501 omtales Rosensgade, men de arkæologiske undersøgelser viste, at gaden var anlagt samtidig med Domkirkeplads. I Rosensgade afløste belægninger af mindre sten hinanden frem til 1330-erne. Herefter bestod gadebelægningerne af mere regulære brolægninger af større sten lagt i afretningslag af sand. Det viste sig også, at den nuværende Rosensgade har samme forløb, som da den blev anlagt; men i senmiddelalderen fortsatte gaden fra Mejlgade og ud mod kysten.

Både Domkirkeplads og Rosensgade munder ud i Mejlgade, der i middelalderen blev kaldt Medelgade. På stræknin-

gen fra Domkirkeplads og hen til nr. 7, hvor gaden gennem en port i volden fortsatte mod nord, stammede det ældste gadelag af ral og småsten ligeledes fra 1100-tallet. På strækningen kan ældre gadelag være gravet væk, da det ældste stenlag flere steder lå direkte på undergrunden. Uden for volden fortsatte Mejlgade, men på strækningen hen til Nørreport syntes de ældste gadelag at være yngre, men også her kan de ældre gadebelægninger være gravet af.

Fra Skolegyde fortsætter Mejlgade ned til åen i Skolegade. Strækningen ned til Kannikegade har i dag det oprindelige forløb og blev anlagt i 1000- eller 1100-tallet. Derimod havde fortsættelsen af gaden ned til åen tilsyneladende et andet forløb end i dag. Nord for volden hører Studsgade også til 1100-tallets gadenet.

Det nuværende Klostertorv var indtil 1930'erne bebygget, og syd for bebyggelsen løb gaden Frue Kirkerist. Gadens ældste belægning af småsten og dyreknogler var formentlig udlagt i 1100-tallet. Frue Kirkerist, der mundede ud i den nuværende Guldsmedgade, fortsatte sandsynligvis oprindeligt mod øst til en port i vestvolden og videre ad Rosensgade inden for volden. Mod vest førte Frue Kirkerist hen til Skt. Nikolaj Domkirke, byens første domkirke, hvoraf krypten endnu er bevaret under Vor Frue Kirke. Gaden fortsatte muligvis mod vest og var den ældste indfaldsvej til byen fra vest.

Boligkarreén med gaderne Frue Kirkerist til venstre og Tangen til højre ligger på nuværende Klostertorvet. Foto omkring 1900. Den Gamle By.

På det ældste prospekt over Aarhus fra o. 1640 ses Borgporten som en teglstensbygning med tårn og trappegavle i alle fire verdens hjørner. Portbygningen blev stående efter at vestvolden blev nedlagt i begyndelsen af 1500-tallet og blev først revet ned i 1685. Den Gamle By.

Udbygning af gadenettet

I 1200-tallet finder der en markant udbygning af infrastrukturen sted. Det indledes med, at det sumpede område, der tjente som voldgraven mod vest, og som strakte sig helt hen til Vestergade 6, blev tørlagt. Herefter blev et torv anlagt med en form og udstrækning, der svarer til det nuværende Lille Torv. Med torvet som udgangspunkt blev Immervad, der førte ned til åen, og Vestergade, der blev det nye hovedstrøg mod vest, anlagt. Guldsmedgade, der forbandt det nye torv med Klostergade, synes først at få en belægning af småsten omkring 1300-tallet.

Den næste etape var anlæggelsen af Store Torv, der i anden halvdel af 1200-tallet fik den udformning, det har den dag i dag. Som ovenfor nævnt blev befæstningsvolden udbygget endnu engang i 12/1300-tallet, så for at skabe forbindelse mellem de to nye torve blev der opført en portbygning i volden. Bygningen lå ud for den arkade, der går gennem det store bygningskompleks fra 1915, der bærer navnet Borgporten, et navn, der kan følges tilbage til en kilde fra 1513.

Efter anlæggelsen af Vestergade og efter opførelsen af fløjene til Dominikanernes kloster, det nuværende Vor Frue Kloster, i anden halvdel af 1200-tallet afskar Frue Kirkerists videre forløb mod vest, mistede gaden sin betydning. I stedet blev der tilsyneladende anlagt en ny gade, Tangen, som løb langs det nuværende Klostertorvets nordside. Ved anlæggelsen af Klostertorvet indgik Tangen sammen med

Frue Kirkerist i torvearealet, og gaderne kom på den måde til at bestemme torvets form. Tangen fortsatte mod vest i Klostergade, der mod øst fortsatte hen til den nuværende Graven. Klostergades ældste gadebelægning synes at være fra 1300-tallet. Samtidig med Klostergade synes Guldsmedgade, der forbandt Klostergade med det nye torv, og Gl. Munkegade at få en belægning af småsten.

Gader efter voldens nedlæggelse

Der opstod flere nye gadeforløb, efterhånden som befæstningen blev opgivet, og de sidste voldgrave blev fyldt op med affald og gødning fra byens stalde. Det vides ikke med sikkerhed, hvornår gaden Graven blev anlagt. I en række skriftlige kilder fra 1462-1546 nævnes "paa Graffuen" i forbindelse med angivelsen af beliggenheden af et hus, en grund og en gård, hvilket betyder, at det er gaden og ikke voldgraven, som Graven skylder sit nuværende navn.

I Badstuegade kunne de registrerede gadelag ikke dateres. Da den ældste belægning var anlagt på den opfyldte voldgrav, kunne gaden først være anlagt efter at befæstningen var nedlagt i slutningen af 1400-tallet eller begyndelsen af 1500-tallet. Navnet Badstuegade kan ikke føres tilbage til middelalderen, men henviser til den middelalderlige badstue, der lå i gården til hjørneejendommen Lille Torv 2.

De ældste gadelag i gaden Volden, der løb langs befæstningsvoldens inderside, har desværre ikke været mulige at datere. Men belægningen syd for Rosensgade var anlagt direkte på undergrunden og havde samme karakter som i Rosensgade, hvilket kunne indikere, at denne strækning af Volden havde sluttet sig til Rosensgades ældste gadebelægning fra 1100-tallet. På strækningen nord for Rosensgade lå gadelagene på et tykt lag fyld fra volden, hvilket kunne tyde på, at belægningen først er lagt ud efter, at volden er nedlagt.

Volden langs åen blev i 1477 inddraget i gadenettet, da Christian I gav byens borgmestre og råd lov til at bebygge den søndre vold ud mod åen fra broen ved Immervad til den søndre port. Dog skulle der gives plads til en "kørevej" mellem den eksisterende og den nye bebyggelse, ligesom der også skulle anlægges et "stræde langs åen". Den omtalte kørevej er formentlig den gade, der i dag kendes som Skt. Clemens Stræde og som oprindelig fortsatte mod øst parallelt med

Et udsnit af den smukt brolagte senmiddelalderlige del af Rosensgade, der løb øst for Mejlgade. Til højre ses den rendesten, der løb midt i gaden. Foto Moesgård Museum.

Kannikegade ned til Skolegade. Det omtalte stræde langs åen blev til den senere Ågade, der er den nuværende Åboulevard langs nordsiden af den genåbnede å.[1]

På trods af at der gennem årene efter middelalderens slutning er sket mange forandringer i Aarhus, så har de mange arkæologiske undersøgelser vist, at det overordnede gadenet med de centrale torve, Lille Torv og Store Torv, stort set er uforandret siden dets anlæggelse i middelalderen.

Noter

1. For yderligere læsning henvises til Connie Jantzen: Middelalderbyen Aarhus, 2013.

English summary

In the centre of Aarhus there are still signs of the Viking town of Aros and the mediaeval Aarhus in the terrain and the street plan. Skt. Clemens Stræde runs along the top of the southern part of the earth fortifications, which were built early in the 10th century around the urban development that began in the 9th century. The positions of the western and northern embankments are reflected in the streets called Volden (the earthworks) and Graven (the moat). Archaeological studies of the street system have shown that Kannikegade, Domkirkeplads, Rosensgade, the southern section of Mejlgade and Studsgade existed in the 12th century, and to a large extent follow the same routes today. Lille Torv and the adjoining streets, Vestergade, Immervad and Guldsmedgade, and Store Torv took on the extent and the courses that can be seen today during a major expansion of the street plan in the second half of the 13th century. Finally, the northern section of Åboulevarden and the streets Volden and Graven were laid out as the earth fortifications were removed at the end of the 15th century and beginning of the 16th.

Tre plakatklassikere fylder 100

Af Elsebeth Aasted Schanz

Plakatkunstnerne Aage Rasmussen, Des Asmussen og Maggi Baaring blev alle født i 1913. I anledning af hundredeåret for deres fødsel viser Dansk Plakatmuseum i Den Gamle By i efteråret 2013 en udstilling med et udvalg af deres plakater. Museumsinspektør, ph.d. Elsebeth Aasted Schanz giver her et indblik i de tre kunstneres virke.

I år er det hundrede år siden, at tre af de store danske plakatkunstnere blev født. Det drejer sig om Aage Rasmussen, Des Asmussen og Maggi Baaring. Indbyrdes er de meget forskellige, selvom de tilhører samme generation og udtrykker sig i tidens formsprog. De har dog alle det til fælles, at de er blevet klassikere, forstået på den måde at deres værker har overlevet og klaret sig igennem de mellemliggende årtier fra deres storhedstid i samtiden og frem til os i dag.

Plakaterne rummer fortsat en appel og et blikfang, som gør, at vi gerne vil se på dem og nikke genkendende til dem. Lige i disse år ridder de oven i købet på den nostalgi-bølge, som gør sig gældende inden for genbrugstøj og boligindretning, og det giver dem pludselig en anden aktualitet end de længe har haft.

På Dansk Plakatmuseum vil vi naturligvis gerne fejre 100 året for de tre store klassikeres fødsel. Det har vi gjort ved en mindre udstilling på Dansk Plakatmuseum med et udvalg af deres plakater og ved at udgive et katalog, som fortæller en smule om hver af de tre plakatkunstnere. Også i Den Gamle Bys årbog fortjener de at få et par ord med på vejen, og de kommer så her.

Lyntogsplakaten med toget, der kører med 120 kilometer i timen, stammer fra 1937 og er Aage Rasmussens gennembrud som plakatkunstner.

Aage Rasmussen

De mest kendte af Aage Rasmussens plakater er den stribe, han udførte for DSB. Og det er da også herfra hans gennembrudsplakat fra 1937 stammer. Den viser det på den tid topmoderne lyntog, der med 120 kilometer i timen kom-

Aage Rasmussen. Foto Det kgl. Bibliotek.

mer buldrende mod beskueren, mens det mere gammeldags damplokomotiv, der er på vej ud af historien, som en symbolsk gestus forsvinder i det fjerne via det andet togspor i en sky af damp. Speedometret står som en glorie omkring det røde lyntog, det teknologiske fremskridt. Vi befinder os i frøperspektiv nede ved togskinnerne, som synes at fortsætte bag os ud af plakatens ramme.

Det var en ung Aage Rasmussen, der på eget initiativ henvendte sig til DSB for at vise dem sit værk. Han var født i Holevad nær Assens på Fyn 20. oktober 1913 som den yngste af en flok på seks børn. Her voksede han op i et lærerhjem med begrænsede midler. Efter syv års skolegang tog han en uddannelse som håndværksmaler og kom siden til København, hvor han gik på Det tekniske selskabs Skole og Kunsthåndværkerskolen. Han tilbragte fem år som reklametegner ved Bergenholz Bureau og underviste i syv år på Tegneskolen for Kvinder. I 1942 bestod Aage Rasmussen tegnerforbundets eksamen for reklame tegnere.

Samarbejdet med DSB

DSBs reklameafdeling kunne straks se kvaliteten i Aage Rasmussens lyntogsplakat. Men de var ikke de eneste. Plakaten opnåede en guldmedalje ved Verdensudstillingen i Paris i 1937, og i 1939 vandt den første pladsen i en international konkurrence i den japanske universitetsby Waseda. En ret enestående international anerkendelse, når man betænker, hvor forskellige kulturer, der er tale om, og hvor bredt plakaten dermed når ud.

I 1937 udførte Aage Rasmussen endnu en plakat for DSB med Storstrømsbroen som motiv.

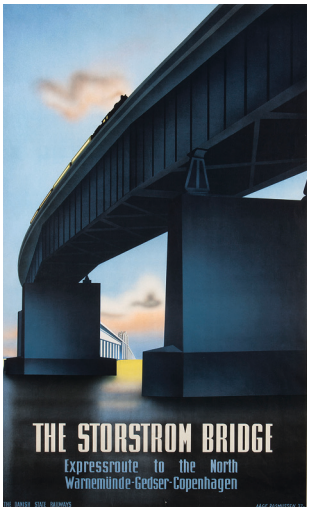

Lyntogsplakaten førte til et samarbejde med DSB, som skulle komme til at strække sig over mere end 30 år. Motivet blev således i 1937 efterfulgt af endnu en plakat for de danske statsbaner, hvor man ser en voluminøs Storstrømsbro med fokus på de bastante, firkantede bropiller og et blik op under broens konstruktion. Øverst oppe anes toppen af et hastigt frembrusende tog, som forekommer legetøjsagtigt lille i forhold til den massive bro.

En pendant til den funktionalistiske Storstrømsplakat findes i plakaten med Lillebæltsbroen, der dog først ser dagens lys i 1951. Også her er det fascinationen af jern, stål og industri, der dominerer med de kæmpe bropiller solidt forankret i det sort-blå vand og dampen, der gribes af vinden og føres

ud over havet, mens selve lokomotivet næppe er synligt. Det er stærke og stemningsmættede plakater.

Danmarksplakaten 1946

DSB plakaterne var det ene ben, Aage Rasmussen støttede på gennem sin karriere, idet han fra 1954 til 1971 var ansat ved jernbanereklamen. Turistplakaterne var det andet. Da Berlingske Tidende i 1938 udskriver en konkurrence om en ny dansk turistplakat, er Aage Rasmussen straks med og bidrager med sit bud på det typisk danske. Resultatet er en plakat, hvor det iøjnefaldende og dominerende element er en

Aage Rasmussens plakat af Lillebæltsbroen fra 1951 står som pendant til plakaten med Storstrømsbroen.

I 1938 vinder Aage Rasmussen en konkurrence udskrevet af Berlingske Tidende om en ny turistplakat. Pga. krigen bliver plakaten først trykt og udgivet i 1946.

Den vel nok mest berømte plakat af Aage Rasmussens store forbillede A.M. Cassandre er "Normandie" fra 1935. Plakatens monomentale stil havde indflydelse på flere danske plakatkunstnere.

Aage Rasmussen arbejder fortsat for De Danske Statsbaner i 1969, hvor denne plakat udkommer.

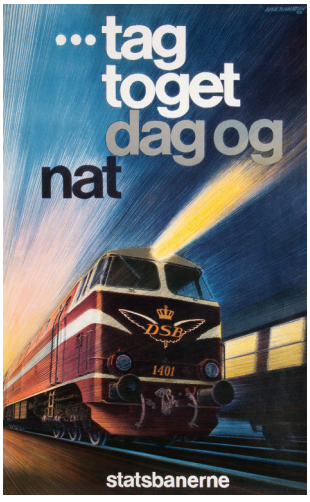

solmoden, gul kornmark, der i en omfavnende bølge rejser sig højt i landskabet. Under kornets beskyttende favn trykker en lille dansk bondegård sig med det blå hav og den blå himmel som baggrund. Danmark, står der med tydelige versaler i plakatens bund. Og et tydeligere sindbillede på det danske landbrugsland findes næppe. Egentlig var plakaten genbrug, da den allerede én gang havde været i ilden som bud på en plakat for landbrugsudstillingen i Bellahøj, hvor den dog var blevet kasseret.

Heldigvis så Berlingske Tidendes dommerkomite med anderledes milde øjne på Danmarksplakaten, og Aage Rasmussen vandt konkurrencen. På grund af 2. Verdenskrig blev plakaten dog først trykt og distribueret i 1946. I mellemtiden har Aage Rasmussen arbejdet lidt mere med den, og den oprindelige bondegård er blevet udskiftet med en typisk hvid landsbykirke med rødt tegltag. Når det ikke længere var Landbrugsforeningen, som var modtageradresse, var der ingen grund til at fremhæve bondens gård. Dog blev en fredeligt græssende ko tilføjet plakaten.

Som formand for Berlingske Tidendes dommerkomite sad den ukrainsk-franske plakatkunstner Adolphe Jean-Marie Mouron, bedre kendt under sit pseudonym A.M. Cassandre (1901-1968). Det må have været spændende for Aage Rasmussen, der netop havde Cassandre som sit store forbillede, og som derfor i sit udtryk lagde sig op ad det voluminøse og overvældende formsprog, som også kendetegner Cassandre. Det er således karakteristisk for dem begge, at de i deres plakatkunst samler hele deres styrke i én væsentlig pointe.

De sidste år

Humoren er endnu et kendetegnende element i en stor del af Aage Rasmussens plakater og det samme gælder hans arbejde med lys og skygge, der skaber spændende og virkningsfulde kontraster i plakaten.

Mod slutningen af 1960'erne kommer der kun få plakater fra Aage Rasmussens hånd. Hans udgangspunkt i de danske statsbaner fornægter sig dog ikke, og i 1969 udkommer plakaten "… tag toget dag og nat", hvor togenes kunstige lysskær og linjerne i plakaten klart understeger budskabet om lys, mørke og fart.

Kun 62 år gammel dør Aage Rasmussen af en hjernesvulst 11. november 1975 i København. Han efterlod sig et væld af virkningsfulde plakater og står i dag som en af de absolut førende danske plakatkunstnere. Hvordan bar han sig ad? Hans eget svar var enkelt "Jeg fik en idé, og så udførte jeg den". Det er vist det, man må kalde et beåndet talent.

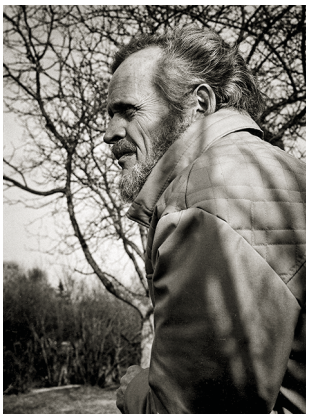

Des Asmussen. Fotoet er venligst udlånt af Fleur Asmussen.

Des Asmussen

Des Asmussen nåede i forhold til Aage Rasmussen at få næsten 30 år mere i livet, hvilket i sagens natur betyder, at hans produktion rækker længere frem i tiden og helt ind i 2000-tallet, hvor han 24. maj 2004 dør mæt af dage. Egentlig var Des Asmussen døbt Andreas Christian Eduard Asmussen, men de mange navne blev konsekvent erstattet at det korte og fyndige Des. Han blev født 17. juli 1913 i København som nummer tre i en børneflok på fire drenge og en lillesøster. Faderen, der stammede fra Flensborg, var en velhavende købmand og grosserer, som stilede efter en god uddannelse til sine drenge og derfor sendte dem alle på Krebs' Skole.

Allerede som barn tegnede og malede Des Asmussen, sikkert inspireret af sin kunstneriske mor, der var en habil akvarelmaler. Han blev uddannet fra Kunsthåndværkerskolen i København 1931-34 og begynder umiddelbart efter endt uddannelse at arbejde som bladtegner.

Bog- og bladillustratoren

Des Asmussen var først og fremmest illustrator, og hans fornemmeste indsats ligger inden for bogillustration men også i talrige tegninger og karikaturer til magasiner, aviser og satiriske skrifter, som f.eks. Blæksprutten, Hudibras og Svikmøllen. Hans styrke var en fænomenal iagttagelsesevne og en lynhurtig pen, der dansede hen over papiret og fangede øjeblikkets situation og stemning. Han var med andre ord reportagetegner og en fremragende en af slagsen. Da han også var overmåde flittig, eksisterer der i dag store mængder af publicerede og upublicerede tegninger fra hans hånd.

Også i plakaten udfoldede Des Asmussen sit talent. Plakaten "Go'dag bro, farvel færge" fra 1998 er usædvanlig i hans plakatproduktion. Den har det samme moment af stærk enkelhed og fremhævelsen af en væsentlig pointe, som vi både ser hos Aage Rasmussen og dennes forbillede Cassandre. Fær-

En af Des Asmussens sene plakater fra 1998. Dansk Plakatmuseum lod plakaten trykke i 1999 i forbindelse med en udstilling af Des Asmussens plakater.

Des Asmussen havde en særlig forkærlighed for bymiljøer og arkitektur. Plakaten er fra 1957.

gens skorsten er en massiv mur i udkanten af billedet. Den er på vej ud af vores synsfelt, og i baggrunden ses fremtiden, den nye Storebæltsbro.

I de fleste af sine plakater overfører Des Asmussen stilen og teknikken fra sine bogillustrationer og bladtegninger, det vil sige en fin, let og detaljeret streg, der stræber efter at fastholde en stemning og et miljø. En særlig forkærlighed havde han for arkitektur og bymiljøer, som det f.eks. fremgår af plakaten "Copenhagen – Commercial Centre of Past, Present and Future" fra 1957. De snoede dragehaler, der udgør Bør-

Wonderfull Copenhagen fra 1965 med fyrværkeriet over Tivoli hører til blandt Des Asmussens mest kendte plakater.

sens tårn, rager drillende op i ordet Copenhagen, mens det pulserende byliv udspiller sig langs kanalen med de små fiskerbåde. I princippet er der tale om en bogillustration omsat til plakatens verden.

Turist- og reklameplakater

De fleste af Des Asmussens plakater er turist- eller reklameplakater. En af de mest kendte er nok Wonderful Copenhagen plakaten fra 1965 med den illuminerede indgang til Tivoli og det eksploderende farvestrålende fyrværkeri på himlen i kontrast til de sorte skygger og profiler af publikum nede på jorden.

Plakaten til Carl Nielsen festivalen fra 1953 er i forhold til Des Asmussens gængse stil forenklet i sit udtryk. Det fynske landskab ligger som en antydning bakket og frodigt hen med en bindingsværksbygning i baggrunden. Men det væsentlige motiv er udformet med fantasi og humor. Centralt i forgrunden stritter et modløst, afpillet træ med sine grene, og mellem dem står strengene til en lyre. Musikken og naturen er vokset sammen i skøn forening.

Skønt plakaten ikke var Des Asmussens primære medie i hans kunstneriske udfoldelser, har han alligevel formået at skabe en række plakater, som også i eftertiden har vist sig levedygtige og virkningsfulde. Han fortjener derfor sin plads i det gode selskab hos plakatklassikkerne.

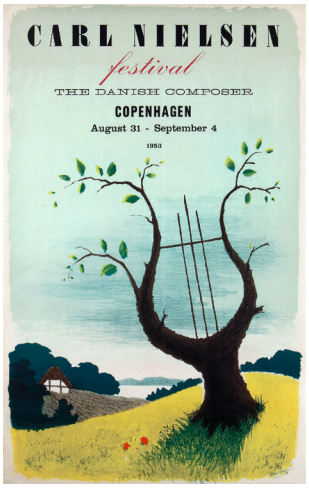

Des Asmussens plakat til Carl Nielsen festival i 1953.

Maggi Baaring

Som en af de få kvinder blandt plakattegnerne finder vi Maggi Baaring. Det forholder sig lidt på samme måde med hende som med Des Asmussen: Plakaten var ikke deres primære eller stærkeste udtryksform men indgik som en del af deres produktion. Maggi Olsen, som siden blev gift Baaring, blev født 19. januar 1913 i København. Pudsigt nok dør hun også samme år som Des Asmussen, nemlig i 2004 den 7. juni da hun er 91 år gammel. Hun var enebarn med en far, der arbejdede som overkontrollør i Tivoli og en brasiliansk mor. Selv hævder hun, at barndommens utallige besøg i Tivoli og hendes kærlighed til den spraglede og fantasifulde have har præget hendes kunstneriske udtryk.

Allerede i en ret ung alder må Maggi Baaring have udvist talent for tegningen, for som 15-årig blev hun ansat på re-

Maggi Baaring fotograferet i 1971. Fotoet er venligst udlånt af Steen Baaring.

Maggi Baaring tegnede i mange år for damebladene "Alt for Damerne" og "Hjemmet", for hvem hun i 50'erne udførte plakaten "– og husk Hjemmet".

På Maggi Baarings plakat for FDB er det Blenda, der klarer vasken.

klamebureauet Monterossis tegnestue. Lidt mere styr på teknikken har hun åbenbart haft brug for at få, idet hun, stadig som 15-årig, begyndte at modtage undervisning på Folmer Bonnéns Male- og tegneskole. I 1929 kom hun i lære som skiltemaler hos Illum. Da hun var udlært, fik hun gennem en årrække arbejde på forskellige reklamebureauer, men valgte så 24 år gammel at blive freelancetegner. Sin lidt dekadente og løsslupne streg udviklede Maggi Baaring bl.a. på sine studierejser til Berlin i 1934 og til Paris i 1937.

Kvindeskikkelser

Som freelancer tog Maggi Baaring fat på at illustrere bøger og ugebladsnoveller. Det blev til flere års samarbejde med magasinerne "Hjemmet" og "Alt for Damerne", der gjorde hendes tegninger til folkeeje. Hun blev ikke mindst kendt i samtiden takket være sine fængende forsider til "Hjemmet" i 40'erne og 50'erne.

Men også plakaten fik en plads i hendes kreative univers. Som en udløber af sit samarbejde med ugebladet "Hjemmet" udfører hun i slutningen af 50'erne en plakat med teksten ""– og husk Hjemmet" Danmarks førende ugeblad". Billedet viser en køn, ung, sensuel kvinde med knaldrødt hår i en formfuldendt 50'er frisure og en ligeså rød læbestifts-mund, der ivrigt snakker ind i det telefonrør, hun holder op til øret. Øjnene slår flirtende smut. Den røde nuance i billedet er den samme som i bogstavernes røde farve. Kvindeskikkelsen er en typisk Maggi Baaring kvinde, som vi også møder dem i hendes tegninger til ugeblade og bøger.

En sødmefyldt mildhed er kendetegnende for plakaten "Blenda klarer vasken – FDB selvvirkende vaskemiddel", hvor den unge kvinde, eller måske snarere store pige, er af en ganske anden karakter end Hjemmets forførende skønhed. Her er ingen makeup eller læbestift, men store kiggende øjne og en let smilende mund, mens håret – der endnu engang er rødt – står i viltre lokker omkring ansigtet. Sløjfen bag på forklædet blafrer sammen med det store stribede skørt, mens Blenda hanker op i kurven med vasketøj og gør sig klar til at hænge det til tørre på snoren. Det er en rigtig fin og sød plakat.

Plakater for ABC-teatret

Sit talent for den erotiske tegning afslører Maggi Baaring for alvor, da hun møder teater- og levemanden Stig Lommer (1907-1976). Han er i en årrække direktør for ABC-teatret på Frederiksberg og tillige revydirektør bl.a. for Hornbæk-revyerne og stod for underholdende forestillinger i den mere lette ende. I 1950'erne bliver han ikke mindst kendt for sine såkaldte "Lommerpiger", et begreb som omfatter let påklædte og yppige dansepiger, som ikke er bange for at vise eller spille på deres ynder. Daimi, Lone Hertz, Lotte Hertz og Malene Schwartz begyndte blandt mange andre deres karrierer som Lommerpiger.

Det er klart, at ånden og stilen i de forestillinger, som Stig Lommer satte op, skulle afspejle sig i plakaterne. Det er jo hele humlen ved en plakat. Og man mærker, at Maggi Baaring har moret sig over opgaven. Hun blev scenograf og plakattegner på en stribe af Stig Lommers forestillinger. Det gælder bl.a. ABC revyen "Knojern, konjak og Kærlighed" i 1953, hvor Marguerite Viby gjorde sig bemærket. Med skrævende ben, omvendt på en stol sidder en kvinde, som både er til sprut, smøger og sex. Iført en ganske let underkjole, der blotter det ene bryst, ler hun med sine rødmalede læber ud til publikum, mens hun hviler albuen mod stolens ryg og vifter med cigaretten i sin hånd. Den anden hånd hviler udfordrende på den runde hofte. På gulvet står en flaske med et fyldt glas ved siden af.

Det erotiske træk genfinder vi i den kåde kvinde på plakaten til ABC revyen "Good-bye to all that" fra 1965. Kvinden er tegnet ind i et foto, hvor Stig Lommer står lænet op ad væggen iført en afslappet hjemmejakke. Måske føler han sig lidt overvældet af den frodige, endnu engang rødhårede kvinde, der splitternøgen og med et fornøjet smil sidder på stolen foran ham og fægter med arme og ben.

Det er bemærkelsesværdigt, at Maggi Baarings erotiske kvinder aldrig bliver grænseoverskridende eller lumre i deres udtryk, lige meget hvor vellystigt de blotter sig. Humoren og det livsglade udtryk hindrer sovekammerets lummerhed i at slå igennem og præsenterer i stedet en frisk og let drillende skikkelse. Det muntre, lette, leende og farverige er vandmærket i hendes plakater.

Den sensuelle kvinde er kendetegnende for Maggi Baarings univers som her på en plakat for ABC revyen i 1953.

I Maggi Baarings plakat "Good-bye to all that" fra 1965 ser Stig Lommer en smule skeptisk på den unge, frodige kvinde.

De tre fylder 100

At det netop i år er 100 året for Maggi Baarings, Aage Rasmussens og Des Asmussens fødsel giver lejlighed til at se på deres plakater over en bred kam. Hvor Maggi Baaring og Des Asmussen først og fremmeste var illustratorer, som også lavede nogle plakater, var Aage Rasmussen først og fremmest reklamemand og plakatkunstner. Det afspejler sig i deres meget forskellige stil og også i den levedygtighed og appel, som plakaterne har i vore dage.

Hovedparten af Aage Rasmussens plakater har en storhed og en stærk enkelhed over sig, som giver dem en helt speciel gennemslagskraft, og som ydermere hæver dem op over tid og sted. Dermed være ikke sagt at Maggi Baaring og Des Asmussen var dårlige plakatkunstnere. De var begge dygtige til deres håndværk og ganske fremragende illustratorer af ugeblade og bogværker. Plakaterne bærer blot præg af, at deres primære indsats lå et andet sted.

Her i 2013 kipper vi med flaget og ærer deres kunstneriske indsats. Den er, som det fremgår, uomgængelig og placerer uden skyggen af tvivl dem alle i det gode selskab blandt de vitale danske plakatklassikere.

English summary

This year it is a hundred years since three great Danish poster artists were born. Their names are Aage Rasmussen, Des Asmussen and Maggi Baaring. They are all very different, even though they belong to the same generation and use the form language of the period in their expression. What they have in common is that they all became classics in the sense that their work has survived through the decades from their period of greatness until today.

Naturally, the Danish Poster Museum is celebrating the centenary of the birth of these three classic artists with a small exhibition showing a selection of their posters, and by publishing a catalogue with a short introduction to each of the three poster artists.

Sociale medier formidler historien

Af Merete Pallesen og Martin Brandt Djupdræt

Sociale medier som Facebook, YouTube og Twitter er blevet kanaler, hvor Den Gamle By kan nå nye målgrupper og komme i dialog med interesserede brugere. Museet har også brugt billeddelingstjenesten Instragram til at samle viden og billeder til brug i forskningen og i kommende udstillinger. Pressekoordinator Merete Pallesen og overinspektør Martin Brandt Djupdræt fortæller her om Den Gamle Bys brug af de sociale medier.

Museets mission er, at historien skal ud til folk. Når vi bruger sociale medier som Facebook, YouTube, blog og Twitter, kan museet komme ud til flere, også til personer, der endnu ikke har besøgt Den Gamle By. Museet kan også gennem medierne nemmere få respons på sine historier. En trykt artikel som denne lægger ikke umiddelbart op til kommentarer, diskussion eller videreformidling. En historie eller et billede på et digitalt medie vil derimod invitere til, at læseren reagerer spontant og går i dialog med os. Det ligger i de sociale mediers DNA.

I Den Gamle By vil vi gerne fortælle om de mange processer, der går forud for en udstilling, om nogle af museets særlige genstande eller om en efterlysning af erindringer og billeder. Men det er også vigtigt at høre, hvordan læserne modtager vores historier og hvilke erfaringer, oplevelser og interesser, læserne har. Det har vist sig, at den mere uhøjtidelige og korte form, som karakteriserer de sociale medier, tiltaler mange.

Facebook åbner for den hurtige dialog

I de sidste år har der været en stor vækst i de medier, hvor brugerne selv deltager i "snakken" og bidrager til indholdet og ikke kun er passive modtagere.

I Danmark er Facebook det mest udbredte af de sociale medier med mere end tre mio. danskere aktive. Den Gamle

Den Gamle Bys seks blogs

Bag Facaden, hvor man kan følge museets arbejde og se, hvordan vi arbejder med udstillinger, huse, genstande og undersøgelser. blog.dengamleby.dk/bagfacaden/

Historiske Haver, om potteplanter, urter, forædling, formering og stilarter indenfor havebrug. blog.dengamleby.dk/historiskehaver/

Museumsdirektørens blog, hvor Thomas Bloch Ravn fortæller om de tanker, han gør sig om Den Gamle By, museer generelt og om museumspolitik. blog.dengamleby.dk/museumsdirektoren/

Julehistorier, om traditioner i forbindelse med julen og de mange undersøgelser og julerelaterede genstande museet har. blog.dengamleby.dk/julehistorier/

Aarhus Før og Nu, om Aarhus' historie – for længe siden og i går. blog.dengamleby.dk/aarhus/

Aarhus og 2. Verdenskrig, der formidler den dramatiske historie om Aarhus under Anden Verdenskrig, og som Besættelsesmuseet under Den Gamle By løbende undersøger og finder materiale om. blog.dengamleby.dk/aarhusogandenverdenskrig/

"Smæk røret på" og "bliv på linjen". Rigtig mange facebook-venner bidrog med erindringer fra dengang fastnet-telefonen var almindelig.

Facebook-opslag fra 27. marts 2013, hvor Den Gamle By efterlyser varer til museets kommende minimarked. Opslaget fik stor opmærksomhed. Det blev delt 66 gange, set af omkring 9.600 brugere, hvor omkring 150 af dem markerede, at de syntes om det.

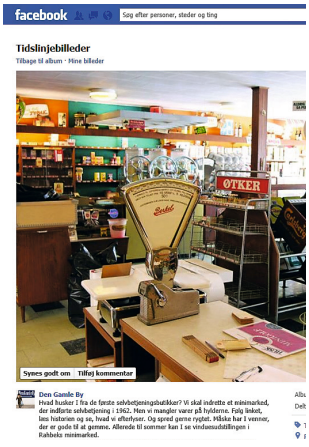

By har siden 2009 haft en facebook-profil med næsten daglige historier, billeder, efterlysninger eller quiz-spørgsmål.

Vores brug af Facebook har i de sidste år ændret sig fra at være en kanal, hvor museets aktiviteter og udstillinger præsenteres, til at blive et sted, hvor små historier og gode billeder deles, og hvor museet efterlyser reel hjælp fra offentligheden omkring oplysninger og genstande. Strategien synes at virke. Der er flere og flere, som synes om museets Facebookside, ligesom der er en stigning i, hvor aktive brugerne er til at "synes om", "kommentere" og "dele opslag" på siden. Den 1. august 2013 var der i alt 5.811 brugere, mod 1.940 brugere to år før. I den sidste uge af juli 2013 var der i gennemsnit 890 brugere om dagen, der aktivt interagerede med siden. I samme tidsrum to år tidligere var der 30 brugere i gennemsnit om dagen.

Et eksempel på et Facebookopslag, der lagde op til dialog, var, da vi skrev om, at 70'er telefonerne i Tårnborg rent faktisk fungerede. Samtidigt spurgte vi brugerne om, hvilke udtryk de kunne huske fra fastnet-telefonernes tid. På den måde fik vi aktiveret brugernes hukommelse, og vi blev klogere på sprogbrugen fra den tid.

Historiske billeder vækker også minder, ligesom opskrifter

og spørgsmål om kager og mad giver brugerne stor lyst til at kommentere og dele.

Udover den primære Facebookside kommunikerer vi nu også gennem andre Facebook-sider målrettet emner eller projekter. F.eks. en side om samarbejdet med Gellerup Museum i Fortællinger fra Gellerup/Toveshøj og en side omkring særudstillingen Beat mm, der viser Jørgen Angels rockfotografier fra 1966-1983.

Den Gamle Bys Twitterkonto

www.twitter.com/den_gamle_by

Den Gamle Bys primære side på Facebook

www.facebook.com/den-gamleby

Blogs åbner for museets aktiviteter og planer

I marts 2013 lancerede Den Gamle By en række blogs, hvor forskellige skribenter fra museet bidrager med lidt længere artikler om emner fra vores verden.

Læserne kan umiddelbart kommentere artiklen, efter at de har læst den og – med et enkelt klik – dele artiklen på Facebook eller twitter.

Blogmediet er ligesom Facebook et uformelt medie og bliver ofte brugt til mere personlige betragtninger og indlæg. Her er der plads til at beskrive, hvordan for eksempel konservatoren restaurerer en 1600-tals gobelin, eller hvordan maleren forbereder en gavlreklame på 80 m^2.

Det er også igennem en blog, at museumsdirektøren skriver om sine overordnede overvejelser og inspirationer fra museer i udlandet. Thomas Bloch Ravn er naturligvis engageret i politik på museumsområdet, og Museumsdirektørens blog bliver derfor også brugt til mere debatterende emner.

Blogpost fra 12. juli 2013 om Den Gamle Bys blomstrende haver. Som de fleste af denne blogs indlæg indeholder opslaget mange fotografier.

Instagram og hashtag

Et hashtag er en kategori, som brugeren giver billedet. De hashtags, Den Gamle By sammen med musikfestivalerne har opfordret brugerne til at anvende, er #spot13, #ns13 og #grim13
Instagrambilleder omkring SPOT festivalen, som brugere har delt statigr.am/tag/spot13/
Instagrambilleder omkring NorthSide, som brugere har delt statigr.am/tag/ns13/
Instagrambilleder omkring Danmarks Grimmeste Festival, som brugere har delt statigr.am/tag/grim13/

Havebloggen er aktuel med praktiske anvisninger på, hvordan man stikker buksbom, eller gartneren beskriver de lægeplanter, der lige nu er fremme i apotekerhaven. Da museet fik fem gæslinger, fik de selvfølgelig også deres plads i bloggen.

Det historiske Aarhus har sin egen blog med emner, der spænder vidt i tid. Vi har skrevet om sporvognenes historie, om sommerudflugter til aarhusianske skove og de nyeste musikfestivaler i 2013.

Alle blog-skribenter forsøger at tage udgangspunkt i noget aktuelt eller på anden måde gøre stoffet mest muligt relevant for læserne. Sådan er der størst chance for at engagere, aktivere og få begyndt en dialog.

Når vi skal fortælle om et nyt blogindlæg, lægger vi en besked med et link til bloggen på både Facebook og på museets Twitter-konto. En Twitter-besked er helt kort og har maksimalt 140 tegn.

Billeder på Instagram dokumenterer samtiden

Sociale medier har også en funktion, når Den Gamle By indsamler billeder og historier om samtiden. Vi forbereder netop nu en ny udstilling om den aarhusianske rockhistorie og byens betydning som musikby.

I udstillingen skal indgå den nyeste historie om de festivaler, der finder sted i Aarhus.

Vi samarbejder derfor løbende med musikarrangører og byens mange koncertgængere om at indsamle fotos og beretninger fra begivenhederne på SPOT festivalen, NorthSide og Danmarks Grimmeste Festival.

Langt de fleste festival-gæster har en smartphone lige ved hånden. Med mobilen kan de tage billeder og lynhurtigt dele deres oplevelser gennem Twitter eller Instagram. Den Gamle By har sammen med festivalerne opfordret Instragram- og Twitterbrugere til at benytte bestemte hashtag, dvs. mærkninger af billederne, så museet og andre interesserede nemt kan finde dem.

Projektet har været en succes. Festivalgæsterne til de tre musikbegivenheder har tilsammen lagt mere end 13.000 billeder ud på tjenesten Instagram. Med så stor en mængde billeder får vi et varieret billede af, hvordan koncertgængerne har oplevet festivalen. Vi lægger også vægt på, at indsamlingsmetoden er demokratisk, fordi det er nemt for alle at

Billede taget på musikfestivalen NorthSide og delt på Instagram gennem hashtagget #ns13. På billedet ses en af de T-Shirt, Den Gamle By lavede for at opfordre festivalgæsterne til at dele deres billeder.

vise netop *deres* version af begivenheden. De mange billeder skal bruges i museets undersøgelser af musiklivet i Aarhus i dag, og nogle af dem vil indgå i den kommende udstilling om Aarhus som musikby.

Vi tror på, at dette medejerskab til museets indsamlinger og historier er en vigtig ingrediens i at gøre vores formidling vedkommende og at åbne museet for kommende gæster, der før ikke har haft interesse for museets historier.

Webfilmen om Tårnborgs spir fortæller om en opgave ud over det sædvanlige. Den kan ses på museets YouTube kanal.

Film på YouTube dykker ned i processer og følger byggeriet

Den sociale dimension ved filmkanalen YouTube er primært, at filmene let kan blive delt med seerens egne netværk.

Siden marts 2011 har Den Gamle By haft sin egen kanal på YouTube. En række film fortæller om blandt andet museets levende formidling af historien, om Møntmestergårdens dekorationer og om opførelsen af det nye 1974'er kvarter. Indtil videre har vi lagt flere end 40 korte film ud på kanalen, hvor den mest populære er blevet set mere end 8000 gange.

For at filmene skal have en høj grad af relevans for seerne, vil vi gerne her give konkrete tips og indsigt i processer. Det gælder for eksempel filmene, hvor tjenestepigen i Købmandsgården laver rabarberkompot og ruskomsnusk. En stukkatør fortæller i en anden film, hvordan han trækker en gesims på en facade.

Alle film findes også på Den Gamle Bys egen hjemmeside.

Sociale medier giver mange kontakter

Den Gamle Bys brug af sociale medier ser ud til at lykkes efter hensigten.

Medierne fortæller museets historier til personer, der i forvejen bruger museet, og som gerne vil have mere at vide. Samtidig får vi kontakt med en bred skare af mennesker, der ikke nødvendigvis kommer i Den Gamle By som gæster. Via de sociale medier får de alligevel glæde af de historier og film, vi tilbyder. Omvendt har vi glæde og nytte af brugernes kommentarer, billeder og beretninger.

Den Gamle Bys YouTube-kanal

www.youtube.com/Den-GamleByMuseum

English summary
Social media like Facebook, YouTube and Twitter have become channels through which Den Gamle By can reach out to target groups, and start dialogues with interested users. The museum makes use of Facebook to show pictures and short messages that invite dialogue, while through six blogs with different perspectives the museum staff can tell longer stories, share the museum's plans, and comment on the work of the museum. Through the Instagram picture service the museum has also used the social media to gather information. In collaboration with the three music festivals in Aarhus, SPOT, NorthSide and Denmark's Ugliest Festival, Den Gamle By encouraged visitors to the festivals to share pictures on Instagram through the hashtags #SPOT13, #ns13 and #grim13. More than 13,000 pictures were uploaded altogether from the three festivals, and they will be used in the museum's research and in a forthcoming exhibition about musical life in Aarhus.

Årsberetning
Dansk Center for Byhistorie

Af Mikkel Thelle

Stillingen som leder af Dansk Center for Byhistorie har i nogen tid været vakant, efter at centrets tidligere leder Søren Bitsch Christensen blev udnævnt til Aarhus' første stadsarkivar. Men 1. marts 2013 kunne Den Gamle By sige velkommen til historikeren, ph.d. Mikkel Thelle som ny leder, og han skriver her sin først årsberetning.

Årets gang på Dansk Center for Byhistorie har været præget af travlhed og aktivitet. Mikkel Thelle har udgivet artiklen "Subversive Mobilities. The Copenhagen riots 1900-1919" med fagfællebedømmelse i det kulturhistoriske tidsskrift Transfers. Centrets ph.d.-studerende Kristian Buhl Thomsen har siden 2011 forsket i dansk sanerings- og byfornyelsespolitiks historie og udvikling fra 1939 til 1990.

Saneringspolitikken i Danmark blev etableret i 1940'erne og 1950'erne, og Kristian Buhl Thomsen undersøger politikområdets udvikling, herunder hvordan politikken lige fra starten blev mødt med kritik fra kulturhistoriske kredse. Denne kritik fik for alvor fodfæste i 1960'erne og 1970'erne, hvor både saglig argumentation og aktivisme såsom husbesættelser førte til en ændring af politikken og i 1983 resulterede i vedtagelsen af en byfornyelseslov. Loven markerede et ideologisk skifte, hvor bevaring, istandsættelser og udnyttelse af potentialer i det bestående bybillede nu fik en langt større rolle end tidligere. Projektet forventes afsluttet i 2014.

Mikkel Thelle tiltrådte stillingen som leder af Dansk Center for Byhistorie 1. marts 2013. Se præsentation af Mikkel Thelle side 111.

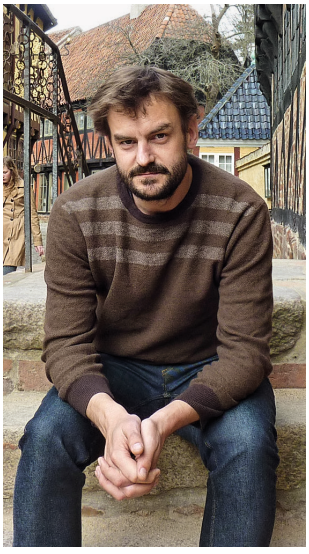

Seminarer og arrangementer

Centret har afholdt årsmøde for Dansk Komité for Byhistorie 3. september i Den Gamle By. Godt 20 deltagere havde en lang og indholdsrig dag. Komitéen består af danske byhistorikere og fungerer som centrets repræsentantskab.

Centret har tilrettelagt en række arrangementer i samarbejde med andre partnere. Således var centret medarrangør, da seminaret "Fæstning og by efter 1650" løb af stabelen 8. og 9. oktober på Aalborghus Slot. Det velbesøgte seminar blev afholdt i samarbejde med bl.a. Aalborg Universitet og blev koordineret af museumsinspektør Henrik Gjøde. Desuden var centret d. 6.-7. december medarrangør af forskningsseminaret "Feeling Space. Towards a History of Emotion, Affect, and Space" på Saxo-instituttet, Københavns Universitet. Hovedtaleren, den historiske antropolog Monique Scheer, kom til Aarhus Universitet i forbindelse med seminaret og holdt en forelæsning og master class for ph.d.-studerende i historie 5. december.

Sammen med Columbia University har centret arrangeret et forskningsseminar "Meat and the City" på den byhistoriske konference EAUH i Lissabon, som afholdes 2014.

Formidling

Mikkel Thelle holdt foredrag på Hovedbiblioteket i København om sin ph.d.-afhandling på Forskningens Døgn 3. april, om den moderne bys kunstliv på symposiet "Making Room" i Den Frie Udstillingsbygning i København 24. oktober samt om byhistorisk forskning på museernes Fuglsø-konference 14. november. Mikkel Thelle har deltaget i forskellige interviews i pressen og foretaget rundvisninger i København og Aarhus løbende.

Arkitekt Christina Pedersen gennemførte et praktikforløb i centret, som mundede ud i rapporten "Arbejderkvarterer i Aarhus – dengang og nu", som bliver tilgængeligt på centrets hjemmeside. Projektet vil være til nytte for både de byhistorisk interesserede på hjemmesiden samt for udviklingen af Den Gamle Bys byhistoriske udstilling, Aarhus Story.

Historiestuderende Rasmus Jakobsen gennemfører et praktikforløb om udviklingen af Aarhus' kødforsyning med fokus på byens slagtehal og kødforsyning. Desuden samarbejder Rasmus Jakobsen med museumsinspektør Berit Andersen om slagterbutikken i Den Gamle Bys 1974-kvarter.

Byhistoriker Lars Kjær har i løbet af året udvidet Byhistorisk Bibliografi.

Undervisning og vejledning

Mikkel Thelle har undervist i et kursus i Byhistorie i forårssemestret med hjælp fra Kristian Buhl Thomsen og i efteråret i kurset Kulturformer. Som del af denne undervisning har de studerende været i Den Gamle By, og bl.a. er et historiehold blevet undervist i "bygninger som kilder" med udgangspunkt i Møntmestergården i samarbejde med farvekonservator Nynne Sethia.

I efteråret underviser Mikkel Thelle i kurset Kulturformer, som bl.a. foregår i Den Gamle By.

Mikkel Thelle er specialevejleder for Michael Woodward på hans projekt om undergrundsbaner og moderne storbyer.

Kristian Buhl Thomsen bidrog i forårssemesteret 2013 til centrets byhistoriske undervisning og som gæsteunderviser i historiestudiets kildeintroducerende emne.

Mikkel Thelle deltager i udviklingen af en ny, international overbygning i bystudier på Aarhus Universitet, "Critical Urban Studies".

Deltagelse i konferencer, seminarer, studierejser osv.

Mikkel Thelle har deltaget i seminar i Midtjyske Museers Udviklingsråd om museer og forskning i april. I maj har han deltaget i forskningsseminar om erhvervshistorie og i konferencen "Gender and the European Town" på Syddansk Universitet samt et seminar om København som imperiehovedstad på Schæfergaarden i Jægersborg og et seminar om urban socialhistorie på Roskilde Universitetscenter. I juni deltog Mikkel Thelle i et seminar om mikrohistorie på Aarhus Universitet samt et seminar om kulturforskning i Kulturministeriet. I august deltog han sammen med Christina Pedersen fra centret i et seminar om velfærdsstat og kulturhistorie på Nationalmuseet.

Kristian Buhl Thomsen gennemførte fra september til november 2013 et studieophold ved Stads- och kommunhistoriska institutet under Stockholm Universitet, og derudover deltog han 31. januar-1. februar 2013 i ph.d.-workshop og årsmøde i Selskabet for Samtidshistorisk Forskning i København samt i årsmødet for Dansk Komité for Byhistorie 3. september 2013 i Aarhus, hvor han fremlagde en status over arbejdet med sin ph.d.-afhandling.

English summary

At the Danish Center for Urban History, a new director was employed in march this year. Mikkel Thelle, an urban historian with a background in the National Museum of Denmark and University of Copenhagen, took office in March. Since then, some projects has begun, and some has also been completed during this first year. On the research side, different networks have been initiated as well as Mikkel Thelle's own research on Copenhagen around 1900. The center's graduate student, Kristian Buhl Thomsen, is in a final phase of his PhD-project concerning the redevelopment of Danish cities 1939-1990. Mikkel Thelle is teaching his second of two courses this year at Aarhus University and has participated in organizing a number of seminars concerning urban history at the universities of Copenhagen, Aarhus and Aalborg. A number of project employees have contributed with work on Aarhus worker's quarters, expanding the urban historical bibliography and researching the urban provision of meat in Aarhus 1900-1970. The center is participating in the preparation of the new exhibition project in Den Gamle By, Aarhus Story, and also in the development of a new education programme for Urban Studies at Aarhus University. Besides this, Mikkel Thelle has participated in a number of conferences, has supervised students and given lectures of urban history on different occasions.

Årsberetning
Den Gamle By

Af Thomas Bloch Ravn

I forbindelse med finansloven for 2013 faldt det lykkeligvis på plads, at staten forlænger sin særbevilling til Den Gamle Bys arbejde med Den Moderne By. Og ved Aarhus Byråds budgetforlig for 2014 blev det besluttet, at også en kommunal særbevilling vil fortsætte. Den Gamle By er såvel stat som kommune stor tak skyldig for en uvurderlig opbakning.

Den Gamle Bys virke som et både nationalt og lokalt museum fungerer godt, og en vis usikkerhed fra Den Gamle Bys side overfor også at skulle have ansvaret for Aarhus' historie er gjort fuldstændig til skamme. Vi ser nu store perspektiver i kombinationen af lokal og national historie i regi af Den Gamle By.

Såvel 1974-kvarteret som Aarhus Story skrider fremad som

Tårnborg åbnede for publikum 19. juni 2013.

planlagt, og det nyåbnede Tårnborg 1974 er utvivlsomt hovedårsagen til en markant forøgelse af antallet af gæster i Den Gamle By. Alt tegner til, at Den Gamle By for første gang nogensinde kommer over de 400.000 besøgende her i 2013.

Regnskab og besøgstal for 2012

Den Gamle Bys regnskab for 2012 udviser en omsætning på kr 53.836.478 (2011: kr 49.362.066) og et overskud på kr 382.286. I dette driftregnskab er inkluderet investeringer i en række projekter og basale støttefunktioner. Dertil kommer en række større projekter, der har hver deres særlige regnskab og økonomi. Inklusiv omsætning på disse igangværende projekter er Den Gamle Bys bruttoomsætning kr 137.327.000 (2011: kr 117.770.000).

Besøgstallet nåede i 2012 op på 386.189, hvilket er en fremgang på ca 26.000 i forhold til 2011 og det næstbedste år i museets historie. I skrivende stund (primo oktober) er besøgstallet 25 pct over sidste år, så meget skulle gå galt, hvis ikke besøgsrekorden slås i 2013. Besættelsesmuseet havde i 2012 i alt 10.734 besøgende, hvilket er det hidtil bedste besøgstal.

Følgende resumé af regnskabet er angivet i tusinder:

Indtægter	
Offentlige tilskud	29.609
Entré	18.985
Butiksdrift	3.505
Den Gamle Bys Venner, årbog m.v.	833
Restaurantdrift	-102
Renteindtægter	1
Diverse	1.005
Indtægter i alt	53.836
Udgifter	
Personale	36.565
Vedligeholdelse og drift af bygninger	5.370
Udstillinger og arrangementer	1.006
Administration incl markedsføring	5.214
Øvrige driftsomkostninger	821
Nødvendige ombygninger mm.	2.258

Udvikling af formidling og information mm.	1.600
Renteudgifter	70
Afskrivninger	550
Udgifter i alt	53.454
Overskud	*382*

Den Gamle By vil ikke kunne opfylde sine forpligtelser som museum uden en meget betydelig egenindtjening, og museets økonomi er derfor overordentlig følsom over for udsving i besøgstallet. I gode år er det således muligt at foretage forskellige nødvendige investeringer, mens det i dårlige år blot drejer sig om at undgå underskud. Det skal også bemærkes, at realisering af udviklingsprojekter er helt afhængig af betydelige eksterne sponsorater og donationer. En række af disse vil blive omtalt nedenfor.

Offentlig støtte og sponsorer

Den Gamle By modtager driftstøtte fra såvel Kulturministeriet som Aarhus Kommune.

I oktober 2012 så det ud til, at staten ville reducere sit tilskud til Den Gamle By med i alt 2,8 mio kr; se årsberetningen for 2012. Efter en længere diskussion og en del politisk lobbyarbejde lykkedes det at få skabt flertal for en forlængelse af statens bevilling.

Den Gamle Bys hovedsponsor er Morgenavisen Jyllands-Posten.

Sanger, musiker og komponist Lars Muhl donerede sin samling af effekter til dokumentation af Aarhus-rockens historie. Her finder han sig selv med sit band Daisy på Jørgen Angels billede i udstillingen BEAT mm, som kan ses frem til nytår.

Carlsberg Danmark sponserer sommerens promenadekoncerter i Traktørstedet Simonsens Have, Stark Aarhus sponserer Håndværks- og bryggedage, og Falck sponserer Legedage. A. Enggaard A/S og NorCap A/S sponserer museets arbejde med bygningsdokumentation.

Derudover har museet en række hussponsorer og produktsponsorer, som trofast bakker op og er med til at sikre Den Gamle Bys virke. Se listen over sponsorer bagerst i denne årbog.

Den Gamle By er alle stor tak skyldig.

Donationer

Årets største donation blev modtaget fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, som har givet 14.365.000 kr til erhvervelse, dokumentation og udstilling af en samling klassisk dansk smykkekunst; se nærmere herom side 107.

Augustinus Fonden har ydet et tilskud på 1.000.000 kr til realisering af forskningsprojektet Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie. Projektets opstart er i øvrigt støttet af Møllerens Fond med 100.000 kr, Bodil Christiane Kolding Sneums fond med 100.000 kr, ligesom Farumgaard-Fonden har støttet delprojektet Theens danske kulturhistorie med 50.000 kr. Se nærmere om dette projekt side 108.

C.A.C Fonden har velvilligt doneret 723.794 kr til skiltning og publikumsinformation, ligesom fonden i lighed med tidligere år har stillet 25.000 kr til rådighed for indkøb af museumsgenstande.

Bodil Christiane Kolding Sneums Fond har givet 250.000 kr i støtte til undersøgelser vedr auto- og knallertværksted samt blikkenslagerfagets historie, og fonden har endvidere bevilget 120.000 kr til research og udvikling af udstillingskoncept om den aarhusianske rock og rytmiske musik.

Julius Christian Gårdbo og Ketty Laura Gårdbos fond har uddelt 300.000 kr til projektet Made in Aarhus.

Emanuel Sejrs Mindefond har doneret 148.125 kr til videreudvikling af Den Gamle Bys App Aarhus StreetMuseum.

Bodil og Jørgen Munch-Christensens Kulturlegat har bevilget 50.000 kr til udvikling af koncept og trykning af de første to eksemplarer af en ny serie af kataloger til plakatudstillinger.

Formanden for A.P. Møller Fonden Ane M.M. Uggla taler her med Jette Jensen, der i 29 år var sekretær hos gynækolog Ib Windfeldt, hvis klinik fra Kolding nu er en del af Tårnborg 1974. Fra åbningen 19. juni.

Den Faberske Fond har ydet 40.000 kr til udstilling og bog vedr plakatserien "We are all equal – The Faces of Racism Revealed".

Projektet "Det er her jeg bor" modtog støtte fra FO-Århus på 20.000 kr til debatmøder og produktion af film om projektet. Filmen var produceret af den lokale filmmand Thomas Castro, og hed "Hyldest til stodderne 2". 3F har bidraget med 10.000 kr til udstillingen "Et døgn i Ulriks liv".

Endelig har Kulturstyrelsen støttet en række projekter. Til projektet "Gellerup in charge – Lokale borgere tager ansvar for egen historie og bygger bro til omverdenen" er der således ydet et tilskud på 473.000 kr. Projektet er omtalt side 102. Til drift af sekretariatet for museernes dragt- og tekstilpulje støtter styrelsen med 30.000 kr, og styrelsen har endvidere støttet til studierejse og konferencedeltagelse i CIETA i Lyon med 12.175 kr.

Åbning af Tårnborg

Årets uden diskussion største begivenhed i Den Gamle By var åbningen af Tårnborg, som er hovedhjørnestenen i

Projektchef Allan Leth Frandsen introducerer kulturminister Marianne Jelved til det elektroniske dilemmaspil hos gynækologen. Fra åbningen af Tårnborg 19. juni.

1974-kvarteret. Efter mere end fem års projektering, opførelse og indretning var huset på de knap 1000 etagekvadratmeter klar til den officielle åbning 19. juni. Og dagen efter kunne publikum besøge konditoriet, gynækologen, frk. Sneum, kollektivet og kernefamilien. Se også artiklen om konditoriet Café Bonnichs fra Aabenraa i denne årbog side 24-36 samt artiklen Tre lejligheder i Tårnborg i årbogen for 2012 side 60-65.

Den officielle åbning blev foretaget af formanden for bestyrelsen for A.P. Møller Fonden, Ane M.M. Uggla, og kulturminister Marianne Jelved i fællesskab. Der ud over var der taler af professor og tidligere museumsdirektør for det nationale frilandsmuseum i Holland, Jan Vaessen, hvis tale er optrykt i denne årbog side 15-23. Fra Den Gamle By talte projektchef Allan Leth Frandsen og museumsdirektør Thomas Bloch Ravn, som sluttede sin tale således: "En stor tak til A.P. Møller Fonden for generøs støtte til projektet. Tak til fondens formand Ane Uggla, til bestyrelsen og til direktionen. Også tak for den tillid, I har vist os. Med støtten til Den Moderne By bakker I op om et projekt, der er anderledes, og som – da vi søgte om støtten – endnu havde mange ubekendte. Vi var selv 100 pct overbeviste om, at projektet bar fremtiden i sig, og vi er overordentlig taknemmelige for, at Fonden turde tro på det. Også tak til alle de mange mennesker, der har bidraget til, at vi nu kan indvi Tårnborg 1974. Det drejer sig om samarbejdspartnere, om støtter og om kolleger. Tusind tak. Jeres medvirken, medspil og støtte har været afgørende for, at vi er lykkedes med projektet".

Nye måder

I Tårnborg indretter og bruger Den Gamle By interiører på en ny måde. Gæsterne får nemlig lov at komme helt ind i stuer, værelser, køkkener og toiletter. De allerfleste steder kan de sætte sig i stolene, lægge sig på sofaerne, kigge i skufferne og åbne skabene.

I lejligheder og boliger møder man på skærme de mennesker, der har boet og arbejdet der. Det er ikke tingene, men menneskene, der er i centrum. Og i flere af interiørerne kan de besøgende grave et spadestik dybere i form af elektroniske opslagstavler med brochurer og pamfletter fra 1974, politiske

Akkurat som i 1974 malede kollektivisterne også denne gang deres egen lejlighed. Nu blot 39 år senere.

dilemmaspørgsmål, supplerende information om sexualitet, ligesom man kan opleve små skyggespil og dialog over middagsbordet.

Også med selve færdiggørelsen af lejlighederne gik Den Gamle By nye veje. 17. marts malede medlemmer fra det oprindelige kollektiv i Skansepalæet 1974 deres eget fællesrum i Tårnborg. Da de i sin tid boede i Skansen, malede de også selv, og det var en sjov idé, at de igen selv tog fat i pensler og ruller. Det gav samtidig museet mulighed for at gøre pressen opmærksom på alt det nye, der var undervejs i Tårnborg.

I kollektivet i Tårnborg er der et skyggespil, der illustrerer kollektivets fællesbad.

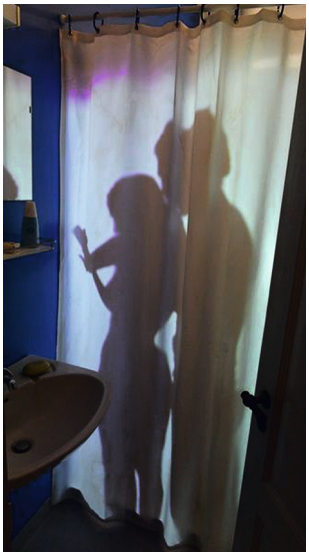

Stor gennemslagskraft

I ugerne op til åbningen var der ikke blot almindelig travlhed med at male og møblere. Den samlede danske presse havde nemlig fået øjnene op for, at der skete noget særligt i Den Gamle By. Og det ville de gerne høre om. Så i lange baner blev der givet interviews til både trykte og elektroniske medier. Der blev fundet billeder, talt i telefon og vist rundt i det næsten færdige Tårnborg. Alt i mens alle interiører og eksteriører skulle være klar til åbningen. Og lørdagen efter den officielle åbning viste DR 2 en hel temalørdag med Tårnborg og Den Gamle Bys 1970'er projekt som emne.

Publikum er strømmet til, og antallet af besøgende er visse dage nærmest fordoblet i forhold til 2012, som også var et godt år for Den Gamle By.

"En af de fedeste museumsoplevelser i kongeriget", kaldte en gæst fra København oplevelsen i Tårnborg. "Det var en

Den 12. juni løftede kranen det første element til huset fra Viborg på plads.

tur tilbage til min ungdom med hønsestrik, ølkasser, mørkekammer på badeværelset og Røde Mor. Vel udført og med diskret integration af ny teknologi".

Der er ingen tvivl om, at mange kan spejle sig selv og deres egen historie i det, de kan opleve i Tårnborg. De kommer til at huske ting, de havde glemt, genoplever måske stumper af deres egen historie, og så kan vi se, at de hygger sig, taler sammen og har det morsomt.

Bolværks-potpourri

I åhavnen nedenfor Tårnborg vises fem eksempler på bolværker i sten. Et slags potpourri over bolværk fra danske havne.

Tættest på Nygadebroen ses et kyklop-murværk udført i groft tilhuggede granitsten – typisk marksten, der stort set kun er flækket.

Næste bolværkstype er et kvadermurværk med tilhuggede granitsten. Den Gamle By viser to sektioner af denne type. Første sektion består af granitsten, der tidligere har været anvendt til Frederiksbro, som fra 1837 til ca. 1932 førte over Aarhus Å ved Immervad. Anden sektion er sten, der stammer fra Esbjerg, og som er mere råt tilhugget end stenene fra Frederiksbro.

De sidste to typer er henholdsvis en teglstensmur og et betonbolværk.

Nu begynder man at kunne se hele Havnegadekvarteret

Den 15. november 2012 var håndværkerne færdige med brolægning og fortov i Nygade. Gaden adskiller 1927-kvarteret og 1974-kvarteret og er den bredeste gade i de moderne bydele. Straks efter åbningen blev gaden brugt til at fejre 1974-jul, idet der langs fortovet ved Tårnborg blev opstillet en kopi af julepynt, som vi kender det fra Løgstørs julepynt: nåletræsrafter med granguirlander og elektriske lyskæder.

I forsommeren var håndværkerne så langt med huset fra Hjørring, at det nu er færdigt i det ydre. Der arbejdes på den indre færdiggørelse, når vejret ikke er til at arbejde udendørs.

Efter at der 7. december var rejsegilde på huset fra København er det gået godt fremad. I begyndelsen af juli var huset under tag, og i skrivende stund er vinduerne ved at være klar til at blive sat i.

Den 11. oktober 2013 var der rejsegilde på huset fra

Der er kø ved pølsevognen, som er et både rigtigt og relevant supplement til Den Gamle Bys øvrige spisesteder. Pølsevognen, der står på Telefontorvet, betjenes af et særligt laug af frivillige.

Aarhus-kiosken er en fin tidsmarkør på Telefontorvet. Her midt i det store publikum til koncerterne i forbindelse med 70'er festivalen.

Skottenborg i Viborg, hvorved man nu for alvor begynder at kunne se hele husrækken.

Baghusene fra Horsens er også godt på vej. Da murværket imidlertid var dårligt bevaret, valgte vi at genskabe husene som et elementbyggeri med skalmur. Det er planen, at også Horsenshusene ved årets udgang vil fremstå som færdige i det ydre.

To tidsmarkører på Telefontorvet

20. juni – dagen efter den spektakulære åbning af Tårnborg – blev skodderne smækket op til Den Gamle Bys første pølsevogn. Den står som en populær tidsmarkør på Telefontorvet, hvor den repræsenterer 1974-siden af torvet. Pølsevognen er sponseret af Børnenes Kontor i Aarhus og drives af et laug af frivillige.

I torvets anden side markerer telefonkiosken fra Aarhus året 1927. Kiosken åbnede i foråret efter en omfattende restaurering, hvor den blev ført tilbage til det udseende, den havde på Sct Clemens Torv i 1927. Samtidig blev kiosken forsynet med tidstypiske reklamer, aviser og blade.

Der var stor tilstrømning, da Brødrene Olsen spillede i 70'er festivalens første weekend.

70'er festival

Med Tårnborg som afsæt besluttede Den Gamle By at lave en række arrangementer, der kunne indramme og supplere denne store 70'er fortælling.

70'er festivalen foregik de tre sidste weekends i september. På programmet var – foruden Tårnborg – særlige rundvisninger i de moderne bykvarterer, en udstilling med hønsestrik, mulighed for at lave 70'er badges og sidst men ikke mindst en serie koncerter med nogle af 70'ernes ikoniske rock- og popmusikere: Brødrene Olsen, Skousen & Ingemann og Arne Würgler, som alle spillede en række af de sange, der gav dem gennemslagskraft for 40 år siden.

Vejret var godt, publikumsinteressen stor, og det er allerede besluttet at 70'er festivalen også vil blive gennemført de kommende år.

Godaften, det er fjernsynet!

Som en del af 1970'er festivalen stod Radiolauget igen i år for et weekendarrangement med udgangspunkt i radio/tv-historien og Pouls Radio. TV-historisk konsulent på TV-serien Krøniken, Bjarne D. Nielsen, fortalte om dengang, danskerne fik fjernsyn og om de virkelige begivenheder bag Krønikens fiktive fabrik Bella. Tidligere DR-studievært Claus Jacobsen viste sine egne billeder frem, og fortalte om dengang han begyndte som oplæser på TV-Avisen i 1965 – bl.a. sammen med Eric Danielsen og Bent Bertramsen.

I 70'er-festivalens sidste weekend afholdt Radiolauget stort tema med udstilling og foredrag om fjernsynets historie. Den tidligere nyhedsvært Claus Jacobsen besøgte udstillingens TV-studie og fortalte om dengang, han blev oplæser på TV-Avisen i 1965 sammen med Eric Danielsen og Bent Bertramsen.

Og endelig viste Radiolauget den tekniske udvikling gennem udstillingen Fra Billedrør til Fladskærm, hvor man som publikum blandt andet kunne udleve sin indre nyhedsoplæser i et genskabt TV-studie.

Håndværkernes Gade

I år blev sidste del af projektet Håndværkernes Gade færdiggjort, hvilket har bragt nyt liv i flere af husene i Vestergade. Arbejdet ligger i forlængelse af udstillingen Håndværkerne i baghuset om bygningshåndværkerne, der åbnede i 2012 som første etape af projektet.

Der er således nu kommet nye livagtige figurer ind hos skrædderen, skomageren, lysestøberen samt i det fattige hjem i Lille Rosengården.

Desuden er der tilføjet formidling både på en billedskærm og gennem hands-on aktiviteter, hvor man kan røre ved nogle af de materialer, håndværkerne har arbejdet med.

Målet med projektet har været at gøre museets ældre interiører mere vedkommende, forståelige og interessante for et nutidigt museumspublikum.

Det er special effects-firmaet KapperCreations, der har leveret figurerne, mens Den Gamle Bys systue selv har fremstillet de historiske dragter. Projektet er gennemført med generøs støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond.

I skrædderens værksted kan publikum nu se en skrædder. Endda med klumpfod. Det var almindeligt at skomagere og skræddere havde skavanker, som gjorde dem uegnede til mere fysisk krævende håndværk.

Dansk Plakatmuseum

I år har Dansk Plakatmuseum i Den Gamle By åbnet fire udstillinger, tre på museet i Den Gamle By og en i tilknytning til museets arkiv på Åby Bibliotek.

"Lis Zwick, Jørgen Nash og Drakabygget" var titlen på den udstilling, som museet slog dørene op for 9. februar. Udstillingen viste en række af de plakater fra det frie kunstnerkollektiv Drakabygget i Skåne, hvis plakatsamling Lis Zwick havde overdraget til museet. Lis Zwick holdt åbningstalen, og idehistorikeren Lars Morell, der selv har boet og arbejdet på Drakabygget og som er ekspert i modernismen, holdt efterfølgende tre velbesøgte rundvisninger i udstillingen, der stod frem til 11. august.

Den 30. august åbnede udstillingen "We are all equal – The Faces of Racism Revealed" med 100 plakater af Finn Nygaard. Åbningstalen blev holdt af professor Peter C. Kjærgaard fra

Lis Zwick fra kunstnerkollektivet Drakabygget overdrog først hele samlingen af plakater til Plakatmuseet, og derpå holdt hun talen, da udstillingen åbnede 9. februar.

Plakatudstillingen "We are all equal" åbnede 30. august. Fra venstre mod højre ses Elsebeth Aasted Schanz, Peter Kjærgaard og Finn Nygaard, som har skabt plakaterne.

Aarhus Universitet. Udstillingen viser en serie portrætter af internationale profiler, hvor det gennemgående "vandmærke" i portrætterne er et forhistorisk kranium. Til udstillingen er udgivet et stort katalog med generøs støtte fra Den Faberske Fond. Plakatserien kan ses til årets udgang.

Fra 11. oktober til 31. december viste Plakatmuseet udstillingen "Tre klassikere fylder 100", hvor plakatkunstnerne Aage Rasmussen, Maggi Baaring og Des Asmussen, som alle var født i 1913, blev fejret.

Den 1. september fyldte kunstneren Per Kirkeby 75 år, og samme dag åbnede Plakatmuseet på Åby Bibliotek udstillingen "Tillykke til Per Kirkeby med de 75 år", som rummer et stort antal af hans plakater. Udstillingen blev til i samarbejde med biblioteket.

I årets løb har Plakatmuseet udlånt hundredvis af plakater til forskellige museer og arrangementer. Af større udlån kan nævnes "To Be Human", der efter at være vist i Den Gamle By i efteråret 2012 gik videre til KunstCentret Silkeborg Bad. Og Industrimuseet i Horsens lånte en stor samling af tobaksplakater til deres udstilling "Altid med en smøg eller en god cigar!"

Plakatpublikationer

Dansk Plakatmuseum er begyndt at udgive en ny serie af kataloger, som udgives hver gang, museet åbner en ny plakatudstilling – undtagen, hvis der udgives en større bog om emnet. Katalogerne er udført i en handy størrelse, som lige kan passe i en dametaske eller i en lomme, og de er på 48 sider. Prisen er sat til 20 kr, så det ikke er den, der skal holde køberne tilbage. Katalogerne gengiver et udvalg af de udstillede plakater, og billedsiden suppleres af en tekst, der sætter plakaterne ind i en kontekst og fortæller om emnet og plakatkunstnerne. Første bind i serien handler om Lis Zwick, Jørgen Nash og Drakabygget og er udgivet med støtte fra Bodil og Jørgen Munch-Christensens Kulturlegat. Andet bind har titlen "Tre klassikere fylder 100", og handler om plakatkunstnerne Aage Rasmussen, Des Asmussen og Maggi Baaring. Kataloget er udgivet med støtte fra Bodil og Jørgen Munch-Christensens Kulturlegat samt fra Gunnar Niskers Fond til Almennyttige Formål. Det er Plakatmuseets håb og ønske, at serien skal blive et samlerobjekt.

Nye internationale kontakter

Som ny leder af Plakatmuseet deltog Elsebeth Aasted Schanz fra 29. oktober til 5. november 2012 i den 12. internationale plakatbiennale i Mexico, hvor hun var inviteret til at holde oplæg om Dansk Plakatmuseum og den danske plakattradition. Det var første gang, Dansk Plakatmuseum var repræsenteret i dette vigtige forum, og det gav anledning til en række værdifulde kontakter. Således blev et muligt samarbejde diskuteret med Colorado International Invitational Poster Exhibition ved Colorado State University samt en mulig bytteforbindelse omkring politiske plakater med Center of the Study of Political Graphics i Los Angeles. Museet fik tilbud om at etablere en udstilling af danske plakater ved Taiwan Design Center og fik adskillige tilbud om indlån af plakatudstillinger til Dansk Plakatmuseum. Derudover fik Dansk Plakatmuseum tilbud om at få sine plakatudstillinger og andet relevant plakatmateriale lagt på nettet ganske gratis i et internationalt netværk. Endelig blev der diskuteret samarbejde om flere mulige bogprojekter.

Lederen af den internationale plakatbiennale i Mexico Xavier Bermudes introducerer Elsebeth Aasted Schanz på talerstolen. Foto Finn Nygaard.

100 malerier fra Aarhus

100 fra Aarhus var titlen på den udstilling af malerier med Aarhus-motiver, som åbnede 21. marts. Både Den Gamle By og Aarhus Bymuseum har et stort antal ældre malerier, der viser steder og stemninger, og med Den Gamle Bys nylige overtagelse af ansvaret for den lokale historie lå det lige for at arrangere en udstilling.

Åbningstalen blev holdt af rektor for Folkeuniversitetet i Aarhus Sten Tiedemann, og efter åbningstalen kunne museets gæster via de mange malerier gå en tur gennem det nu forsvundne Aarhus. Udstillingen vil kunne ses året ud.

Parallelt med udstillingen blev uploaded et større antal malerier på Den Gamle Bys hjemmeside, hvor overskriften Museum Aarhus nu rummer en betydelig vidensressource om byens historie.

Udstilling og fotografering til hjemmesiden er blevet til med støtte fra Fabrikant Albert Nielsens og Hustru Anna Nielsens Fond.

Åhavnen set mod Mindebroen 1891. Maleriet kan ses på udstillingen "100 malerier fra Aarhus".

Gellerup in charge. Ansvar for egen historie og brobygning til omverdenen.

Den Gamle By rykkede i 2012 ud i Gellerupparken/Toveshøj i det vestlige Aarhus og har i samarbejde med beboerne her skabt rum og rammer for de lokale fortællinger om stedet og menneskene i fortid, nutid og fremtid. Den Gamle By har haft kontor og mødested på Gellerup Museum, som vi har haft et fremragende samarbejde med.

I det forløbne år er der afholdt 15-20 workshops med forskellige temaer som f.eks. helhedsplanen for området, hverdagsfortællinger og holdninger til Gellerup som bydel.

Fokus har været på temaer, der har betydet noget for såvel voksne som for børn og unge. Den Gamle By har stået for enkelte workshops på Gellerup Museum, andre er gennemført i samarbejde med for eksempel Brabrand-Årslev Lokalhistoriske Arkiv, Teatret Opgang 2 og Gellerup Bibliotek. Hver workshop har haft mellem to og 25 deltagere.

Sideløbende har en række forskellige mennesker fra området hjulpet med at indsamle fotos og andet materiale, og de

Udstillingen "Gellerup er Guld værd!" er skabt af Gellerup-beboerne i samarbejde med Den Gamle By. Udstillingen åbnede 28. september. Foto Vibeke Harsberg.

har nu dannet en frivillig gruppe, der vil dokumentere forandringerne i Gellerup de kommende år.

På Gellerup Bibliotek åbnede 28. september en udstilling, hvor en række lokale har været med til at udvælge materiale og skabe udstillingen. I løbet at efteråret vil udstillingen cirkulere i lokalområdet, og næste forår vil dele heraf indgå i et særligt Aarhus-fokus i Den Gamle By.

Arbejdet fortsætter i efteråret 2013 med etablering af et lokalt guidekorps, ligesom der også skabes en museumsklub. Endelig inviterer Den Gamle By Gellerups beboere i Den Gamle By med det formål at indhøste viden om, hvordan museets eksisterende rammer kan åbnes på nye måder, så vi får relevans for bl.a. familier med anden kulturel baggrund end dansk.

Nye tilbud til børn og unge med handicaps

I forbindelse med inklusionsprojektet for børn og unge med udviklingshandicap kan Den Gamle By nu tilbyde 14 særlige undervisningsforløb for børn og unge i specialskoler og -klasser. Alle forløbene er udviklet, gennemprøvet og evalueret i et samarbejde mellem Den Gamle By og fire århusianske specialskoler. Gennem disse tilbud ligestiller Den Gamle By specialskoler og -klasser med almindelige skoleklasser, så alle har lige muligheder for at få morsomme og lærerige oplevelser på museum. Forløbene er også egnede for synshandicappede, og tre er tilgængelige for kørestolsbrugere.

Fødselsdag i haven anno 1927, arrangeret i forbindelse med temaweekenden om børn med handicaps.

Handicappede børn kan nu også få en sjov og anderledes fødselsdag i Den Gamle By. Tante Johanne slår dørene op til sin lille stue og fejrer fødselaren med familie, bosted eller klasse.

I maj og juni havde Den Gamle By for første gang en praktikelev med udviklingshandicap. Den unge mand arbejdede i gartnerafdelingen, og projektet var en succes for både ham og Den Gamle By. Museet er nu i fuld gang med at undersøge mulighederne for lignende tiltag de kommende år.

I Den Gamle By er vi stolte over, at museet også rummer tilbud for børn, unge og voksne, der ellers normalt aldrig ville besøge et museum, og i weekenden 8.-9. juni blev der sat fokus herpå. Familier med handicappede børn var inviteret til pandekagebagning og storvask som i 1864 og til fødselsdagsselskab som i 1927. Leder af projektet Anki van Dassen fortalte om inklusionsprojektet i foredraget: "Læring og oplevelse på museum for børn og unge med særlige behov. Hvorfor? Hvordan?"

Udviklingsprojektet for børn og unge med handicap er finansieret af The John and Birthe Meyer Foundation.

Helsingør Theater i Den Gamle By lagde rammer til åbningskoncerten for årets SPOT festival 2. maj med Den Sorte Skole.

SPOT og Egoland på Helsingør Theater

I takt med at Den Gamle By går længere op i tiden, er det oplagt at fokusere på den rytmiske musik. Så vi var glade for, at Helsingør Theater sent torsdag aften den 2. maj kunne danne ramme om åbningen af årets SPOT festival. På SPOT bliver ny nordisk rytmisk musik præsenteret for musikjournalister, koncertarrangører og gæster fra hele verden. Ved åbningen spillede det kritikerroste dj-kollektiv Den Sorte Skole deres værk Lesson 3, der består af samplinger fra mere end 250 albums. Lysiscenesætterne Dark Matters lavede en visuel installation, der sammen med musikken og det gamle købstadsteater skabte en helt unik ramme for åbningen.

Årets forestilling i Aarhus Sommeropera var "½LELUJA – Egoland the opera". John Frandsen er komponisten bag, og operaen er Aarhus Sommeroperas udgave af tegneren Ivar Gjørups tegneserie, Egoland, der fra 1986 til 2009 udkom i dagbladet Politiken og før det i Dagbladet Information.

Teater Skæg, PSV og Spektakelteatret

Den Gamle Bys helt specielle byrum bruges jævnligt til teater.

Teater Skæg opførte H.C.Andersens "Tommelise" i deres egen specielle fortolkning i juli og august i gården bag Borgmestergården.

I år rykkede det nystartede Teater Skæg ind i gården bag Borgmestergården, hvor teatret fra 29. juli til 11. august opførte sin egen version af H.C. Andersens klassiske eventyr Tommelise. I Teater Skægs udgave går bypigerne Rita og Karen på opdagelse i Tommelises forunderlige univers, og publikum kunne opleve skuespillerne hoppe ind og ud af fiktionen. De spillede selv alle rollerne med hjælp fra kreative hånddukker og skæve rekvisitter. Forestillingen henvendte sig især til de 3-7 årige og deres medbragte voksne. Samarbejdet var en succes, og både Teater Skæg og Den Gamle By agter at fortsætte samarbejdet til næste sommer.

Også i år var Teaterselskabet PSV og Spektakelteatret på spil i Den Gamle By. Traditionen tro opførte Teaterselskabet PSV i sommerferien en af Ludvig Holbergs komedier, i år Den pantsatte Bondedreng. Det foregik som sædvanlig i Traktørstedet Simonsens Have. Og i Festugen underholdt Spektakelteatret i Bryggergården.

Blogs og andre sociale medier

For et museum som Den Gamle By er det vigtigt at forholde sig til de nye medier, som til stadighed knopskyder via internettet. Se nærmere i artiklen side 79-84, hvordan Den Gamle By bruger de sociale medier.

Vi vurderer de muligheder, medierne giver, vi benytter dem, når vi finder det relevant, og vi får stadig større glæde af dem i forbindelse med museets information, kommunikation, indsamling og markedsføring.

Seneste satsning er en serie på i alt seks blogs, hvor en lang række af museets fagfolk beretter om de ting, de arbejder

med, og de overvejelser, der ligger bag Den Gamle Bys prioriteringer og initiativer.

Vi er bevidste om, at blog-mediet stiller krav om nyheder og opfølgning, og vi prioriterer at prøve mediet af i en periode. Men vi er aldrig i tvivl om, at selve museet som "the real thing" i tre dimensioner og størrelsesforholdet 1:1 altid vil være det vigtigste.

Enestående smykkesamling til Den Gamle By

Fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond har Den Gamle By modtaget en fornem donation på i alt 14.365.000 kr til erhvervelse, dokumentation og udstilling af en enestående samling af klassisk dansk smykkekunst. Forhistorien er, at Den Gamle By i vinteren 2011/12 fik et praj om, at et tysk ægtepar lå inde med en enestående samling af danske smykker, og at de overvejede at afhænde denne samling. Prajet var også en opfordring til Den Gamle By om at forsøge at sikre samlingen en fremtid i Danmark, idet Den Gamle By jo i forvejen har beslægtede samlinger udstillet i museets nye, store Kunstkammer.

Der viste sig at være tale om en helt enestående samling af klassisk dansk smykkekunst af en kaliber, som aldrig vil kunne skabes tilsvarende. Samlingen er skabt af ægteparret Marion og Jörg Schwandt, som bor i Berlin, og har opbygget den over en periode på 40 år. Den omfatter tæt ved 1000 smykker, hovedsagelig i sølv, men også enkelte guldsmykker. Det har angiveligt været målet med samlingen at skabe et repræsentativt overblik over alle strømninger i det 20. århund-

Den enestående samling af dansk smykkekunst pakkes ud i Den Gamle By. Til venstre ses samlerne Jörg og Marion Schwandt fra Berlin i selskab med sølvekspert Sabrina Vinther og museumsinspektør Jens Ingvordsen.

Et par smykker fra den omfattende samling Den Gamle By netop har erhvervet. Broche i sølv med rød agat, designet af Th. Bindesbøll og udført hos Holger Kyster omkring 1904 samt hårkam i skildpadde og sølv fra Georg Jensen omkring 1912.

Der er altid mange mennesker i Den Gamle Bys nyåbnede konditori, hvor man kan drikke kaffe og the og spise flødeskumskager.

redes smykkekunst. Samlingen er af meget høj kvalitet og alle smykkerne intakte.

De smykkeeksperter, som Den Gamle By har allieret sig med, vurderer, at "samlingen har både stor national, international og kulturhistorisk værdi og bør befinde sig på et museum", ligesom de vurderer, at "det ikke vil være muligt at genskabe en lignende samling af danske smykker – hverken med uanede mængder af såvel tid som penge til rådighed".

Det er planen, at der skal udgives et katalog over samlingen, og at substantielle dele heraf skal udstilles i Den Gamle Bys Smykkeskrin, der vil blive opført under jorden i tilknytning til Kunstkammeret.

Årbogen for 2014 vil indeholde en nærmere beskrivelse af samlingen og planerne for udstilling heraf.

Nyt forskningsprojekt om nydelsesmidlernes Danmarks historie

Kaffe, the, tobak, vin og spiritus er en integreret del af de flestes danskeres dagligdag. Selvom disse nydelsesmidler alle har mindre end 500 år på bagen i Danmark, har deres succes og historiske gennemslagskraft været uden sidestykke. Ja, man kan ligefrem sige, at deres betydning vanskeligt kan overvurderes.

Det kan derfor virke paradoksalt, at vores viden herom er så uendelig sparsom. Men det gør Den Gamle By nu noget ved. Det sker i samarbejde med historikeren, dr.phil. Annette Hoff, som er ansat som seniorforsker i Den Gamle By for at undersøge nydelsesmidlernes historie i Danmark.

Opstarten af projektet er sket med støtte af Møllerens Fond, Bodil Christiane Kolding Sneums Fond og Farumgaard-Fonden. Og med en generøs donation på 1 mio kr har Augustinus Fonden sikret, at den vægtige forskningsdel af projektet kan realiseres.

Det er håbet, at den forøgede viden om emnet vil danne grundlag for en udvidet og opdateret formidling i Den Gamle By, der rummer vægtige samlinger om såvel tobak, kaffe og the som vin og brændevin.

Vedligeholdelse

Møntmestergården har denne sommer fået en gennemgribende istandsættelse af skorstenspiber og facader. Det er i år

Møntmestergården har denne sommer fået en gennemgribende istandsættelse.

13 år siden, at huset blev færdiggjort i det ydre, og tiden var derfor kommet til den første større vedligeholdelse af bygningens facader. Selvom Møntmestergården er bygget med en meget høj grad af originale bygningsdele, har det været nødvendigt under opførelsen at supplere med en del nye materialer, som efterfølgende har forårsaget en del bevægelser i bindingsværket med revner og afskalninger til følge.

Huset er nu eftergået på skorstene, tag og facader og nymalet i den karakteristiske barokke farvesætning med sorte kvadersten, grå søjler og røde vinduer.

I 2013 er der desuden udført en del større og mindre reparationer på Kalundborghuset, Aarhus Mølle, Viborghuset og Bryggeriet.

Rekonstruktion af 1800-tals træpumpe

I 2011 var den gamle træpumpe i Brænderiets baggård så medtaget af råd, at den måtte fjernes. Det blev derfor besluttet at gøre et forsøg på at fremstille en ny – udelukkende med gamle teknikker. Og det arbejde er blevet udført under de sidste tre års håndværksweekender.

Første år udvalgtes en knastfri egestamme, og med håndkraft borede tømrerne – og publikum – hele vejen gennem stammen med et fire meter langt skebor. Andet år udvidede man hullet i den del, hvor pumpeværket skal virke, og efterfølgende blev pumpen gjort helt rund med økse og høvl. Under dette års håndværksweekend lykkedes det så at få pumpen til at virke – og med tyk stråle! Drejeren og smeden

Under dette års håndværksweekend lykkedes det at få en rekonstruktion af en træpumpe, fremstillet efter gamle teknikker, til at virke. Foto Mathilde Bech.

hjalp med at fremstille det faste pumpehjerte og den gående pumpespand.

Bevaring og magasiner

Engang troede man, at plastik var et uforgængeligt materiale, men nu ved vi, at det er meget følsomt overfor lys, varme og fugt. Det stiller helt nye krav til museets bevaringsafdeling, ikke mindst i forbindelse med opbygningen af stadig flere interiører i det moderne bykvarter.

Den Gamle Bys konservatorer har derfor arbejdet en del med dette emne de senere år, og i november 2012 deltog Karen Woer og Nynne Raunsgaard Sethia i et seminar i Stockholm om bevaring og konservering af plastik. Den nye viden, der herved blev erhvervet, har udmøntet sig i vejledning og råd til de medarbejdere, der har arbejdet med klargøring af genstande til lejlighederne i Tårnborg, ligesom den nye viden også er gjort frugtbar i forbindelse med nye procedurer og normer for opbevaring af plastik på museets magasin.

At skaffe tilfredsstillende opbevaringsforhold for museets store samlinger er en langstrakt og uhyre kompliceret proces, der har været i gang gennem mange år. Meget er nået, og meget står tilbage.

I 2011 blev der etableret et nyt kompaktreolsystem på magasinet i Trige til museets samling af små genstande. I 2012 blev udflytningen af museets største magasin med småting indledt. Magasinet indeholder flere tusinde museumsgenstande, og arbejdet forventes afsluttet i løbet af to år. Når genstandene flyttes, bliver de gjort rene, fotograferet og pakket i kasser, som forsynes med lister over, hvad de rummer. Inden kasserne stilles på plads i det nye kompaktreolsystem, fryses de mod skadedyr. Alle billeder og genstandslister bliver gjort tilgængelige i det landsdækkende registreringssystem Regin.

Aarhus-bind og webpublikation i Projekt Middelalderbyen

I 1977 tog daværende professor og senere rigsantikvar Olaf Olsen initiativ til et stort anlagt projekt om de danske middelalderbyer. At vi i år – 36 år efter projektets igangsættelse – endelig kunne udgive bindet om Aarhus, skyldes en generøs donation fra Velux Fonden og en stor indsats fra bindets forfatter, museumsinspektør Connie Jantzen.

Projektet blev i sin tid muliggjort ved en bevilling fra Statens Humanistiske Forskningsråd, og mange institutioner og personer har medvirket til, at der i 1980'erne og 90'erne kunne udkomme beskrivelser af syv af de i alt ti byer, som indgik i de oprindelige planer.

Da Aarhus Byråd besluttede, at Aarhus Bymuseum fra 2011 skulle nedlægges, og opgaven som lokalmuseum for Aarhus overdrages til Den Gamle By, var færdiggørelsen af bogen om Aarhus i middelalderen en af de ting, vi gerne så afsluttet, mens tid var.

I samarbejde med Dansk Center for Byhistorie udformede Den Gamle By et projekt for færdiggørelse. Færdiggørelsen skulle foruden bindet om Aarhus omfatte to andre delprojekter. Dels en digitalisering og webbaseret formidling af det omfattende kildemateriale for alle de udvalgte ti byer i projektet, som skulle realiseres af tidligere leder af Dansk Center for Byhistorie, nuværende stadsarkivar Søren Bitsch Christensen. Dels som en slags kronen på værket et afsluttende samlebind om den danske middelalderby.

Færdiggørelsen af Middelalderbyen Aarhus og den digitale udgivelse af kildematerialet blev markeret ved en reception i Den Gamle By 14. juni med deltagelse af bl.a. Olaf Olsen og en lang række af de middelalderforskere, der har fulgt projektet.

Samlebindet om den danske by i middelalderen er under udarbejdelse og forventes udgivet i begyndelsen af 2015.

Museumsinspektør Connie Jantzen sammen med sin gamle lærer, fhv. rigsantikvar Olaf Olsen ved præsentationen af bogen Middelalderbyen Aarhus 14. juni.

Ny leder af Dansk Center for Byhistorie

Den 1. marts tiltrådte historiker Mikkel Thelle som ny leder af Dansk Center for Byhistorie og som adjunkt i byhistorie ved Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet.

Mikkel Thelle kommer fra en stilling som museumsinspektør ved Nationalmuseets afdeling for Nyere Tid og havde derudover netop afleveret sin ph.d.-afhandling ved Københavns Universitet om det offentlige rum i København omkring 1900. Udover museumsarbejdet har Mikkel Thelle arbejdet med udstillinger, bl.a. Brede Værk-udstillingerne på Nationalmuseet, og skrevet om byhistorie, industrikultur, museer og digital formidling. Tidligere har han som museumsinspektør arbejdet på Greve Museum med bl.a. forstadshistorie og udstillinger.

Stillingen som centerleder har i nogen tid været vakant, efter at centrets leder gennem 10 år, Søren Bitsch Christensen, valgte at forlade jobbet for at blive Aarhus' første stadsarkivar. Udover ledelsen af centret vil Mikkel Thelle bidrage til undervisningen og specialevejledningen på Aarhus Universitet og deltage i arbejdet i købstadsmuseet Den Gamle By.

Særlige gæster

Den 12. juli aflagde Hendes Majestæt Dronningen et privat besøg i Den Gamle By, hvor hun bl.a. så det nyåbnede Tårnborg, særudstillingen 100 fra Aarhus samt Håndværkerne i Baghuset. Der blev også tid til orientering om planerne for Aarhus Story, herunder en konstruktiv gang ping-pong om flere af museets planer.

Hen over året besøges Den Gamle By af mange universitetsforskere, museumskolleger, firmaer, politikere, ministre og ambassadører. Nedenfor er omtalt et udvalg af årets besøgende.

Rådmand fra Aarhus Kommune, Dorthe Laustsen, deltog i filmpremieren på "Genkendelses glæde – erindringsformid-

Hendes Majestæt Dronningen besøgte 12. juli Den Gamle By, hvor hun bl.a. så kollektivet Tårnborg og her interesseret fulgte interviewet med de daværende beboere.

Rådmand Thomas Meedom og direktør Hosea Dutschke på besøg i Erindringslejligheden 11. januar 2013.

ling for mennesker med demens". Det foregik i Den Gamle By 1. juni.

Den 17. juni havde museet besøg af formanden for Det Konservative Folkeparti Lars Barfoed og Aarhus' kulturrådmand Marc Perera Christensen.

Den 19. juni åbnede Ane Mærsk Mc-Kinney Uggla og kulturminister Marianne Jelved Tårnborg 1974. I åbningen deltog også fhv museumsdirektør Jan Vaessen fra Nederlands Openluchtmuseum samt museumsdirektør Richard Evans fra Beamish i England og Skansenchef John Brattmyhr fra Stockholm.

I forbindelse med afholdelse af Organisationen Danske Museers internationale formidlingsseminar 12.-14. marts 2013 besøgte en række af de udenlandske indlægsholdere Den Gamle By. Gæsterne var senior museum consultant Elaine Heumann Gurian fra USA, dr. Nick Winterbotham, som er formand for den engelske Group for Education in Museums, lederen af afdelingen for Education & Outreach fra The National Archives i England, dr. Catherine Nichols fra Berlin, director Stephanie Norby fra Smithsonian Center for Education and Museum Studies, USA, samt Samuel Bausson og Mar Dixon fra Museomix i Frankrig.

Den Gamle By var af Kulturstyrelsen blevet udvalgt som referencemuseum i forbindelse med afholdelse af seminaret Social Learning Spaces, og i den anledning aflagde de internationale indlægsholdere Den Gamle By et besøg den 10.

maj. Gæsterne var professorerne John Falk og Lynn Dierking fra Oregon State University, Dr. Martha Flemming, England og CEO Amareswar Galla, The Inclusive Museum.

Forskning og publikationer

Djupdræt, Martin Brandt: Ikke en event. Den Gamle By vil formidle oplevelse og oplysning om hjemløse. Indlæg i Kristeligt Dagblad 17. oktober 2012.

Djupdræt, Martin Brandt: Vikingen bliver til. I Vinkler på Vikingetiden, red. af Mads Blom, Mette Boritz m.fl. Nationalmuseet og Skoletjenesten. 2013 side 6-14.

Djupdræt, Martin Brandt og Merete Pallesen: Sociale medier formidler historien. Den Gamle Bys årbog 2013 side 79-84.

Djupdræt, Martin Brandt og Thomas Bloch Ravn: Aarhus Story. Den Gamle Bys årbog 2013 side 53-60.

Jantzen, Connie: Middelalderbyen Aarhus. Den Gamle By 2013.

Jantzen, Connie: Spor i byen efter det ældste Aarhus. Den Gamle Bys årbog 2013 side 61-68.

Laursen, Anneken Appel: Da Ulrik kom på museum, Den Gamle Bys Årbog 2013 side 45-52.

Lindberg, Henning: The House of Memory. Artikel i Creativity, Lifelong Learning and the Ageing Population. Jamtli Förlag 2013 side 94-101.

Rasmussen, Søren Tange: Da aarhusianerne fik nok – 70-året for augustoprøret. Artikel i JP Aarhus 29. august 2013.

Nielsen, Erik Nellemann: Gynækologens klinik. Den Gamle Bys årbog 2013 side 37-44.

Pallesen, Merete og Martin Brandt Djupdræt: Sociale medier formidler historien. Den Gamle Bys årbog 2013 side 79-84.

Ravn, Thomas Bloch: Museumsforskningen i fare? Indlæg i Weekendavisen 6. september 2013.

Ravn, Thomas Bloch: Museum og mødested. Den Gamle Bys årbog 2013 side 7-14.

Ravn, Thomas Bloch og Martin Brandt Djupdræt: Aarhus Story. Den Gamle Bys årbog 2013 side 53-60.

Schanz, Elsebeth Aasted: Lis Zwick, Jørgen Nash og Drakabygget, katalog Dansk Plakatmuseum 2013.

Til håndværksdage kan publikum gå i dialog med Den Gamle Bys håndværkere.

Schanz, Elsebeth Aasted: Tre klassikere fylder 100, katalog Dansk Plakatmuseum 2013.
Schanz, Elsebeth Aasted: We are all equal, katalog Dansk Plakatmuseum 2013.
Schanz, Elsebeth Aasted: Tre plakatklassikere fylder 100. Den Gamle Bys årbog 2013 side 69-78.
Schanz, Elsebeth Aasted og Ingo Milton: Den behøvlede svend. Tegneserie, Gads Forlag 2013.
Skjernov, Lisbeth: Æ skumkacher å æ vinnebrø'. Historien om konditoriet Café Bonnich fra Aabenraa. Den Gamle Bys årbog 2013 side 24-36.
Thelle, Mikkel (red): Københavns Tekniske Skoles historie, skrevet af Signe Bergman Larsen. Københavns Tekniske Skole 2013.

Faglige hverv, konferencer, studierejser og foredrag

Den Gamle Bys personale er aktive i et stort antal sammenhænge i Danmark og internationalt. Her hentes inspiration, som er af afgørende betydning for museets udvikling, og her bidrager vi med egne erfaringer.

I forbindelse med udviklingen af Aarhus Story har en række medarbejdere i foråret været på inspirationstur til England med besøg på museer i Manchester og Liverpool. Ligeledes har der været en studietur til STAM i Gent og Bokrijk i Genk, begge i Belgien.

På The Sixth International Conference on the Inclusive Museum holdt museumsinspektør Anneken Appel Laursen

Opgangen i Tårnborg er et knudepunkt med et mylder af interesserede besøgende.

indlægget Visitor Involvement as a Strategy: A Museum Transmitting a Message for Social Outcasts. Konferencen blev holdt på Statens Museum for Kunst 24. april.

På Kulturstyrelsens internationale conference om Social Learning Spaces holdt museumsdirektør Thomas Bloch Ravn 13. maj indlægget A Museum about People, for People and with People.

På Association of European Open Air Museums konferencen i Bayern holdt Thomas Bloch Ravn 29. august indlægget Updating Den Gamle By and Rethinking the Open Air Part as an Inclusive Museum.

På samme conference holdt Den Gamle By poster-presentationer om Håndværkerne i Baghuset ved Niels Meyer og Martin Brandt Djupdræt og om Historiens Vidner ved Allan Leth Frandsen.

Museumslærer Henning Lindberg holdt 29. august indlæg om Den Gamle Bys erindringsformidling med titlen At skabe åbning til livet. Det foregik på Skandinavisk Museumsforbunds møde i Stockholm, og efterfølgende blev Henning Lindberg valgt til formand for den danske sektion med henblik på at arrangere et møde i Den Gamle By med fokus på museernes socialpolitiske potentialer.

I dagene 30. september til 3. oktober deltog museumsinspektør Tove Engelhardt Mathiassen i en konference i Lyon arrangeret af Centre International d'etude des Textiles Ancien med indlægget Textilnet.dk – an ongoing Danish project. Og 11.-12. oktober deltog Tove Mathiassen i konferencen Emotional Objects i London med indlægget Protective Strategies Hidden in Garments for Christening.

Konservator Nynne Raunsgaard Sethia er formand for Konservatorernes Efteruddannelses Pulje og museumsinspektør Tove Engelhardt Mathiassen er formand for De danske museers dragt- og tekstilpulje.

Den Gamle By deltager løbende i møder og konferencer i regi af Association of European Open Air Museums, FRI-Norden og Lifelong Learning i Open Air Museums (LLOAM). I Danmark er vi bl.a. med i Organisationen Danske Museer og Foreningen af Specialmuseer i Danmark, og museet arbejder tæt sammen med Folkeuniversitetet og forskellige folkeoplysningsforbund.

Ligeledes har vi tæt kontakt til en række museer i Danmark og i udlandet.

Historien formidles for døvblinde gæster.

Den Gamle Bys bestyrelse

Formand for Den Gamle Bys bestyrelse er siden 1. juli direktør Peter Kjær, som også er formand for Erhverv Aarhus. Peter Kjær overtog formandsposten efter direktør Jørgen Andersen, der året ud fortsætter i bestyrelsen som næstformand. De udgør sammen med fhv. dekan Bodil Due, Aarhus Universitet, museets forretningsudvalg.

Derudover består bestyrelsen af forhenværende folketingsmedlem Elisabeth Arnold, advokat Mogens Birkebæk, formand for kommunekontaktrådet i Region Midtjylland Anders G. Christensen, folketingsmedlem Jonas Dahl, formand for Aarhus Haandværkerforening Søren Dyhr, formand for regionsrådet i Region Midtjylland Bent Hansen, adm. direktør i Aktieselskabet Carl Christensen Thomas Jensen, LO-formand Anders Munk, direktør Hans Viggo Støving samt murerformand Hans Bendix Weiss, som er repræsentant for Den Gamle Bys personale.

Personale

Museumsdirektør er mag.art. Thomas Bloch Ravn. Han leder Den Gamle By sammen med en chefgruppe bestående af administrationschef, cand.merc. Jan Nielsen, publikumschef, cand.mag. Trine Locht Elkjær, projektchef, cand. phil. Allan Leth Frandsen, bygningschef, arkitekt maa Niels Meyer samt overinspektør cand.mag. Martin Brandt Djupdræt.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn har det overordnede ansvar for museale principper, udvikling og strategi samt for eksterne kontakter.

Ud over chefgruppen refererer følgende til museumsdirektøren: direktionssekretær Pernille Bruun, pressekoordinator Merete Pallesen samt leder af Dansk Center for Byhistorie, adjunkt, ph.d. Mikkel Thelle. Thomas Bloch Ravn er endvidere bivejleder for ph.d.-studerende Ingrid Vatne.

Pressekoordinator Merete Pallesen er leder af kommunikationsafdelingen. Afdelingen består endvidere af marketingkoordinator Lotte Waltersdorff-Lassen, journalist og webkoordinator Vibe Halbirk, grafiker Rikke Gormsen, as-

Den Gamle Bys nye bestyrelsesformand, direktør Peter Kjær.

En del af Den Gamle Bys personale samlet 21. juni 2013 til intern fejring af åbningen af Tårnborg.

sistent Gitte Hougaard, assistent Anne Fuglsang Jensen samt assistent Kamma Mogensen.

I Dansk Center for Byhistorie er Mikkel Thelle centerleder og Kristian Buhl Thomsen ansat som ph.d.-stipendiat. I løbet af året har cand. mag. Lars Kjær, maa Christina Pedersen og stud. mag. Rasmus Jakobsen været ansat i praktikophold.

Administrationschef Jan Nielsen er ansvarlig for økonomi, personale og museets øvrige drift, herunder IT, rengøring og vagtafdeling.

Økonomifunktionen består af bogholder Aase Back Kjeldsen, økonomisekretær Marianne Skov Vitved, bogholderiassistenterne Merete T. Lantz, Lene Frederiksen, Dorthe J. Andersen, Lone Gallø Sørensen, Kirsten Woetmann og Sussi Lindgren Løth samt af projektøkonomiassistent Anne Grethe Holm Nielsen og personalesekretær Claus Rønlev. Bogdan Jachowski og Connie Witting er ansat som kontormedhjælpere. Derudover korrespondent Irmelin Kielsgaard og kontorassistent Jane Brahe.

Den Gamle Bys IT- og sikringsafdeling ledes af tekniker Ole Bojesen. I afdelingen er ansat Jesper Langberg Olesen, Christoffer Rasmussen, Jørgen Reinhold, Jann Pedersen, Henriette Bendtsen og Tommy Sørensen Møller.

Rengøringsafdelingen består af rengøringsleder Jane Heiborg Johansen. Rengøringsassistenter er Jette Holmhus, Kim Pappe Andersen, Ejvin Jæger Iversen, Anders Jensen, Hanne Vissing Jakobsen, Lene Dalgaard, Gunhild Asmussen, Birgit Kongsgaard, Karsten Nielsen, Su Phromchana, Lotte Hvidkjær Andersen, Charlotte Lauring Nielsen og Hans Henrik Martensen. Til rengøringsgruppen er tilknyttet to afløsere

Pernille Bonde og Sarah Bonde ligesom der i højsæsonen suppleres med et antal medhjælpere.

Vagtafdelingen består af vagtmester Jan Peter Thingvad Olsen og vicevagtmester Michael Calaminus. Derudover er ansat driftsassistenterne Dan Christensen, Rene Christensen, Brian Hansen, Jørn Brøndberg og Per Ammitzbøl Sørensen.

Overinspektør Martin Brandt Djupdræt har ansvaret for Den Gamle Bys samlinger, formidling, bevaring og bibliotek.

Med reference til overinspektør Martin Brandt Djupdræt er ansat museumsinspektørerne ph.d. Elsebeth Aasted Schanz, cand.phil. Tove Engelhardt Mathiassen, cand.mag. Jens Ingvordsen, cand.mag. Connie Jantzen, cand.mag. Søren Tange Rasmussen, cand.mag. Anneken Appel Laursen og cand.mag. Lisbeth Skjernov. I den museumsfaglige afdeling indgår endvidere projektansat antropolog Danielle Guldmann Sekwati samt cand.mag. Doron Haahr. Kitt Bording-Jensen blev 1. februar ansat som projektleder med opgaven at organisere, formidle og tilgængeliggøre den lokalhistoriske billedsamling, som Den Gamle By vil overtage fra hovedbiblioteket i Aarhus.

Derudover er i afdelingen ansat registrator Ove Hove samt museumsassistenterne Jane Maj-Britt Brügger, Lorents Larsen, Henrik B. Jensen, Kurt Kragh Nielsen, Jette Munk, Mette Kvarning, Lone Engelbrecht, Tina Asferg Jakobsen og Bodil Brunsgård Nielsen. Birka Ringbøl Bitsch er projektansat på textil.net.

Som leder af Plakatmuseet har Elsebeth Aasted Schanz i

Museumsinspektør Søren Tange Rasmussen introducerer kolleger fra kommunikationsafdelingen til Besættelsesmuseet.

Frivillige telefonfolk installerede telefoner anno 1974, så publikum nu kan ringe fra lejlighed til lejlighed i Tårnborg.

sin stab museumsassistenterne Birgitte Olsen, Stig Bek, Pierre R. Briand de Crevecoeur og Sanne Staal Guldholt.

Som leder af Besættelsesmuseet er Søren Tange Rasmussen chef for timelønnet personale og frivillige. Museumsassistent Peter Præstgaard, cand. mag. er fra maj ansat som timelønnet på Besættelsesmuseet. Cand. mag. Tina Pedersen var projektansat museumsassistent til december 2013.

Anne-Grete Roed Jensen er Den Gamle Bys bibliotekar og har samtidig ansvaret for Klub Den Gamle By. Bevaringsafdelingen ledes af kulturhistorisk konserveringstekniker Karen Woer. Afdelingen består derudover af cand. scient. kons. Nynne Raunsgaard Sethia, grafisk konserveringstekniker Ole Hertzum, møbelkonservator Torsten Meinert Johnsen, malerikonserveringstekniker Naja Hølvig Mikkelsen, kulturhistorisk konserveringstekniker Gitte Sørig Thomsen, samt konserveringsassistenterne Edel Kragh, Birgitte Haundal Sørensen og Kari Helene Berg, samt magasinmedarbejder Anker Østergård Raunkjær Kristensen.

Publikumschef Trine Locht Elkjær er ansvarlig for billetsalg, butikker, Levende Museum, undervisningsafdeling, systue, oplevelses- og salgsafdeling samt museets frivillige. Publikumschefen har desuden i samarbejde med administrationschef Jan Nielsen ansvaret for restaurationsområdet.

I billetsalget er ansat publikumsassistent Bjarne Brun Bjerg. Butiksafdelingen ledes af butiksbestyrer Helle Vester Jensen. Desuden er ansat indkøber Bente Snedker, lagermedhjælper Hanne Philippon Christensen, bagerne Henning Løbner og Helle Skovbjerg, butiksassistenterne Dorthe Gaarsvig Døssing og Leila Ostenfeldt samt butiksmedhjælperne Karen Holst Rasmussen og Jeanette Andersen. Personalet i både billetsalg og butikker suppleres med et større antal timelønnede medhjælpere. Derudover er museumsinspektør Agnete Amlund Rasmussen og museumsassistent Jens Kristian Boll en del af publikumsafdelingerne.

Henning Lindberg er leder af Levende Museum, imens Den Gamle Bys undervisningsafdeling ledes af Marianne Bager. Til de to afdelinger er knyttet projektmedarbejder Anne Marie van Dassen samt sekretær Bent Bauning. Personalet i både undervisningsafdelingen og Levende Museum suppleres med et større antal timelønnede medhjælpere.

Den Gamle Bys systue ledes af afdelingsleder Hanne Mel-

Den Gamle Bys frivillige hovedsageligt fra Radiolauget og Telefonlauget på studietur til Egeskov 4. august 2013.

vej Lyngbye. Museumsassistenter er Inger Askov Johnsen, Connie Hoffmann, Lise Andersen Rendbæk, Ulla Hansen og Birgit Klauber.

Oplevelses- og salgsafdelingen omfatter afdelingsleder Marianne Gjørtz Hougaard, arrangementmedarbejderne Britha Lunding og Anne-Sophie Fugl samt publikumsassistenterne Tina Jønson, Bodil Hansen og Jytte Hansen.

Det faste personale på restaurationsområdet udgøres af køkkenchef Rasmus Holsteen Jessen, kok og personaleansvarlig Rikke Pedersen, kok Anne Kathrine Gundestrup og rengøringsassistent Birgitte Dolleris Thomsen. Personalet i afdelingen suppleres i højsæsonerne af et stort antal timelønnede medhjælpere.

I juni måned modtog kok og personaleansvarlig Rikke Pedersen et legat fra Birte og Peter Jensens Fond. Legatet bliver uddelt til en medarbejder i Den Gamle By, som har udvist et særligt engagement og ydet en særlig indsats såvel fagligt som kollegialt.

Projektchef Allan Leth Frandsen leder sekretariatet for Den Moderne By og museets andre store projekter. Projektkoordinator er museumsinspektør, cand.mag. Berit Guldmann Andersen og derudover er tilknyttet museumsinspektør cand.phil. Anne Cathrine Lorentzen, cand.mag. Erik Nellemann Nielsen samt museumsassistenterne Rikke Hartmann Andreasen, Dorte Telling Madsen og assistent Trine Vindevoghel.

Bygningschef Niels Meyer har ansvaret for museets tegnestue, bygningsafdelingerne, udstillingsafdelingen samt diverse teknisk personale. På Den Gamle Bys tegnestue er ansat

arkitekt maa Karen Marcmann, arkitekt maa Jonas Rump Nielsen, bygningsarkæolog cand. mag. Erik Bjerre Fisker, bygningskonstruktør Martin Sommer, museumsassistent Solveig Kirstine Kristensen samt byggetekniker René Duhn Gotthardsen Scarpa. Flere af tegnestuens ansatte har også i 2013 lagt hovedvægten af deres kræfter i projektorganisationen for Den Moderne By.

I teknisk afdeling er ansat elektriker Lars From Nielsen, ventilationstekniker Henrik Bavnild Jensen og maskinmester Jens Jagd Jeppesen.

Museets udstillingsafdeling ledes af scenograf og møbelsnedker Tine Scharling Thomsen. Ansatte er udstillingsteknikerne Kurt Edelhardt Eriksen, Mikkel Bødker Lüders og Flemming Enevoldsen, udstillingstekniker og skiltemaler Lars Ørbæk Laursen, udstillingstekniker og grafiker Henrik Nøhr Mikkelsen, grafiker Frank Pedersen, arkitekt maa Susanne Mikkelsen, museumssmed Gunnar Olsson, smed Bjarne Maj og museumsassistent Karen Margrethe Jensen.

Malerafdelingen ledes af formand Torsten Lykke Nielsen, og i afdelingen er ansat malersvendene Anne-Mette Strandgaard Sørensen, Ditte Marie Skjødt, Klaus Jensen og Dorthe Kristensen Beaudhots samt malerlærling Safa Jarber.

Murerafdelingen ledes af formand Hans Bendix Weiss, og han har i afdelingen ansat Bjarne Andersen, Carl Henrik Vammen, Erik Hansen, John Nielsen, Kjeld Nielsen, Lars Fabricius, Niels Kure Jensen samt lærlingene Jacob Lantz og Rikke Hou Kondrup.

Tømrerne ledes af formand Ejvind Maltesen. I afdelingen er ansat Christina Rebecca V. Jensen, Lasse Ebbesen, Rasmus Vinther, Thomas Bordal, Tommy Ravnsbæk og Christian Rønne Larsen samt Lars E. Jakobsen, der 4. oktober afgik ved døden. Derudover lærling Mathias Roed Nilsson.

Sidst men ikke mindst bør nævnes de frivillige i bryggerlavet, radiolavet, telefonlavet samt børneaktørerne og en række individuelle frivillige, der alle yder en stor ulønnet indsats for Den Gamle By.

English summary

2012 was a great year for Den Gamle By, with 386,189 visitors, sound financial results and a series of the museum's major projects enjoying excellent progress.

In connection with the Danish Finance Act for 2013, the government extended its special grant for the Den Gamle By's work with the modern town. And at Aarhus Town Council's 2014 budget settlement, it was decided that the municipality's special grant would also continue. Den Gamle By is very thankful to both the government and the municipality for such invaluable support.

Den Gamle By's work as both a national and local museum is functioning well and a certain hesitation from the museum about being responsible for Aarhus's history has been fully rectified. We now see major perspectives in a combination of local and national history within Den Gamle By.

The 1974 Neighbourhood and Aarhus Story are progressing to plan and the newly-opened Tårnborg 1974 is without doubt the main reason for a continued significant increase in the total number of visitors to Den Gamle By. All of the indications are that in 2013, Den Gamle By will attract over 400,000 visitors for the very first time.

Sponsorer

Hovedsponsor

Morgenavisen Jyllands-Posten
Grøndalsvej 3
8260 Viby J

Arrangementssponsorer

Carlsberg Danmark A/S
Vesterfælledvej 100
1799 København V

Falck A/S
Falck-Huset
Polititorvet
1780 København V

STARK Aarhus
P.O. Pedersens Vej
8200 Aarhus N

Danske Bank
Åboulevarden 69
8000 Aarhus C

Produktsponsorer

A.C. Perch's Thehandel Volden 3 8000 Aarhus C	The
Carlo Gavazzi Handel A/S Over Hadstenvej 38 8370 Hadsten	Dupline-komponenter til intelligente bygnings-installationer
Primagaz Danmark A/S Sandvadsvej 11 4600 Køge	Gaslys

Post Danmark Tietgensgade 37 1566 København V	Posthusets drift
Rambøll Danmark A/S Olof Palmes Allé 22 8200 Aarhus N	Drift- og vedligeholdelses- program indenfor bygningsvedligeholdelse
Siemens A/S Building Technologies Bredskifte Allé 15 8210 Aarhus V	Installation, servicering og vedligeholdelse af DGBs sikringssystemer
Tulip Food Company A/S Tulipvej 1 8940 Randers	Udlån af pølsevogn
World Translation A/S True Møllevej 5 8381 Tilst	Oversættelser

Hussponsorer

BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Aalborggården, Stenhuset
BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Århus C	Sadelmagerens Hus
BioMar Group A/S Værkmestergade 25, 6. 8000 Aarhus C	Købmandsgården 1864
Boghandlerforeningen Børsen 1217 København K	Boghandlen
C. A. C. Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Helsingør Theater

C.A.C. Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Møntmestergården
CEJ Aarhus A/S Børglumvej 13 8240 Risskov	Viborghuset, cykelsmeden
Danske Guldsmede og Urmagere Kongevejen 270 2830 Virum	Guld, -sølv og ursamlingerne
EL:CON GRUPPEN A/S Finlandsgade 20 8200 Aarhus N	Svendborghuset, Fichs Gaard
G4S Jens Baggesens Vej 53 8200 Aarhus N	Aarhus Mølle Maltmøllen
Grundfos Poul Due Jensens Vej 7 8850 Bjerringbro	Vandmøllen
Gurli og Knud Pedersens Fond og Knud Pedersen A/S City Vest 8220 Brabrand	Renæssancehus fra Aarhus, Frands Hansens Hus
Jens Meyer Jacob Adelborgs Allé 32 8240 Risskov	Randershus, Garveriet
Julemærkefonden Brolæggerstræde 14 1158 København K	Aabenraahuset
KEN Storkøkken A/S Runetoften 15-17, Postboks 1326 8210 Aarhus V	Traktørstedet
Nordea-fonden Sankt Clemens Torv 2-6 8100 Aarhus C	Aalborggården, Empirehuset

OK a.m.b.a. Åhave Park Vej 11 8260 Viby J	Sønderborghuset, Havbogade 29
Spar Nord Aarhus Sønder Allé 11 8000 Aarhus C	Aalborggården, Grotum-fløjen
STARK Vesterbro Trælasthandel Daugbjergvej 17 8100 Aarhus C	Aarhus Mølle, Kostald og hestestald
Steff Houlberg Tulip Food Company A/S Tulipvej 1 8940 Randers	Musiktribunen, Traktørstedet
STG's Gavefond Scandinavian Tobacco Group Sydmarken 42 2860 Søborg	Tobaksspinderiet, Tobaksladen
Stibo A/S Axel Kiers Vej 11 8270 Højbjerg	Bogtrykkeriet
Aarhus Brandkorpsforening Ny Munkegade 15 8000 Aarhus C	Sprøjtehuset
Aarhus Mørtel-Compagni STARK P.O. Pedersens Vej 5 8200 Aarhus N	Teglværksladen
Aarhus Oliefabriks Fond for almene Formål v/ Dansk Revision Tomsagervej 2 8230 Åbyhøj	Stampemøllen
Aarhus og Omegns Biavlerforening Knudevej 20, Edslev 8362 Hørning	Bistaderne

Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavnsgade 4, Pakhus 13 8000 Aarhus C	Haderslevhusene
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavnsgade 4, Pakhus 13 8000 Aarhus C	Lille Rosengaarden
Aarhuus Stiftstidendes Fond Holst, Advokater Hans Broges Gade 2 8100 Aarhus C	Borgmestergaarden